

Občianske právo

Milan Hlušák

ÚVOD DO ZÁVÄZKOVÉHO PRÁVA

Milan Hlušák

ÚVOD DO ZÁVÄZKOVÉHO PRÁVA

Trnava 2025

Trnavská univerzita v Trnave
Právnická fakulta

Recenzenti

doc. JUDr. Milan Hulmák, Ph.D.

prof. JUDr. Oľga Ovečková, DrSc.

Vzor citácie

HLUŠÁK, M. Úvod do záväzkového práva. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2025, XIV + 95 s.

Vydala Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta v r. 2025

© Milan Hlušák, 2025

ISBN 978-80-568-0754-5

Študentom i škole

OD AUTORA

V právnej praxi možno niekedy badať istú nedôveru, keď sa na rozuzlenie súkromnoprávneho problému ponúka riešenie, ktoré nie je celkom intuitívne alebo jednoduché. Akoby dobré mohli byť len tie riešenia, ktoré sú prosté, priamočiare a bez zbytočných komplikácií. Prečo je to tak, môže byť otázkou na diskusiu. Nemožno však vylúčiť, že jednou z príčin je aj spôsob, akým o súkromnom práve uvažujeme a ako ho vyučujeme.

Možno študentom príliš často predstavujeme len jednoduché schémy a nie vždy im dostatočne ukazujeme, že aj v súkromnom práve k správne výsledku neraz vedie cesta, ktorá býva náročnejšia, vyžaduje trpezlivosť, analytické myslenie a schopnosť vidieť veci v súvislostiach. Dôsledkom potom je, že sa v praxi prirodzene obávajú komplikovanejších právnych riešení, o ktorých „v škole nepočuli“. Súkromné právo je však také zložité, akým zložitým dokáže byť sám súkromný život. Študenti by si preto už počas štúdia mali uvedomiť, že vzťahy medzi ľuďmi, ich záujmy a očakávania sú rozmanité a premenlivé – a že práve v tejto rôznorodosti spočíva krása aj hĺbka súkromného práva.

Práve túto stránku súkromného práva – potrebu uvažovať logicky a analyticky, prepájať pojmy, chápať ich v súvislostiach a vnímať rôznorodosť záujmov – chce táto učebnica zdôrazniť aj v kontexte záväzkov. Nie je preto jej cieľom podať vyčerpávajúci výklad celého záväzkového práva, ale vytvoriť pevný základ pre jeho pochopenie. Z tohto dôvodu sa učebnica sústreďuje na dva kľúčové pojmy – záväzok a plnenie – a zároveň sa usiluje priblížiť štruktúru, pramene, výklad a aplikáciu záväzkového práva.

Snahou je predstaviť tento základný rámec tak, aby ho študenti nevnímali izolovane, ale v súvislostiach. Aby videli, že v záväzkovom práve nestačí poznať text zákona – je potrebné mu porozumieť. Práve z tohto dôvodu je výklad miestami detailnejší, než by sa možno pri úvodnej učebnici očakávalo. Ak sa už počas štúdia študenti naučia, že správne riešenie nemusí byť vždy jednoduché, v praxi sa takejto cesty nebudú obávať. Cieľom však nie je študentov vystrašiť zložitou alebo množstvom informácií, ale naopak – ukázať im, že práve v odhaľovaní hlbších súvislostí sa skrýva intelektuálne potešenie z poznávania súkromného práva.

Od študentov sa, samozrejme, neočakáva, že si osvoja celý text do najmenších detailov. Učebnica im ponúka dve pomôcky, ktoré im majú napomôcť odlíšiť jadro od doplňujúcich poznatkov. Prvou je typografia: základné informácie sú zvýraznené väčším písmom, zatiaľ čo podrobnosti, príklady a širšie súvislosti sú uvedené menším. Druhou pomôckou je súbor otázok na konci každej kapitoly, ktoré naznačujú, čo by si mali študenti z výkladu predovšetkým odniesť.

Na záver jedna dôležitá vec.

Táto učebnica by sa nezrodila bez pomoci a trpezlivosti iných. Vrelá vďaka patrí najmä kolegovi doc. Kristiánovi Csachovi, univ. prof., ktorému vďačím nielen za to, že ma neustále k napísaniu učebnice pobádal, ale aj za cenné pripomienky a kritické názory, ktoré sa veľkou mierou podpísali pod jej výslednú podobu. Vďaka však patrí aj ostatným kolegom z Právnickej fakulty Trnavskej univerzity, pretože diskusie, ktoré medzi sebou na katedre občianskeho a obchodného práva vedieme, sú nesmierne inšpiratívne. Osobitne chcem poďakovať aj našej p. dekanke, doc. Marianne Novotnej, univ. prof., a p. doc. Lucii Žitňanskej, našej katedrovej vedúcej, že mi pre napísanie tejto učebnice vytvorili dostatok priestoru. Osobitná vďaka patrí aj recenzentom – p. prof. Olge Ovečkovej a p. doc. Milanovi Hulmákovi – za ochotu prečítať si rukopis a podeliť sa o svoje hodnotné pripomienky a námety (za všetky prípadné chyby a nedostatky však nesiem plnú zodpovednosť ja sám). Poďakovať by som sa chcel aj všetkým autorom iných učebníc záväzkového práva, ale i teórie práva za to, že mi prácu v mnohom uľahčili, či už ide o autorov domácich, alebo zahraničných. Veľká vďaka, i ospravedlnenie zároveň, patrí aj mojim najbližším: ďakujem im za pomoc, vzpruhu i trpezlivosť a ospravedlňujem sa za málo spoločných chvíľ.

No a napokon ďakujem aj mojim študentom, pretože bez nich by tejto učebnice nebolo.

V Trnave 6. novembra 2025

PREHĽAD OBSAHU

Zoznam skratiek	XIII
------------------------------	-------------

Kapitola I Závazok

A. Pojem záväzku	1
B. Záväzkový vzťah, jeho prvky a obsah	4
C. Majetkové ručenie dlžníka za svoj dlh	12
D. Zaväzovacie dôvody (vznik záväzkov)	15
E. Kauza zaväzujúceho právneho úkonu	18
F. Zásada vernosti a dôvery.....	21
G. Jednostranné a obojstranné, vzájomné a nevzájomné záväzky	26
H. Pôsobenie záväzku voči tretím osobám	30
I. Uplatňovanie nárokov	34

Kapitola II Záväzkové právo

A. Pojem záväzkového práva	39
B. Pramene záväzkového práva	42
C. Štruktúra záväzkového práva.....	47
D. Záväznosť záväzkového práva	48
E. Poznávanie záväzkového práva (výklad a vyvodzovanie práva)	54

Kapitola III Plnenie

A. Podstata plnenia	59
B. Obsah a predmet plnenia.....	62
C. Nemožnosť plnenia	66
D. Jednorazové, trvajúce a opakujúce sa plnenie.....	68
E. Deliteľné a nedeliteľné plnenie	72
F. Plnenie výsledku a plnenie starostlivosti.....	73
G. Peňažné plnenie	75
H. Plnenie úrokov	77
I. Plnenie dôchodku.....	84
J. Plnenie náhrady nákladov	85
K. Niektoré vedľajšie plnenia	88

Použitá literatúra	91
---------------------------------	-----------

OBSAH

Zoznam skratiek	1
------------------------------	----------

Kapitola I Závazok

A. Pojem závazku	1
1. Podstata závazku	1
2. Pojmoslovie	2
3. Pojmové znaky závazku	3
4. Spoločenská úsluha	3
B. Závazkový vzťah, jeho prvky a obsah	4
5. Závazok ako právny vzťah	4
6. Subjekty závazku	5
Individualizácia subjektov	5
Reálne závazky	5
Skriptúrne závazky	6
7. Predmet závazku	6
8. Obsah závazku	7
Dlh a pohľadávka	7
Povinnosti a nároky	7
Hlavné a vedľajšie povinnosti	8
Tvorivé práva	8
Pokynové oprávnenia	9
Obranné námietky	9
Obligátnosti	10
Bremená	11
C. Majetkové ručenie dlžníka za svoj dlh	12
9. Dlh a ručenie	12
10. Obmedzené majetkové ručenie	12
Obmedzenie výškou	13
Obmedzenie majetkovou masou	13
Dohodnuté obmedzené majetkové ručenie	14
11. Dlh bez majetkového ručenia (naturálna obligácia)	14
12. Majetkové ručenie bez dlhu	15
D. Zaväzovacie dôvody (vznik záväzkov)	15
13. Zaväzovacie dôvody	15
14. Záväzky z právnych úkonov	16

15. Závazky iné než z právnych úkonov	16
Spôsobenie škody	17
Bezdôvodné obohatenie	17
Konanie bez príkazu.....	17
Konštitutívne rozhodnutia	17
16. Zaväzovací dôvod a vznik pohľadávky	18
E. Kauza zaväzujúceho právneho úkonu	18
17. Pojem kauzy	18
18. Význam kauzy.....	19
Formálne abstraktné právne úkony	20
Materiálne abstraktné právne úkony	20
F. Zásada vernosti a dôvery	21
19. Vernosť a dôvera.....	21
Vernosť a dôvera v. dobré mravy	22
Funkcie zásady vernosti a dôvery	22
20. Konkretizačno-doplňujúca funkcia	23
21. Obmedzujúca funkcia.....	23
Nedostatok skutočného záujmu	23
Protichodné skoršie správanie	24
Dovoľvanie sa vlastného nepoctivého či nezákonného správania	24
Neprimeranosť uplatnenia práva.....	24
Zmlčanie práva	25
22. Korekčná funkcia	25
23. Prihliadanie na zásadu vernosti a dôvery.....	26
G. Jednostranné a obojstranné, vzájomné a nevzájomné záväzky.....	26
24. Jednostranný záväzok	26
25. Obojstranné záväzky.....	26
Vzájomné záväzky	27
Nevzájomné záväzky	27
26. Dôsledky vzájomnosti záväzku	27
Genetická synalagma	28
Funkcionálna synalagma	28
Existenčná synalagma	28
Neúmernosť vzájomných plnení.....	28
Procesné aspekty.....	29
H. Pôsobenie záväzku voči tretím osobám	30
27. Rozšírené pôsobenie záväzkov	30
Úmyselný zásah do cudzieho záväzku	30
Odporovateľnosť.....	31
Ochrana detencie	31
Záväzky <i>in rem scripta</i>	32
Záväzky <i>ad rem</i>	32
28. Ochranné účinky záväzku.....	32

I. Uplatňovanie nárokov.....	34
29. Uplatnenie nároku a zrok	34
30. Určenie zroku	34
Odložená zročnosť.....	34
Okamžitá zročnosť.....	35
Zrok a premlčanie	36
31. Viacnásobná právna kvalifikácia nároku (súbeh nárokov)	37
32. Dohoda o nežalovaní (<i>pactum de non petendo</i>)	37

Kapitola II Závazkové právo

A. Pojem záväzkového práva	39
33. Cieľ záväzkového práva	39
34. Odlišnosť od iných častí súkromného práva	40
Všeobecná časť	40
Rodinné právo	40
Právo ochrany osobnosti a duševného vlastníctva	40
Vecné právo	40
Dedičské právo	41
35. Význam záväzkového práva pre iné časti súkromného práva	41
B. Pramene záväzkového práva	42
36. Zákon ako základný prameň	42
Občiansky zákonník	42
37. Obyčajové právo	43
38. Zvyklosti.....	43
Zvyklosti a dispozitívne ustanovenia	44
Zvyklosť a prax zavedená medzi stranami	44
Zvyklosť a obvyklosť	45
39. Judikatúra a právna náuka	45
40. Medzičasové právo (intertemporalita)	46
41. Právna úprava záväzkov s cudzím prvkom	46
C. Štruktúra záväzkového práva	47
42. Delenie na všeobecnú a osobitnú časť.....	47
43. Delenie podľa subjektov	47
D. Závaznosť záväzkového práva.....	48
44. Kogentné a dispozitívne ustanovenia	48
45. Kogentnosť z podstaty	49
46. Kogentnosť zo zákona	51
Jednostranná kogentnosť zo zákona	51
47. Kogentnosť z povahy	51
48. Vzdanie sa práva vopred	52
49. Možnosť dohodnúť si prepadnutie práva	53

E. Poznávanie záväzkového práva (výklad a vyvodzovanie práva).....	54
50. Výklad záväzkového práva	54
Jazykový výklad	54
Systematický výklad.....	54
Funkcionálny výklad.....	55
51. Vyvodzovanie záväzkového práva	55
Inštrumentálne vyvodzovanie	56
Axiologické vyvodzovanie.....	56
Analógia <i>legis</i>	57
Analógia <i>iuris</i>	57
Teleologická redukcia.....	57
Teleologické rozšírenie.....	57
Pravidlá <i>a fortiori</i>	58
 Kapitola III Plnenie	
A. Podstata plnenia	59
52. Pojem plnenia ako predmetu záväzku	59
53. Zmysel plnenia	60
54. Právna povaha plnenia (vôľa plniť)	61
B. Obsah a predmet plnenia.....	62
55. Obsah plnenia	62
56. Predmet plnenia	63
57. Určenie predmetu jednotlivo alebo len čo do druhu	63
58. Plnenie pri alternatívnych záväzkoch	64
59. Oprávnenie plniť alternatívne (<i>facultas alternativa</i>)	65
C. Nemožnosť plnenia	66
60. Počiatočná nemožnosť plnenia	66
61. Následná nemožnosť plnenia.....	67
D. Jednorazové, trvajúce a opakujúce sa plnenie	68
62. Jednorazové plnenie	68
Plnenie v splátkach	68
63. Trvajúce plnenie	69
64. Opakujúce sa plnenie	70
E. Deliteľné a nedeliteľné plnenie	72
65. Deliteľnosť plnenia	72
66. Význam rozlišovania	72
F. Plnenie výsledku a plnenie starostlivosti	73
67. Záväzky k výsledku a starostlivosti.....	73
68. Význam rozlišovania	74

G. Peňažné plnenie	75
69. Peniaze	75
70. Plnenie peňazí v. peňažné plnenie	75
71. Sumárne v. hodnotové peňažné záväzky	76
72. Mena plnenia	77
H. Plnenie úrokov	77
73. Úroky	77
Forma a platenie úrokov	78
74. Funkcie úrokov	78
Funkcia odplaty	78
Kompenzačná funkcia	79
75. Úroková sadzba	79
Sadzba odplatných úrokov	79
Sadzba úrokov z omeškania	80
Sadzba kapitalizačných úrokov	80
76. Sporné otázky	81
Anatocizmus a kapitalizácia	81
Kumulácia úrokových sadzieb počas omeškania	81
Úroky pri náhrade nemajetkovej ujmy	82
77. Zročnosť úrokov	83
78. Premlčanie úrokov	83
I. Plnenie dôchodku	84
79. Dôchodok (renta)	84
80. Zročnosť a premlčanie	86
J. Plnenie náhrady nákladov	85
81. Náklady	85
82. Druhy nákladov	86
Potrebné (nevyhnutné) náklady	86
Účelné náklady	86
Výška náhrady	86
83. Zročnosť a premlčanie	87
84. <i>Ius tollendi</i>	87
K. Niektoré vedľajšie plnenia	88
85. Vedľajšie plnenie	88
Predloženie správ a vyúčtovania	88
Danie zábezpeky	88
Použitá literatúra	91

Zoznam skratiek

Autorský zákon	— zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon
Bytový zákon	— zákon č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov
CSP	— zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok
EP	— zákon č. 233/1995 Z. z. Exekučný poriadok
I.	— Justiniánske inštitúcie (lat. <i>Institutione Iustiniani</i>)
KZ	— zákon č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon)
m. č.	— marginália číslo
NS ČSR	— Najvyšší súd Českej socialistickej republiky
NS SR	— Najvyšší súd Slovenskej republiky
NS SSR	— Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky
Občiansky zákonník	— zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník
Obchodný zákonník	— zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník
OZ	— zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník
OZ 1950	— zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník
ObZ	— zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník
R č./RRRR	— rozhodnutie uverejnené v príslušnej zbierke rozhodnutí a stanovísk najvyšších súdov publikovanej od r. 1948
s.	— strana
Ústava SR	— zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
ÚS SR	— Ústavný súd SR
V č./RRRR	— rozhodnutie uverejnené vo Výbere rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu SSR
Zákon o nájme a podnájme nebytových priestorov	— zákon č. 116/1990 Zb.
ZmenŠekZ	— zákon č. 191/1950 Zb. Zákon zmenkový a šekový
ZNaU č./RRRR	— rozhodnutie uverejnené v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu SR
ZoR	— zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine

Kapitola I

Závazok

Výber z literatúry: CSACH, K. Synalagmatické záväzky a ich súdne uplatňovanie (2018); FEKETE, I. Občiansky zákonník IV. Veľký komentár² (2018); KNAPP, V. Učebnica občianskeho a rodinného práva II (1956); KNAPP, V. – LUBY, Š. a kol. Československé občianske právo (1973); LAZAR, J. a kol. Občianske právo hmotné 2⁷ (2018); LUBY, Š. Peňažné pohľadávky (1937); LUBY, Š. Slovenské všeobecné súkromné právo (1941); LUBY, Š. Teoretické otázky týkajúce sa predmetu a obsahu záväzku (1954); LUBY, Š. Základy všeobecného súkromného práva² (1947); NOVOTNÁ, M. – ZORIČÁKOVÁ, V. Úvod do mimozmluvných záväzkov (2025); PECEN, P. – MELIŠ, R. Bankové právo záväzkové (2018); ŠTEVČEK, M. a kol. Občiansky zákonník II. Komentár² (2019); VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné 2³ (2021).

A. Pojem záväzku	1
B. Záväzkový vzťah, jeho prvky a obsah	4
C. Majetkové ručenie dlžníka za svoj dlh	12
D. Zaväzovacie dôvody (vznik záväzkov)	15
E. Kauza zaväzujúceho právneho úkonu	18
F. Zásada vernosti a dôvery	21
G. Jednostranné a obojstranné, vzájomné a nevzájomné záväzky	26
H. Pôsobenie záväzku voči tretím osobám	30
I. Uplatňovanie nárokov	34

A. Pojem záväzku

Súkromné právo je tou časťou právneho poriadku, ktorá jednotlivcom poskytuje právne nástroje na to, aby mohli v rámci spoločnosti uspokojovať svoje súkromné záujmy. Tieto záujmy môžu byť rôznorodé. Ak si chce niekto uspokojiť svoje záujmy pomocou vlastných vecí či priamou mocou nad nimi, v širšom, či užšom rozsahu, súkromné právo mu to umožní pomocou vlastníckeho práva, prípadne pomocou obmedzených vecných práv. Alebo ak má niekto záujem na ochrane svojej osobnosti a sebaurčenia, súkromné právo mu to zabezpečuje prostredníctvom osobnostných práv. Niekedy si však jednotliviec nechce uspokojovať svoje vlastné záujmy sám, ale prostredníctvom iných. Ba dokonca sám zákon niekedy chce – z tej či onej spravodlivostnej príčiny (napr. keď niekto inému spôsobí škodu) –, aby si ich neuspokojoval sám, ale aby mu ich uspokojil niekto iný (napr. škodca). Aby ale naozaj záujem jedného – či už z jeho vôle,

**Podstata
záväzku**

1

alebo z vôle zákonodarcu – uspokojil niekto iný, je potrebné tieto dve osoby nejako právne zviazať, vytvoriť medzi nimi určité právne puto (lat. *vinculum iuris*), ktorého cieľom by bolo práve uspokojenie záujmu jedného konaním či nekonaním druhého. A práve pre takéto prípady nám zákon poskytuje osobitný nástroj – záväzok (lat. *obligatio*, nem. *Schuld*, ang. *obligation*), pomocou ktorého je možné niekoho právne zviazať, aby uspokojil cudzí záujem.

Túto myšlienku vyjadriť celkom presne už rímske právo (I. 3, 13), a to slovami „*obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei, secundum nostrae civitatis iura*“ („záväzkom je právne puto, ktoré nás núti niečo plniť inému podľa práva našej obce“). Myšlienku o záväzku ako o právnom pute, zviazaní, vyjadruje, koniec-koncov, tak latinská etymológia výrazu *obligatio*, ktorý má pôvod vo výraze *ligō* vo význame zviazať, spájať, ako aj slovenská etymológia výrazu *záväzok*, ktorý má pôvod vo výraze *viazat'*.¹

Zjednodušene tak možno povedať, že záväzkom je taký právny vzťah medzi dvomi alebo viacerými osobami, v ktorom je jedna osoba (dlžník) zviazaná voči druhej (veriteľ) uspokojiť jej záujem tým, že bude niečo plniť (teda že niečo dá, niečo vykoná, niečo strpí alebo niečoho sa zdrží).

*

Pojmoslovie

2

V súvislosti so záväzkom sa používa nasledovné, osobitné pojmoslovie, ktorým sa záväzkové právo odlišuje od ostatných častí súkromného práva:

a) **dlžníkom** nazývame toho, kto je zo záväzku zviazaný (lat. *debitor*, nem. *Schuldner*, ang. *debtor*),

b) **veriteľom** nazývame toho, voči komu je dlžník zviazaný (lat. a ang. *creditor*, nem. *Glaubiger*),

c) **plnením** (nem. *Leistung*, ang. *performance*) nazývame správanie dlžníka, na ktoré by dlžník, nebyť záväzku, nebol povinný,

d) **pohl'adávkou** (lat. *nomen*, nem. *Forderung*, ang. *receivable*) je subjektívne právo veriteľa na plnenie od dlžníka, teda na splnenie záväzku, a

e) **dlhom** (lat. *debitum*, nem. *Schuld*, ang. *debt*) opisujeme zviazanie dlžníka, teda skutočnosť, že dlžník je zo záväzku voči veriteľovi zviazaný na plnenie.²

¹ Pozri KRÁLIK, Ľ. *Stručný etymologický slovník slovenčiny*² (2019), s. 660.

² Z etymologického hľadiska výraz *pohl'ádavka* opisuje skutočnosť, že veriteľ

Dlžník	Veriteľ	Plnenie	Pohľadávka	Dlh
kto dlhuje	komu sa dlhuje	čo sa dlhuje	právo na plnenie	zaviazanie plniť

*

Pojmové znaky záväzku

3

Z hore načrtnutej podstaty záväzku vyplýva, že záväzok viaže výlučne len veriteľa a dlžníka, tzn. dlžníka zaväzuje výlučne *voči* veriteľovi a veriteľa oprávňuje výlučne *voči* dlžníkovi. Záväzkový vzťah je preto vzťahom **relatívnym**, teda vzťahom *inter partes*, ktorý viaže len veriteľa a dlžníka. Dôsledkom je, že veriteľ nemôže o splnenie záväzku žalovať inú osobu než dlžníka a dlžník sa v zásade nemôže vyviazať z dlhu plnením neoprávnenej osobe (§ 562 OZ).

Záväzok sa teda vyznačuje tým, že ide o:

- a) relatívny právny vzťah,
- b) ktorý vznikol z osobitného zaväzovacieho dôvodu,
- c) v ktorom je dlžník voči veriteľovi zaviazaný niečo plniť s cieľom uspokojiť jeho záujem (dlžník teda nie je zaviazaný všeobecne, voči každému) a
- d) ktorý môže dlžník rozviazať práve tým, že veriteľovi splní to, na čo je zaviazaný, čím jeho dlh, a tým aj záväzok zanikne.

Záväzkom je napríklad vzájomný záväzok zaplatiť kúpnu cenu a odovzdať kupovanú vec, záväzok nahradiť škodu alebo záväzok vydať bezdôvodné obohatenie. Záväzkom však nie je povinnosť toho, kto neoprávnene zadržáva cudziu vec, vydať ju jej vlastníkovi (§ 126 OZ), pretože vydanie veci v kontexte neoprávnenej držby nie je plnením. Povinný totiž nič pre oprávneného nevykonáva, nič mu neplní, len mu vydáva, čo mu už tak či tak patrí z titulu vlastníctva.

*

Spoločenská úsluha

4

Od záväzku treba odlišovať spoločenskú úsluhu (liberalitu), hoci aj pri nej jedna strana vyhlasuje druhej, že jej bude plniť. Rozdiel spočíva v tom, že kým v prípade záväzku vôľa strán smeruje k ich *právnemu* zviazaniu, teda k zriadeniu *právneho* vzťahu, pri spoločenskej úsluhe

niečo od dlžníka *pohľadáva*, resp. očakáva (po + hľadiť → pohľadávať → pohľadávka), výraz *dlh* skutočnosť, že niečo ešte nebolo splnené, vrátené (niečo, čo trvá *dlho*, čo nie je hneď splnené, čo ostáva nevyrovnané → dlh). Výraz *dlžník* opisuje niekoho, kto niečo dlhuje, a výraz *veriteľ* zas toho, kto verí, očakáva, že záväzok bude splnený. Pozri *tamže*, s. 660.

strany takýto zámer nemajú. Ak je teda ich vôľou záväzný vzťah, pôjde o záväzok; ak nie, pôjde o úsluhu. V prípade spoločenskej úsluhy preto medzi stranami nevznikne žiadny právny vzťah. Veriteľ sa tak nemôže domáhať plnenia úsluhy; ak však dlžník úsluhu splní, nepôjde o bezdôvodné obohatenie.

O spoločenskú úsluhu môže ísť napr. vtedy, keď jeden sused nezáväzne sľúbi druhému, že mu pomôže v záhrade, alebo keď spolucestujúci sľúbi druhému, že mu pomôže s batožinou pri vystupovaní z vlaku. O spoločenskú úsluhu však môže ísť aj v prípade odplatného vzájomného sľubu. Napríklad ak sa spolužiaci dohodnú, že jeden z nich príde pomôcť druhému na stavbu a dostane za to nejakú výslužku, hoci aj peňažnú. Všetko závisí výlučne od výkladu prejavov strán, či z nich a z kontextu, v ktorom boli učené, možno objektívne vyvodíť, že ich zámerom bola právna záväznosť (iné kritériá, ako napr. hodnota úsluhy, môžu byť nápomocné, ale nemusia platiť absolútne).³

Na druhej strane, o spoločenskú úsluhu nemôže ísť, ak má plnenie spočívať v prevode práva (napr. vlastníckeho). Každý prevod práva si totiž vyžaduje existenciu právneho vzťahu.

Z povahy úsluhy ako mimoprávneho vzťahu by malo vyplývať, že ak niekto nesplní úsluhu, nie je iba na základe tejto skutočnosti povinný nahradiť škodu, ktorú tým spôsobil. Samozrejme, nie je vylúčené, aby mu takáto povinnosť vznikla, avšak z iného dôvodu. Predstavme si, že niekto chce úmyselne iného poškodiť, preto mu sľúbi pomoc pri nejakej činnosti, ale sľub nesplní, takže druhá strana musí zamýšľanú činnosť odložiť. V takomto prípade sľubujúci konal úmyselne v rozpore s dobrými mravmi, čo môže zakladať jeho zodpovednosť za prípadnú škodu, ktorá vznikla v dôsledku odkladu (§ 424 OZ). Rovnako ak niekto sľúbi druhému, že večer dozrie na jeho deti, nebude zodpovedať za škodu, ktorú spôsobil tým, že sa večer vôbec neukáže, no môže zodpovedať, ak príde a dozor zanedbá, v dôsledku čoho sa niektoré dieťa zraní (§ 415 v spojení s § 420 OZ).

B. Záväzkový vzťah, jeho prvky a obsah

**Záväzok
ako právny
vzťah**

5

Ako bolo uvedené a ako vyplýva z § 488 OZ, záväzok je relatívnym právnym vzťahom, z ktorého veriteľovi vzniká pohľadávka a dlžníkovi dlh, čo znamená, že dlžník zo záväzku veriteľovi dlhuje plnenie a veriteľ toto plnenie od dlžníka očakáva („pohľadáva“). Ako každý právny vzťah, aj záväzok má svoje prvky, ktoré ho tvoria

³ K spoločenským úsluhám pozri LUBY, Š. Teoretické otázky týkajúce sa predmetu a obsahu záväzku (1954), s. 496 – 501.

a definujú. Medzi prvky záväzku, teda záväzkového právneho vzťahu, sa zvyčajne zaraďujú subjekty, predmet a obsah.

Niekedy sa záväzkom rozumie samotný dlh. Hoci z každého záväzku vzniká dlh, nemožno tieto pojmy stotožňovať. V prípade vzájomného záväzku máme totiž do činenia s dvomi dlhmi a dvomi pohľadávkami, keďže dlžník je zároveň veriteľom a veriteľ je zároveň dlžníkom (m. č. 25).

*

Subjektami záväzkového vzťahu je veriteľ a dlžník. To však neznamená, že jeho subjektami sú vždy len dve osoby. Niekedy môže mať záväzok viacero veriteľov či dlžníkov. Preto je vhodné rozlišovať medzi **subjektom** a **stranou** záväzku. Záväzok má vždy dve strany – stranu veriteľa a stranu dlžníka, pričom na každej strane môže vystupovať jedna, ale aj viacero subjektov, t. j. osôb.

Subjekty
záväzku

6

Z faktu, že zo záväzku má veriteľ právo na plnenie od dlžníka a dlžník má voči veriteľovi niečo plniť (§ 488 OZ), plynie, že aj osoba veriteľa, aj osoba dlžníka musia byť najneskôr v čase plnenia individualizované (konkretizované), aby sa dalo zistiť, kto sa môže zo záväzku voči komu vyviazať plnením. Ak by sa tieto osoby individualizovať nedali, o záväzok by vôbec nešlo: išlo by len o nejakú všeobecnú povinnosť voči každému, teda povinnosť, z ktorej sa jej plnením voči konkrétnej osobe nedokáže povinný nikdy vyviazať.

Individualizácia
subjektov

Napríklad ak zákon ukladá účastníkom cestnej premávky dodržiavať jej pravidlá, nejde o záväzok (a v podstate ani o súkromnoprávnu povinnosť), keďže sa účastník nedokáže z tejto povinnosti vyviazať.

Nemožnosť individualizácie si však nemožno zamieňať s prípadmi, keď sa nedá zistiť osoba veriteľa a dlžníka. Napríklad keď sa pre nedostatok dôkazov nedá zistiť, kto presne spôsobil škodu. Aj v takomto prípade vzniká záväzok, keďže veriteľa objektívne možno individualizovať (je ním ten, kto spôsobil škodu), hoci sa nepodarilo zistiť, o koho ide.

Nemožnosť individualizácie si nemožno zamieňať ani s prípadmi, keď sú známe osoby veriteľa alebo dlžníka, ale nie je známa ich totožnosť, ako je to napríklad pri predaji na trhu, kde veriteľ ani dlžník nemusia poznať totožnosť druhej strany.

Niekedy osobu veriteľa, no niekedy aj osobu dlžníka, konkretizuje vecnoprávny vzťah. Je to tak napríklad pri záväzkoch, ktoré vznikajú medzi susedmi z titulu susedstva (§ 127 OZ), medzi spoluvlastníkmi z titulu spoluvlastníctva (§ 137 OZ) či medzi oprávneným a povinným

Reálne záväzky

z reálneho bremena (t. j. z takého vecného bremena v zmysle § 151n OZ, z ktorého je vlastník veci povinný niečo konať).

Ide tu v podstate o to, že osoba veriteľa či dlžníka (prípadne oboch z nich) je vymedzená určitým vecným právom, a keď sa zmenia subjekty tohto práva (napr. v dôsledku jeho prevodu alebo prechodu), zmení sa automaticky aj osoba dlžníka alebo veriteľa, prípadne oboch z nich (bez potreby dodatočného úkonu, napr. postúpenia pohľadávky, prevzatia dlhu a pod.). O takýchto prípadoch sa hovorí ako o **reálnych (vecných) záväzkoch**, keďže síce vznikajú medzi stranami vecnoprávneho vzťahu, ale nestrácajú tým povahu záväzku.

Napríklad v prípade záväzkov medzi spoluvlastníkmi z titulu spoluvlastníctva sú veriteľom a dlžníkom každočasní, teda aktuálni spoluvlastníci. Ak teda napríklad jeden zo spoluvlastníkov uhradil opravu spoločnej veci, ktorú spoluvlastníci schválili, môže sa následne domáhať pomernej náhrady len od aktuálnych spoluvlastníkov. Ak sa medzičasom niektorý spoluvlastník zmenil, nárok môže uplatňovať voči novému spoluvlastníkovi, nie však voči bývalému.

Reálne záväzky treba odlišovať od reálnych zmlúv, ktoré nevznikajú už samotným konsenzom, ale až odovzdaním veci (napr. reálne, t. j. odovzdaním veci uzavretá zmluva o pôžičke či výpožičke alebo darovacia zmluva).

Skriptúrne
záväzky

Obdobou reálnych sú tzv. **skriptúrne záväzky**, pri ktorých je osoba veriteľa alebo dlžníka daná vzťahom k určitému cennému papieru. Zmenou strán tohto vzťahu sa automaticky menia aj strany záväzku.

Veriteľom dlhopisu napr. nemusí byť len veriteľ, v prospech ktorého dlžník dlhopis vystavil, ale aj iná osoba, ktorá mu dlhopis predloží na platenie.

*

Predmet
záväzku

7 Predmetom každého záväzkového vzťahu je plnenie, teda správanie dlžníka, na ktoré je zo záväzku zaviazaný voči veriteľovi. O plnení bude ešte reč neskôr, v kapitole III; tu uveďme len to, že z podstaty záväzku vyplýva, že plnením je také správanie dlžníka, na ktoré by dlžník, nebyť záväzku, nebol povinný a ktoré ho preto nejako zaťažuje nad rámec toho, čo zaťažuje každého.

Plnením preto nie je napr. vydanie veci vlastníkovi tým, kto ju neoprávnene zadržoval. Zadržiatel totiž pre vlastníka nevykonáva nič na svoju ťarchu, keďže mu len vydáva, čo mu už tak či tak patrí z titulu vlastníctva.

*

Obsahom záväzku je vždy pohľadávka a dlh (resp. dve pohľadávky a dva dlhy, ak ide o vzájomný záväzok). Pohľadávka a dlh sú pritom párovými pojmami: každej pohľadávke zodpovedá dlh a každému dlhu zodpovedá pohľadávka.

Ako už bolo uvedené, **dlh** vyjadruje, že dlžník dlhuje veriteľovi plnenie, **pohľadávka** zas to, že veriteľ má právo na to, aby dlžník plnil. Ide teda o zrkadlový pohľad na to isté.

Výraz *dlh* niektorí zužujú len na peňažný dlh. Takéto úzke chápanie dlhu však nie je namieste. Dlžník predsa dlhuje veriteľovi plnenie aj vtedy, ak má nepeňažný charakter.

Pohľadávka však okrem toho, že je subjektívnym právom, môže byť sama predmetom práva, resp. právneho vzťahu. Predstavuje totiž nielen právo veriteľa voči dlžníkovi na plnenie, ale aj **majetkové aktívum** veriteľa, s ktorým za určitých podmienok môže nakladať obdobne ako s inými aktívami, napr. vecami. Veriteľ preto môže pohľadávku napr. cestou postúpenia predať či darovať, prípadne k nej môže zriadiť záložné právo.

To, že pohľadávka tvorí majetkové aktívum veriteľa, čím sa podobá na veci, však neznamená, že vecou aj je a že pôsobí voči všetkým, *erga omnes* rovnako, ako pôsobia vecné práva. Ako vysvetlíme neskôr, takéto rozšírené pôsobenie má pohľadávka len veľmi výnimočne (pozri m. č. 27).

Dlh aj pohľadávku však treba odlišovať od jednotlivých konkrétnych **právnych povinností** (nem. *Rechtspflicht*, ang. *legal duty*) a **nárokov** (nem. *Anspruch*, ang. *claim*), ktoré môžu stranám v rámci záväzkového vzťahu vzniknúť. Povinnosť vyjadruje, že povinný musí niečo konkrétne konať alebo nekonať (opomenúť). Nárok zas opisuje, že oprávnený sa môže od povinného domáhať tohto konkrétneho konania alebo opomenutia.

Napríklad dlh prenajímateľa spočíva v tom, že musí umožniť a trpieť užívanie veci nájomcom. Na splnenie takto vymedzeného dlhu mu môžu vzniknúť viaceré, konkrétne povinnosti, napríklad povinnosť odovzdať vec, povinnosť opraviť vec, povinnosť prestať s určitým konaním, ktoré obmedzuje nájomcu v užívaní veci atď. Ak sú splnené predpoklady vzniku týchto povinností, nájomca má na ich splnenie nárok, takže sa môže domáhať, aby prenajímateľ uvedené činnosti vykonal (alebo opomenul).

Povinnosti a nároky, samozrejme, nevznikajú len v súvislosti so záväzkami. Ak napríklad niekto neprávom zadržáva cudziu vec, má povinnosť ju vydať a vlastník má na jej vydanie nárok (tzv. vindikačný nárok).

Rozlišovanie medzi dlhom a pohľadávkou na jednej strane a medzi povinnosťami a nárokmi na strane druhej je dôležité, pretože žalovať možno len o splnenie konkrétnych povinností, nie o plnenie dlhu.

Nemožno preto napr. prenajímateľa žalovať o to, aby strpel užívanie prenajatých priestorov nájomcom, ale len o to, aby napr. do priestorov nevstupoval, aby odstránil zámku, ktorá bráni nájomcovi vstúpiť do priestorov atď.

Hlavné
a vedľajšie
povinnosti

Tie povinnosti, ktorých cieľom je splnenie dlhu, nazývame aj **hlavnými povinnosťami**. V rámci záväzkového vzťahu však môžu vzniknúť, či už na strane veriteľa, alebo na strane dlžníka, aj **vedľajšie povinnosti**. Ich splnenie síce nie je nevyhnutné pre splnenie dlhu, no napomáhajú napr. jeho príprave, realizácii či zabezpečeniu.

Napríklad plnením nájomcu je platenie nájomného. Toto plnenie nájomca plní tým, že každý mesiac splní povinnosť zaplatiť nájomné. Avšak popri tejto hlavnej, platobnej povinnosti môže mať nájomca aj iné, vedľajšie povinnosti, ktorých splnenie nepredstavuje plnenie, napr. nepoškodzovať prenajatú vec, zabezpečovať a hradiť bežné opravy a údržbu, nevykonávať stavebné úpravy atď.

Rozlíšenie medzi hlavnými a vedľajšími povinnosťami má význam predovšetkým pre zodpovedanie otázky, či bolo plnenie poskytnuté riadne. Nesplnenie vedľajších povinností nemá totiž vplyv na to, či dlžník svoj dlh splnil riadne alebo nie: aj keby neboli splnené, dlh stále môže byť splnený riadne (tým, že boli splnené hlavné povinnosti).

Tvorivé práva

V rámci záväzkového vzťahu nemusia medzi veriteľom a dlžníkom vzniknúť len povinnosti (či už hlavné, alebo vedľajšie) a im zodpovedajúce nároky, ale aj iné oprávnenia alebo obmedzenia. Predovšetkým môže byť postavenie jednej či druhej strany posilnené o tzv. **tvorivé právo**, niekedy nazývané aj kreačným, potestatívnym, prípadne utváracím (lat. *facultas*, nem. *Gestaltungsrecht*). Tvorivé právo umožňuje strane svojim vlastným jednostranným tvorivým právnym úkonom (nem. *Gestaltungsakt*) spôsobiť vznik, zmenu alebo zánik práva, ktoré patrí či už jej, alebo druhej strane.⁴

⁴ Pozri LUBY, Š. *Slovenské všeobecné súkromné právo* (1941), s. 202 – 203; alebo SPIŠIAK, J. *Kooperácia a špecializácia z hľadiska občianskoprávnej zodpovednosti* (1958), s. 179 – 190.

Príkladom môže byť právo vypovedať zmluvu, právo odstúpiť od zmluvy, právo žiadať spätnú kúpu, právo zrušiť pohľadávky započítaním. Ak napr. oprávnený odstúpi od zmluvy, stranám zaniknú pohľadávky a dlhy z nej vyplývajúce, no môžu im vzniknúť iné pohľadávky a dlhy, napr. dlh vrátiť to, čo zo zmluvy dostali, a pohľadávka na vrátenie toho, čo zo zmluvy plnili.

V súvislosti s tvorivými právami vznikla otázka ich premlčateľnosti. Judikatúra vychádza zo záveru, že sú premlčateľné a že sa premlčávajú vo všeobecnej premlčacej lehote (R 22/1995). Tento záver však môže byť sporný. V zmysle § 100 ods. 2 OZ premlčaniu v zásade podliehajú len majetkové práva, teda práva, ktoré majú samostatnú majetkovú hodnotu a ako aktívum tvoria súčasť majetku oprávneného. Tvorivé práva však, čo do zásady, žiadnu majetkovú hodnotu nemajú, keďže nie sú samostatne prevoditeľné. Nazdávame sa preto, že tieto práva sa nepremľávajú. To ale neznamená, že sú časovo neobmedzené. Práve naopak, ich výkon musí byť v súlade s dobrými mravmi (§ 3 ods. 1 OZ), čo si vyžaduje, aby boli voči druhej strane uplatňované v takom časovom horizonte, v ktorom môže táto strana ich uplatnenie rozumne očakávať. Mali by byť preto uplatňované v omnoho kratších lehotách v porovnaní s premlčaním. V opačnom prípade hrozí, že sa takéto tvorivé právo zmlčí (m. č. 21).

Obsah záväzkového vzťahu môžu niekedy tvoriť aj **pokynové oprávnenia**, keď jedna strana môže ukladať pokyny druhej, a tým usmerňovať plnenie záväzku (nem. *Beherrschungsrechte*).

Pokynové
oprávnenia

Príkladom je vzťah z príkaznej zmluvy, kde môže príkazca ukladať príkazníkovi pokyny (§ 725 OZ). Patrí sem aj vzťah zo zmluvy o dielo, kde môže objednávateľ ukladať pokyny zhotoviteľovi (§ 637 ods. 1 OZ).

Obsahom záväzkového vzťahu môžu byť ďalej aj **obranné námietky** (lat. *exceptiones*, nem. *Einreden*), ktorými sa oprávnený dokáže ubrániť voči nároku druhej strany.⁵ Podľa toho, či je uplatnená obrana trvalá alebo môže časom pominúť, rozlišujeme:

Obranné
námietky

a) **peremptórne** námietky (nárok zrušujúce, nem. *dauernde Einreden*), ktorých účinky sú nezvratné, takže ak ju oprávnený uplatní, druhá strana nedokáže sama voči nemu svoje právo presadiť, a

b) **dilatórne** námietky (nárok odkladajúce, nem. *aufschiebende Einreden*), ktorých účinky môžu časom pominúť, najmä keď odpadne príčina, pre ktorú mohla strana odoprieť splnenie svojej povinnosti.

Peremptórnou je napr. námietka ručiteľa, ktorou môže odoprieť plniť, pokiaľ veriteľ zaviniť, že pohľadávku nemôže uspokojiť dlžník (§ 549 OZ), napr. tým, že ju od dlžníka nevymáhal, hoci vedel, že neskôr môže hroziť jeho platobná

⁵ Pre podrobnosti k námietkam pozri napr. LUBY, Š. Občianskoprávny nárok (1958), s. 307 – 314.

neschopnosť. Medzi peremptórne námietky sa niekedy, vzhľadom na rímskoprávnu tradíciu, zaraďuje aj námietka premlčania a námietka započítania (kompenzačná námietka). Takýto prístup sa však dnes už nejaví byť trefný. Námietka premlčania má význam v tom, že kým ju dlžník nevznesie, súd neprihliada na premlčanie, teda na zánik nároku a zodpovedajúcej povinnosti. Nejde tu teda o právo odoprieť plniť, pretože premlčaním nárok i povinnosť zanikla, preto dlžník nemusí už nič odopierať. Kompenzačná námietka nie je zas ničím iným, než jednostranným zrušením započítavaných pohľadávok; nejde preto len o odopretie plnenia.

Medzi dilatórne námietky môžeme radiť napríklad:

a) námietku nesplnenej zmluvy (lat. *exceptio non adimpleti contractus*, m. č. 25), ktorou môže jedna strana vzájomného záväzku odoprieť plniť z ruky do ruky, ak druhá strana nesplnila ani nie je pripravená splniť (§ 560 OZ),

b) námietku očakávaného (anticipovaného) nesplnenia (m. č. 25), ktorou môže tá strana vzájomného záväzku, ktorá má plniť skôr, odoprieť plniť, ak je plnenie druhej strany ohrozené, a to až do času, kým nebude toto vzájomné podmienené plnenie poskytnuté alebo zabezpečené (§ 560 OZ *in fine*),

c) námietku zádržného práva (lat. *exceptio retentionis*), ktorou môže jedna strana odoprieť vydať druhej vec, kým jej táto druhá strana neuspokojí zročnú pohľadávku (§ 151s OZ), alebo

d) námietku nevystavenia kvitancie, na základe ktorej dlžník nemusí plniť, ak mu veriteľ pri plnení odmieta vydať potvrdenie o splnení dlhu (§ 569 ods. 2 OZ).

Obranné námietky treba odlišovať od materiálnych (vecných) námietok (nem. *Einwände*), ktorými sa strana dovoľáva skutočností, ktoré tvoria hypotézu tzv. protinormy, t. j. normy, ktorá spôsobuje, že právo druhej strany vôbec nevzniklo alebo že zaniklo. Napríklad ak strana tvrdí, že zmluva je neplatná pre nespôsobilosť na právne úkony (§ 38 ods. 1 OZ) alebo že výkon práva je v rozpore s dobrými mravmi (§ 3 ods. 1 OZ). Rovnako treba obranné námietky odlišovať od skutkových protitvrdení, ktorými strana spochybňuje alebo vyvracia tvrdenia druhej strany, napr. keď žalovaný namieta, že škodu nemohol spôsobiť, lebo bol v zahraničí apod.

Obranné námietky sa od tvorivých práv líšia tým, že kým uplatnenú námietku môže oprávnený jednostranne kedykoľvek odvolať, už uplatnené tvorivé právo môže odvolať len so súhlasom druhej strany.

Obligátnosti

Medzi obsahové prvky záväzku môžu niekedy patriť aj tzv. **obligátnosti** (nem. *Obliegenheiten*), resp. kvázipovinnosti či falošné, nepravé povinnosti. Ide o pozíciu, v ktorej adresát, ak chce dosiahnuť právnou normou predpokladaný následok, musí niečo konať alebo nekonať. Splnenie obligátnosti – na rozdiel od právnej povinnosti – nie je teda ustanovené na prospech inej osoby, ale na prospech samotného „povinného“ (preto sa niekedy označujú aj ako povinnosti voči sebe samému).⁶ Na splnenie obligátnosti nemá nik nárok; nik sa nemôže jej

⁶ Pozri napr. NEUNER, J. *Allgemeiner Teil des Bürgerliches Rechts*¹³ (2023),

splnenia domáhať. Dôsledkom je, že jej nesplnenie obligátnosti nie je protiprávnym činom; jej nesplnenie preto nebude ani dôvodom pre vznik práva na náhradu škody.

Napríklad podľa § 427 ObZ „[k]upujúci je povinný prezrieť tovar podľa možnosti čo najskôr po prechode nebezpečenstva škody na tovare,“ a ak tak neučiní, „môže uplatniť nároky z väd zistiteľných pri tejto prehliadke, len keď preukáže, že tieto vady mal tovar už v čase prechodu nebezpečenstva škody na tovare“. Hoci sa tu používa výraz *je povinný*, nejde o právnu povinnosť, pretože nik nemôže od kupujúceho žiadať a domáhať sa, aby tovar prezrel. Ak ho však neprezrie, príde o možnosť uplatniť nároky zo zodpovednosti za vady.

Identifikácia obligátnosti môže byť veľmi náročná. Niekedy môže byť otázne, či ide o právnu povinnosť alebo len o obligátnosť. Vezmime si napr. povinnosť vydať potvrdenie o uzavretí zmluvy o dielo (§ 632 OZ) alebo obstarávateľskej zmluvy (§ 742 OZ). Ide tu o právnu povinnosť, alebo len o obligátnosť, v dôsledku nesplnenia ktorej budú povinného zaťažovať nejaké nepriaznivé dôsledky spojené napr. s preukazovaním obsahu zmluvy? Rovnako nejasným môže byť charakter „povinnosti“ veriteľa prijať plnenie. Má v občianskoprávných vzťahoch veriteľ naozaj právnu povinnosť prijať plnenie, alebo ide len o obligátnosť, pri nesplnení ktorej vznikajú pre veriteľa povinnosti z omeškania podľa § 522 OZ? Podľa nášho názoru v týchto prípadoch ide v skutočnosti o obligátnosť, nie o právnu povinnosť.

Napokon, vzájomné postavenie strán záväzku môžu v rámci jeho obsahu ovplyvňovať aj tzv. bremená (nem. *Lasten*). Ide tu najmä o povinnosť preukázať určitú skutočnosť, ktorej nepreukázanie bude pre adresáta znamenať nejaký nepriaznivý dôsledok.⁷

Bremená

Podľa § 352 ods. 4 ObZ „[n]emožnosť plnenia *je povinný* preukázať dlžník“ alebo podľa § 495 OZ je veriteľ „*povinný* preukázať dôvod záväzku“.

Podobne ako pri obligátnostiach ani tu nejde o skutočnú právnu povinnosť, ktorej splnenia by sa dalo domáhať, resp. ktorej porušenie by ako protiprávny čin viedlo k vzniku práva na náhradu škody.

Od obligátností sa tieto prípady odlišujú tým, že nepriaznivý následok nemusí byť nevyhnutne dôsledkom nečinnosti zo strany adresáta. Následok môže nastať aj vtedy, ak adresát podnikol všetko, čo sa podniknúť dalo, no napriek tomu dané bremeno neuniesol.⁸

s. 228 – 229; alebo KLETEČKA, A. *Grundriss des bürgerlichen Rechts I*¹⁴ (2014), s. 52 – 53.

⁷ Pozri NEUNER, J. *Allgemeiner Teil des Bürgerliches Rechts*¹³ (2023), s. 229.

⁸ Pozri BOEMKE, B. – ULRICI, B. *BGB Allgemeiner Teil*² (2014), s. 403.

C. Majetkové ručenie dlžníka za svoj dlh

Dlh a ručenie

9 Ako už bolo zdôraznené, primárnym účelom záväzku právne zaistiť uspokojenie určitého záujmu veriteľa zo strany dlžníka. To by však bolo len veľmi ťažko možné, ak by právny poriadok nezabezpečil pre veriteľa náhradný spôsob uspokojenia pre prípad, že dlžník svoj dlh sám dobrovoľne nesplní. Tento náhradný spôsob spočíva v tom, že sa pohľadávka uspokojí nútene z majetku dlžníka (najmä exekučne). Možno preto povedať, že dlžník za splnenie záväzku ručí svojím majetkom.

Naše zákony nehovoria o ručení vlastným majetkom ako o ručení, ale ako o zodpovednosti. Keďže sa však výraz zodpovednosť spája skôr s osobitnými zodpovednosťami vzťahmi (zodpovednosť za vady, za škodu, za nesplnenie a pod.), rozhodli sme sa ho v tejto učebnici nahradiť výrazom ručenie, ktoré podľa nás lepšie vyjadruje skutočnosť, že tu ide len o náhradný spôsob uspokojenia veriteľovho záujmu, a nie o vznik novej, sekundárnej povinnosti.

*

Obmedzené majetkové ručenie

10 Toto rozlišovanie medzi dlhom a ručením (nem. *Schuld und Haftung*) má svoju tradíciu najmä v nemeckom právnom prostredí.⁹ Praktický význam má však aj u nás, pretože majetkové ručenie dlžníka za svoj dlh nemusí mať vždy rovnaký rozsah. Ak nejde o naturálne obligácie (m. č. 11), za ktoré dlžník neručí vôbec, dlžník v zásade za svoje dlhy ručí **celým svojím majetkom** a v celej jeho hodnote (samozrejme, okrem majetku, ktorý je *ex lege* vylúčený z exekúcie, resp. ktorý jej nepodlieha, čo je napr. prípad vecí, ktoré dlžník potrebuje na plnenie svojich pracovných úloh alebo na svoje podnikanie v zmysle § 115 EP).

Z tohto pravidla však existuje niekoľko výnimiek, ktoré môžu mať dve základné podoby:

- a) buď je majetkové ručenie obmedzené len **do určitej maximálnej hodnoty** dlžníkovho majetku (*pro viribus patrimonii*),
- b) alebo je obmedzené na **konkrétnu majetkovú masu**, resp. konkrétny kus majetku (*cum viribus patrimonii*).

⁹ Pozri LARENZ, K. *Lehrbuch des Schuldrechts. Band I. Allgemeiner Teil*¹⁴ (1987), s. 21 – 26.

Obmedzenie ručenia do určitej **maximálnej výšky** dlžníkovho majetku ustanovuje napr. § 470 OZ, podľa ktorého dedič zodpovedá za dlhy poručiteľa a primerané náklady spojené s pohrebom len obmedzene, do výšky ceny nadobudnutého dedičstva (*pro viribus hereditatis*). Len v tomto rozsahu má veriteľ na splnenie dlhu nárok.

Dajme tomu, že dedič nadobudne dedičstvo v hodnote 100 a zároveň naňho prejde poručiťov dlh v hodnote 150. Ak nedôjde k prenechaniu dedičstva veriteľovi alebo ak súd nenariadi likvidáciu dedičstva, dedič síce bude dlhovať veriteľovi celých 150, no v prípade, ak dlh nesplní, v exekúcii bude môcť byť speňažený jeho majetok len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva, teda do výšky 100. Za zvyšok dlhu dedič neručí, tzn. veriteľ nemá nárok na jeho splnenie v rozsahu prevyšujúcom cenu dedičstva. Nesplnenie dlhu v tomto prevyšujúcom rozsahu preto nie je porušením povinnosti, takže sa veriteľ nebude môcť z tohto titulu domáhať napríklad náhrady škody, úrokov z omeškania či zmluvnej pokuty. Na druhej strane však dedičovi nič nebráni splniť celý poručiťov dlh. Že zaň ručí len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva, totiž neznamená, že vo zvyšku dlh zaniká. Znamená to len to, že ak ho dedič nesplní, nútené uspokojenie z jeho majetku bude možné len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva. Dôsledkom je, že dobrovoľné splnenie pozostalostného dlhu nad rozsah, za ktorý dedič ručí, nebude bezdôvodným obohatením, a že v prípade, ak bola pohľadávka voči poručiťovi zabezpečená záložným právom, z predaja zálohu možno uspokojiť celú pohľadávku.

Na okraj uvedme, že na rozdiel od iných poriadkov dedič u nás za pozostalostné dlhy neručí len masou zdedeného majetku (*cum viribus hereditatis*), ale aj iným svojím majetkom, sumárne však len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva (*pro viribus hereditatis*). Exekúciou tak môže byť postihnutý aj iný, nielen zdedený majetok, dokonca nie je vylúčené, aby zdedený majetok postihnutý vôbec nebol.

Prípacom majetkového ručenia, ktoré je obmedzené len na určitú **majetkovú masu**, je ručenie za dlh jedného z manželov, ktorý vznikol pred uzavretím manželstva. Podľa súdnej praxe za takýto dlh tento manžel totiž neručí spoločným bezpodielovým, ale len svojím ostatným majetkom (§ 147 ods. 1 OZ *a contrario*).¹⁰

Ak si napr. kupujúci kúpil ešte pred svadbou auto, za ktoré však nezaplatil, predávajúci nemôže požadovať exekučné uspokojenie svojej pohľadávky na kúpnu cenu predajom domu, ktorý si predávajúci kúpil spolu s manželkou až po svadbe do ich bezpodielového spoluvlastníctva. Toto zákonné riešenie vyvoláva určitý paradox, keďže dlžník má dostatok majetku na úhradu svojho dlhu, no veriteľ sa jeho úhrady nedokáže domôcť, ak je všetok dlžníkov majetok v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, ktoré vzniklo až po vzniku daného dlhu.

¹⁰ Pozri uznesenie NS SR z 22. 11. 2020, sp. zn. 3Cdo/8/2010 a diskusiu k nemu na <https://www.lexforum.sk/437>.

V súvislosti s obmedzeným majetkovým ručením vzniká otázka, či si ho možno dohodnúť. Teda či sa strany môžu napr. dohodnúť, že dlžník bude za svoj záväzok ručiť svojim majetkom len do určitej jeho výšky (napr. len do sumy 10.000 eur, hoci dlh je vyšší) alebo bude zaň ručiť len presne vymedzeným kusom majetku (napr. len určitou nehnuteľnosťou). Vzhľadom na zásadu individuálnej autonómie ako aj vzhľadom na to, že sa možno ihneď po uzavretí zmluvy dohodnúť, že veriteľ dlžníkovi jeho dlh odpúšťa (§ 574 ods. 1 OZ), by takáto dohoda zrejme nemala byť *per se* zakázaná. Na druhej strane by však bolo potrebné výkladom preklenúť tú skutočnosť, že Exekučný poriadok takúto možnosť výslovne nepredpokladá – otázne totiž je, či by sa tu dalo tvrdiť, že z dohody o obmedzení ručenia vzniká také „právo k veci“, ktoré nepripúšťa exekúciu (§ 44 EP).

*

11

Náš právny poriadok nielenže niekedy obmedzuje majetkové ručenie, ale pri niektorých dlhoch ho úplne vylučuje. V takomto prípade dlh síce existuje, no dlžník zaň majetkovo neručí, takže ak ho dobrovoľne nesplní, veriteľ svoju pohľadávku nemôže vymáhať, ani súdne, ani svojpomocou. Takýto záväzok sa nazýva **naturálnym záväzkom** (lat. *naturalis obligatio*, nem. *Naturalobligation*).

V našom právnom poriadku je naturálnym záväzkom:

- a) premlčaný záväzok a
- b) záväzok na výplatu výhier z nelicencovaných stávok, hier a žrebov alebo na vrátenie pôžičky poskytnutej dlžníkovi do stávky, hry alebo na žreb (§ 845 OZ).

Hoci veriteľ nemá nárok na splnenie naturálneho záväzku, vzhľadom na to, že záväzok ako právne puto stále existuje, dlžník sa z neho môže vyviazať tým, že ho dobrovoľne splní. Prijatie plnenia preto nebude viesť k bezdôvodnému obohateniu (§ 455 ods. 2 OZ), a to dokonca ani vtedy, ak dlžník nevedel, že dlh je nevymáhateľný.

V rímskom práve sa za naturálne považovali tie záväzky, na ktorých splnenie nemal veriteľ k dispozícii žiadnu žalobu (*actio*), čím sa líšili od tzv. civilných záväzkov (lat. *civilis obligatio*), pri ktorých veriteľ žalobu k dispozícii mal.¹¹

*

¹¹ Pozri REBRO, K. – BLAHO, P. *Rímske právo*⁴ (2019), s. 269 – 270.

Ako vyplýva z doteraz povedaného, niekedy môže dlh existovať aj bez ručenia, resp. len s obmedzeným ručením samotného dlžníka. Niektoré právne poriadky výnimočne umožňujú aj opačnú situáciu, teda majetkové ručenie bez dlhu. V našom práve to však možné nie je.

Príkladom takéhoto ručenia bez dlhu je tzv. pozemkový dlh (nem. *Grundschuld*) v zmysle § 1191 BGB. Ten, v prospech koho je pozemok takýmto dlhom zaťažovaný, sa môže z toho pozemku uspokojiť, i keby mu vlastník pozemku nič nedlhoval.

Nejde o majetkové ručenie bez dlhu, ak za dlh dlžníka majetkovo ručí okrem neho aj iná osoba, či už formou osobného ručenia (ručenie celým majetkom), alebo formou vecného ručenia (ručenie len určeným kusom majetku). Takáto iná osoba síce ručí za splnenie cudzieho dlhu, ale za týmto účelom sama na seba berie dlh, takže nemožno hovoriť, že ručí bez dlhu. Formálne ide stále o jej vlastný dlh, hoci materiálne je to dlh cudzí.

Osobne ručí napr. ručiteľ (§ 546 OZ); vecne ručí napr. záložca, keď k svojej veci zriadi záložné právo na zabezpečenie dlhu inej osoby (§ 151a OZ).

D. Zaväzovacie dôvody (vznik záväzkov)

Záväzky môžu vzniknúť buď z právneho úkonu, teda z rozhodnutia strán, alebo z iných skutočností predpokladaných zákonom (napr. zo spôsobenia škody alebo z bezdôvodného obohatenia).

V rímskom práve sa záväzky podľa dôvodov vzniku delili na záväzky:

- a) zmluvné (lat. *ex contractus*),
- b) kvázizmluvné (lat. *quasi ex contractus*),
- c) deliktné (lat. *ex delicto*) a
- d) kvázideliktné (lat. *quasi ex delicto*).

Za kvázizmluvné sa považovali záväzky, ktoré síce neboli zmluvnými, no boli im veľmi podobné (napr. záväzky z bezdôvodného obohatenia či konania bez príkazu). Za deliktne sa považovali záväzky zo súkromnoprávnych prečinov, akými boli napr. krádež, lúpež, zneuctenie či poškodenie cudzieho majetku. A za kvázideliktne sa považovali záväzky, ktoré síce nevznikali z deliktov, ale boli im bližšie než zmluvným záväzkom (napr. záväzok nahradiť škodu spôsobenú zvieraťom).¹²

*

**Záväzky
z právnych
úkonov**

14

O právnom úkone ako zaväzovacom dôvode (titule) hovoríme vtedy, keď jeho strana prejavila vôľu založiť záväzkový vzťah. Takto môže záväzok vzniknúť z jednostranného úkonu alebo zo zmlúv (prípadne aj z uznesení). Kým záväzky môžu z jednostranných úkonov vzniknúť len tam, kde je to zákonom ustanovené alebo stranami vopred dohodnuté, zmluvné záväzky môžu podľa § 51 OZ vzniknúť nielen zo zmlúv, ktoré zákon výslovne upravuje (**typické**, resp. pomenované, nominátne zmluvy), ale aj zo zmlúv, ktoré zákon nepredpokladá, avšak len ak neodporujú jeho obsahu a účelu (**atypické**, resp. nepomenované, inominátne zmluvy, vrátane tzv. zmiešaných zmlúv).

Záväzky z jednostranných úkonov vznikajú napr. z vyhlásenia verejnej súťaže (§ 847 OZ), z verejného prísľubu (§ 850 OZ) či zo záručného vyhlásenia (§ 502 ods. 2 OZ). Môžu však vzniknúť aj z právnych úkonov, ktorými sa uplatňujú tzv. tvorivé práva (m. č. 8), napríklad keď oprávnený uplatní predkupné právo voči nadobúdateľovi (§ 603 ods. 3 OZ) alebo keď predávajúci uplatní voči kupujúcemu právo spätnej kúpy (§ 607 ods. 1 OZ).

Ak si strany medzi sebou zmluvne založia záväzky, hovoríme o tvorbe tzv. **autonómneho práva**. Strany si totiž medzi sebou samé vytvorili právo podľa svojej vôle. Takéto právo je protikladom tzv. **heteronómneho práva**, teda práva ustanoveného zákonmi.

*

**Záväzky iné než
z právnych
úkonov**

15

Záväzky môžu vzniknúť nielen z právnych úkonov, ale aj z iných zákonom predpokladaných skutočností. Takýmito skutočnosťami sú, medzi iným, spôsobenie škody (§ 420 a nasl. OZ), bezdôvodné obohatenie (§ 489 OZ), konanie bez príkazu (§ 742 a nasl. OZ) a konštitutívne rozhodnutia.

¹² Pozri REBRO, K. – BLAHO, P. *Rímske právo*⁴ (2019), s. 271.

Spôsobením škody sa rozumie spôsobenie ujmy na majetku alebo zdraví. Závazok na náhradu škody, samozrejme, vzniká len vtedy, keď niekto za spôsobenú škodu zodpovedá, napr. preto, lebo ju porušením povinnosti alebo úmyselným konaním proti dobrým mravom zaviniť on alebo jeho pomocníci (§ 420 OZ), alebo preto, lebo prevádzkuje prevádzkovú činnosť (§ 420a OZ) či dopravný prostriedok (§ 427 OZ), povaha ktorých spôsobila inému škodu.

Spôsobenie škody

Závazok môže vzniknúť aj vtedy, ak sa niekto bezdôvodne (t. j. bez právneho dôvodu) obohatí na úkor iného (§ 458 OZ, ang. *unjust enrichment*, nem. *ungerechtfertigte Bereicherung*). V takomto prípade vznikne obohatenému záväzok vydať obohatenie ukrátenému, teda tomu, na úkor koho vzniklo.

Bezdôvodné obohatenie

O takýto záväzok ide napríklad vtedy, ak niekto omylom pošle inému na účet nejakú sumu, ak niekto nahradí inému škodu v omyle, že je za ňu zodpovedný, alebo ak niekto neoprávnene užíva cudziu vec, a tým šetrí na nájomnom. V takýchto prípadoch sa bude môcť ukrátený domáhať vydania obohatenia (zaplatená suma, ušetrené nájomné) práve z titulu bezdôvodného obohatenia.

Nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia sa po vzore rímskoprávnej tradície nazýva kondikciou (lat. *condictio*).

Závazok môže niekedy vzniknúť aj z konania bez príkazu (§ 742 a nasl. OZ, lat. *negotiorum gestio*, nem. *Geschäftsführung ohne Auftrag*), keď sa niekto jednostranne sám ujme záležitosti iného bez toho, aby tým bol poverený (preto „bez príkazu“).

Konanie bez príkazu

Napríklad keď niekto uhasí oheň, ktorý nezavinil a ktorý ohrozoval majetok niekoho iného. Alebo keď niekto kúpi inému lístky na koncert, na ktorý chcel ísť, lebo inak by sa mohli vypredať.

Z takéhoto jednostranného konania toho, kto sa ujal cudzej záležitosti, t. j. konateľ a bez príkazu (lat. *negotiorum gestor*), môže za určitých podmienok vzniknúť tomu, o koho záležitosť išlo, t. j. pánovi veci, resp. dotknutej osobe (lat. *dominus negotii*), záväzok nahradit' konateľovi náklady.

Medzi dôvody vzniku záväzkov, odlišné od právnych úkonov, možno zaradiť aj konštitutívne rozhodnutia správnych orgánov alebo súdov. Z nich však môžu záväzky vzniknúť len vtedy, keď zákon dáva správnomu orgánu alebo súdu *právomoc* takýto záväzok založiť. Ak im právomoc založiť práve takýto záväzok nedáva, nemôžu ho založiť.

Konštitutívne rozhodnutia

Správny orgán má právomoc založiť záväzok napr. v prípade vyvlastnenia, keďže musí rozhodnúť o náhrade za vyvlastnenie. Súd má zas právomoc založiť záväzok napr. v prípade, ak ukladá tzv. náhradovú povinnosť pri vyporiadaní vzťahov zo zrušeného podielového spoluvlastníctva (§ 142 OZ), zo spracovania cudzej veci (§ 135b ods. 2 OZ) alebo z neoprávnenej stavby na cudzom pozemku (§ 135c OZ). V takýchto prípadoch súd záväzok vytvára, konštituuje (preto takéto rozsudky zaraďujeme medzi konštitutívne), na rozdiel od prípadov, keď len deklaruje už existujúcu povinnosť (ktoré preto nazývame deklaratórnymi rozsudkami), napr. keď uloží žalovanému, ktorý nesplatil svoj dlh z pôžičky, povinnosť zaplatiť 1000 eur.

*

**Zaväzovací
dôvod
a vznik
pohľadávky**

16

So vznikom zaväzovacieho dôvodu (titulu) nie vždy musí odrazu vzniknúť aj pohľadávka a dlh, i keď sa tak vo väčšine prípadov deje. Niekedy, najmä ak sa tak strany dohodli, pohľadávka a dlh vzniknú, len ak sa splní nejaká podmienka, teda neistá skutočnosť (lat. *condicio*, nem. *Bedingung*), alebo až keď nadíde tzv. doložený čas (lat. *dies*, nem. *Befristung*). V prvom prípade môžeme hovoriť o **podmienenej pohľadávke** (nem. *bedingte Forderung*), v druhom zas o **odloženej pohľadávke** (nem. *befristete Forderung*).

Kým sa podmienka nesplní alebo kým nenadíde doložený čas, pohľadávka právne neexistuje. Tým sa situácia odlišuje od prípadov, keď už pohľadávka existuje, no ešte nenastala jej zročnosť (m. č. 30). Tento rozdiel sa prejaví napr. v postavení veriteľa v rámci konkurzu: veriteľ, ktorého pohľadávka ešte nevznikla, pretože nenadišiel doložený čas alebo podmienka sa ešte nesplnila, má v konkurznom postavení slabšie (podmienené) postavenie, čo sa prejavuje napr. v nemožnosti hlasovať na schôdzi veriteľov.¹³

E. Kauza zaväzujúceho právneho úkonu

Pojem kauzy

17

Kto sa voči inému zaväzuje k plneniu, robí tak nielen zo svojich vnútorných pohnútok, ale aj z určitého objektívne vnímaného hospodársko-spoločenského dôvodu, ktorý nazývame **kauzou**.¹⁴

¹³ Niekedy sa zastáva názor, že pohľadávky doložené časom vznikajú už pri zaväzovacom dôvode. K tejto otázke pozri KLEŇOVÁ, V. Odkladacia podmienka (*condicio suspensiva*) a počiatočná lehota (*dies a quo*) v závete podľa občanského zákonníka č. 89/2012 Sb. (2018).

¹⁴ Ku kauze pozri KNAPP, V. O dôvode vzniku záväzků a o jejich kause (1957), alebo HLUŠÁK, M. Pár slov o kauze v súkromnom práve (2025).

Z hľadiska takto vymedzenej kauzy sa niekto zaväzuje voči inému preto, lebo:

- a) aj druhá strana sa voči nemu zaväzuje alebo mu niečo poskytuje (lat. *causa obligandi vel acquirendi*, niekedy aj *causa credendi*),
- b) chce druhú stranu obdarovať alebo jej zadarmo vypomôcť (*causa donandi*),
- c) chce rozviazať (umoriť) skorší záväzok zriadením nového (*causa solvendi*, resp. *novandi*), prípadne
- d) chce zabezpečiť iný záväzok (*causa cavendi*).

<i>Causa obligandi</i>	<i>Causa donandi</i>	<i>Causa solvendi</i>	<i>Causa cavendi</i>
Zaväzujem sa, lebo z toho niečo získam	Zaväzujem sa, lebo chcem obdarovať alebo zadarmo vypomôcť	Zaväzujem sa, aby som umoril skorší záväzok	Zaväzujem sa, aby som tým zabezpečil iný záväzok
Kauzou je plnenie od druhej strany	Kauzou je bezodplatná výpomoc alebo obdarovanie	Kauzou je umorenie skoršieho záväzku	Kauzou je zabezpečenie záväzku

Obligandi causa právne konajú napríklad kupujúci a predávajúci, keď uzavierajú kúpnu zmluvu, alebo veriteľ a dlžník, keď uzavierajú zmluvu o pôžičke. *Donandi causa* uzaviera darca darovaciu zmluvu či vypožičiatel zmluvu o výpožičke. *Solvendi*, resp. *novandi causa* uzaviera dlžník dohodu, ktorou sa nahrádza jeho doterajší záväzok novým (napr. pri novácii alebo pokonávke). A *cavendi causa* vystavuje ručiteľ ručiteľské vyhlásenie alebo záložca uzaviera záložnú zmluvu.

Kauzu v horeuvedenom význame, teda vo význame kauzy zaväzovacieho úkonu, treba odlišovať od motívov, ktoré stranu viedli k zaviazaniu sa. Motívy odpovedajú na otázku, prečo sa dlžník subjektívne a konkrétne zaviazal, kauza odpovedá na otázku, ako možno objektívne a všeobecne, z hospodársko-spoločenského hľadiska vysvetliť, prečo sa niekto zaväzuje voči druhému.

Rovnako treba kauzu v horeuvedenom význame odlišovať od kauzy samotného plnenia. Tou je vždy splnenie dlhu (*causa solvendi*). O kauze plnenia však v zásade nemá význam hovoriť, ibaže by sme pripustili záver, že plnenie je samo osebe právnym, tzv. solučným úkonom (m. č. 54).

*

Každý zaväzujúci právny úkon musí mať niektorú z uvedených káuz, inak by išlo o nevážny, a teda neplatný právny úkon (§ 37 ods. 1 OZ). Kauza väčšinou vyplýva zo samotného úkonu: ak strany uzavru napr. kúpnu zmluvu, kauzou zaviazania je *causa obligandi*.

Význam kauzy

18

Niekedy sa však kauza nedá z právneho úkonu vyvodiť: vtedy hovoríme o **formálne abstraktnom právnom úkone**. V takomto prípade – aby sa vylúčilo, že ide o nevážny úkon – musí ten, kto sa na jeho základe domáha plnenia, teda veriteľ, preukázať v prípade sporu kauzu, pre ktorú sa dlžník voči nemu takýmto abstraktným úkonom zaviazal k plneniu (§ 495 OZ).

O abstraktnom právnom úkone sa dá hovoriť napr. vtedy, keď dlžník podpíše listinu, na ktorej neuvedie nič iné, len strohé vyhlásenie „Veriteľovi XY zaplatím 1000“ alebo „Na veriteľa XY prevediem vozidlo ZW“.

Abstraktný úkon dlžníka teda sám osebe nestačí na to, aby veriteľ v spore uspel. Ak dlžník poprie alebo spochybni existenciu kauzy, veriteľ musí plným dôkazom (t. j. nad rozumné pochybnosti) preukázať, že plnenie, na ktoré sa dlžník zaviazal len abstraktným úkonom, je:

- a) protiplnením za veriteľovo vlastné plnenie alebo plnením dlhu z pôžičky či úveru (*causa obligandi vel acquirendi*, resp. *credendi*),
- b) darom alebo bezodplatnou výpomocou (*causa donandi*),
- c) plnením zo záväzku, ktorým sa rozviazal iný záväzok (*causa solvendi*, resp. *novandi*), alebo
- d) plnením zo zabezpečenia (*causa cavendi*).

Ak napr. dlžník podpíše listinu so strohým obsahom „Veriteľovi XY zaplatím 1000“, veriteľ bude musieť v prípade sporu preukázať, že uvedená suma predstavuje kúpnu cenu, pôžičku, cenu diela, dar, ručenie atď., a teda že dlžník takýmto vyhlásením uzavrel napr. kúpnu zmluvu, zmluvu o pôžičke, zmluvu o dielo či darovaciu zmluvu, prípadne vystavil ručiteľské vyhlásenie. Z uvedeného zároveň vyplýva, že záväzok z abstraktného právneho úkonu nemožno automaticky považovať za darovanie len preto, že v ňom nie je vyjadrená kauza. Ak veriteľ tvrdí, že ide o darovanie, musí preukázať, že dlžník mal zámer obdarovať ho (lat. *animus donandi*), musí teda preukázať existenciu *causae donandi*.

Ak už dlžník dobrovoľne z abstraktného úkonu plnil a potom sa domáha vrátenia plnenia, otázku dôkazného bremena treba riešiť podľa pravidiel o bezdôvodnom obohatení z plnenia nedlhu (*condictio indebiti*).

Pri niektorých právnych úkonoch môže byť kauza irelevantná, bez ohľadu na to, či z nich vyplýva alebo nie. Dlžník môže byť v takýchto prípadoch povinný plniť, i keby sa mu podarilo preukázať, že kauza tohto úkonu nikdy neexistovala, resp. už neexistuje. Takéto úkony nazývame **materiálne, resp. obligatórne abstraktné**, keďže v zásade budú dlžníka zaväzovať bez ohľadu na existenciu kauzy.

Ide napr. o:

- a) hromadné cenné papiere (ako napr. dlhopisy),
- b) cenné papiere, o ktorých to ustanoví zákon (napr. zmenky či šeky), alebo
- c) poukážky.

Uvedené abstraktné úkony sú výnimkou preto, lebo zákon umožňuje, aby plnenie z listiny, na ktorej sú tieto úkony vyjadrené, mohla požadovať aj iná osoba ako pôvodný veriteľ. Z tohto dôvodu by bolo v rozpore s účelom takýchto listín, ak by táto iná osoba musela preukazovať kauzu zaviazania sa (keďže sa na ňu nijako nevzťahuje), alebo ak by sa dlžník mohol ubrániť preukázaním, že žiadna kauza neexistovala alebo už neexistuje (napr. že svoj dlh voči veriteľovi už splnil). Dlžník má takúto možnosť len voči pôvodnému veriteľovi, nie však voči tretej osobe. Samozrejme, dlžník sa stále bude môcť aj voči nej brániť napr. neplatnosťou abstraktného právneho úkonu (napr. že bol k nemu donútený).

Vezmime si tento príklad: kupujúci vystaví v súvislosti so svojím záväzkom zaplatiť kúpnu cenu zmenku. Tú predávajúci (ako prvotný veriteľ) prevedie na tretiu osobu. Keď tretia osoba uplatní voči kupujúcemu zmenku, ten sa bude môcť brániť, že mu táto osoba dlh už skôr odpustila alebo že proti jej pohľadávke zo zmenky započítal pohľadávku, ktorú voči nej mal. Nebude sa ale môcť brániť námietkami, ktoré má voči pôvodnému veriteľovi, teda predávajúcemu. Napríklad sa nebude môcť brániť tým, že predávajúcemu už kúpnu cenu zaplatil alebo že sa kúpna zmluva následne ukázala neplatnou. Za zmenku bude musieť tretej osobe aj tak zaplatiť. Samozrejme, tým nie je vylúčené jeho prípadné právo z titulu zodpovednosti za škodu (§ 420 OZ) alebo z titulu bezdôvodného obohatenia (§ 451 OZ) voči predávajúcemu na náhradu toho, čo na zmenku zaplatil.

F. Zásada vernosti a dôvery

Hoci je cieľom záväzku uspokojenie veriteľovho záujmu, vzhľadom na to, že tento záujem má uspokojiť dlžník, musíme zohľadňovať nielen záujmy veriteľa, ale aj také oprávnené a opodstatnené záujmy dlžníka, ktoré môžu mať na toto uspokojenie dopad. Cieľom každého záväzku totiž je, aby bol splnený dobrovoľne, teda aby sa mohol z neho dlžník sám vyviazať. Práve na tejto myšlienke vzájomnosti a rešpekte je vybudovaná aj nosná zásada záväzkového práva – zásada vernosti a dôvery (nem. *Treu und Glaube*), ktorá má v obchodnom práve podobu zásady poctivého obchodného styku (napr. § 265 ObZ). Táto zásada v sebe koncentruje podstatu záväzku ako právneho puta, ktoré – ak má splniť svoj účel – musí byť postavené tak, aby každá strana mohla dôverovať druhej a spoľahnúť sa na ňu (**dôvera**) a aby

**Vernosť
a dôvera**

19

obe strany boli verné záväzku, ktorý ich spája a neopodstatnene pred ním neuprednostňovali iné svoje záujmy ani záujmy tretích osôb (**vernosť**). Práve preto musí táto zásada platiť aj v našom práve, a to aj napriek tomu, že ju zákon výslovne nevymedzuje ani nespomína.¹⁵

Vernosť si teda vyžaduje lojalitu strán voči sebe navzájom, zohľadňovanie nielen svojich záujmov, ale za určitých podmienok aj záujmov druhej strany. Napríklad ak niekto vyvolal v druhom ochrany hodné dôvodné očakávanie, potom jeho následné správanie, ktorým sa popiera to predošlé, je v rozpore so zásadou vernosti. Dôvera zas znamená to, že každá strana by sa mala môcť spoľahnúť na to, že druhá strana nemá vedľajšie úmysly, ktorých cieľom je ju poškodiť, a že túto dôveru nesklame.

Vernosť
a dôvera v.
dobré mravy

Zásadu vernosti a dôvery však nemožno stotožňovať s dobrými mravmi, aj keď majú veľa spoločného a úzko spolu súvisia. Dobré mravy slúžia na hodnotenie určitého konania z hľadiska celej spoločnosti. Zásada vernosti a dôvery slúži na hodnotenie konania strán z hľadiska ich vzájomného vzťahu.

Z tohto dôvodu môže byť v rozpore s dobrými mravmi aj také konanie, ktoré nie je v rozpore so zásadou vernosti a dôvery. Napríklad uzavretie zmluvy o náhradnom materstve sa môže priečiť dobrým mravom (*posito, sed non concessio*), hoci v pomere medzi stranami nemusí ísť o žiadne porušenie vernosti či dôvery.

Funkcie zásady
vernosti
a dôvery

Význam zásady vernosti a dôvery spočíva v troch jej základných funkciách:

- a) konkretizačno-doplňujúcej,
- b) obmedzujúcej a
- c) korekčnej.¹⁶

Konkretizačno-doplňujúca funkcia	Obmedzujúca funkcia	Korekčná funkcia
Spresňuje (konkretizuje) vzájomné práva a povinnosti.	Obmedzuje možnosť výkonu, resp. uplatňovania práv.	Koriguje obsah vzájomných práv a povinností.

*

¹⁵ Pozri CSACH, K. Dôvera a lojalita v obchodnom práve (inauguračná prednáška) (2025). Porovnaj LUBY, Š. *Peňažné pohľadávky* (1937), s. 231 – 244; alebo ten istý *Slovenské všeobecné súkromné právo* (1941), s. 70.

¹⁶ Pre detaily jednotlivých funkcií pozri napr. FIKENTSCHER, W. – HEINEMANN, A. *Schuldrecht. Allgemeiner und Besonderer Teil*¹² (2022), s. 134 – 148.

Konkretizačno-doplňujúca funkcia zásady vernosti a dôvery sa prejavuje v tom, že na jej základe možno spresňovať, resp. konkretizovať obsah zmluvných či zákonných práv a povinností v závislosti od okolností konkrétneho prípadu, prípadne tieto práva a povinnosti možno dopĺňať o práva a povinnosti, ktoré nevyplývajú ani zo zmluvy, ani zo zákona, no ktoré sú nevyhnutné na to, aby sa nenarušila vernosť ani dôvera medzi stranami.

Napríklad zo zásady vernosti a dôvery sa v niektorých prípadoch a v závislosti od individuálnych okolností môže vyvodit' informačná povinnosť, povinnosť poctivého plnenia záväzkov, povinnosť spolupráce či ochrany druhej strany (napr. keď príde opravár niečo opraviť do domácnosti, nemá len povinnosť opraviť, ale aj povinnosť nepoškodiť napr. zariadenie domácnosti). V rozpore s touto zásadou by tak napríklad mohlo byť, ak by dlžník chcel plniť alebo veriteľ by vyžadoval plnenie v nevhodnom čase (napr. o druhej ráno).

Prejavom konkretizačno-doplňujúcej funkcie zásady vernosti a dôvery je aj tzv. predzmluvná zodpovednosť (lat. *culpa de contrahendo*). I keď nebola zmluva uzavretá, jedna strana môže zodpovedať druhej za škodu, ktorú jej spôsobila tým, že neopodstatnene, v rozpore so zásadou vernosti a dôvery ukončila rokovania o uzavretí zmluvy v takom štádiu, keď už druhá strana mohla opodstatnene veriť v to, že zmluva bude uzavretá.

*

V dôsledku obmedzujúcej funkcie môže porušenie zásady vernosti a dôvery viesť k tomu, že neumožní oprávnenému uplatňovať svoje nároky, tvorivé práva, námietky či iné oprávnenia. Prípady, keď sa tak môže stať, sú rôznorodé. Patrí sem napríklad:

- a) nedostatok skutočného záujmu na uplatnení práva,
- b) uplatňovanie práva v rozpore s dovtedajším, skorším spávaním,
- c) uplatňovanie práva z nepoctivého konania,
- d) neprimeranosť uplatnenia práva či
- e) uplatňovanie zmlčaného práva.

O nedostatok skutočného záujmu na uplatnení práva pôjde vtedy, ak jedna strana požaduje od druhej splnenie záväzku, hoci vie, že plnenie je v skutočnosti zbytočné, pretože by ho musela druhej strane aj tak vzápätí vrátiť (*dolo agit qui petit quod statim redditurus est*).

Napríklad ak prenajímateľ počas trvania nájmu predá nájomcovi byt, no prepis na katastri sa nestihne do skončenia nájmu, potom by požiadavka prenajímateľa, aby nájomca do času prepisu byt vypratal, mohla byť v rozpore so zásadou vernosti

a dôvery; právo prenajímateľa by v takom prípade nepoživalo právnu ochranu a nájomca by nebol povinný byť vypratať.

Protichodné
skoršie
správanie

V rozpore so zásadou vernosti a dôvery môže byť aj uplatňovanie práva v rozpore s dovtedajším správaním oprávneného (*venire contra factum proprium*).

Napríklad, ak by strana s cieľom získať výhodnejšiu cenu klamlivo predstierala, že je podnikateľom, a potom by sa domáhala spotrebiteľskej ochrany. Alebo ak by vlastník predal byt s tým, že kupujúci bude môcť využívať vyhradené miesto pre odpad, ktoré stojí na pozemku predávajúceho, a po zrealizovaní kúpy predávajúci toto užívanie bezdôvodne vypovie, hoci vyhradené miesto aj naďalej slúži pre odpad iným vlastníkom. Súd by nemal poskytnúť právnu ochranu spotrebiteľovi v prvom prípade ani predávajúcemu v druhom prípade, a to nielen pre porušenie zásady vernosti a dôvery, ale aj z dôvodu, že svoje práva vykonávajú spôsobom odporujúcim dobrým mravom (§ 3 ods. 1 OZ).

Dovolávanie
sa vlastného
nepoctivého či
nezákonného
správania

Zásada vernosti a dôvery vedie ďalej k tomu, že si nik nemôže pre seba vyvodzovať výhody z vlastného nezákonného alebo nepoctivého správania (*turpitudinem suam allegans nemo auditur*).

Táto funkcia je niekedy priamo vymedzená v zákone, ako je to napr. v súvislosti s následkami splnenia odkladacej či rozvázovacej podmienky zo strany tej strany, ktorá na to nebola oprávnená (§ 36 ods. 3 a 4 OZ), alebo v súvislosti s nemožnosťou domáhať sa relatívnej neplatnosti právneho úkonu tým, kto ju sám spôsobil (§ 40a OZ). Patria tu však aj prípady zákonom výslovne neupravené, napríklad ak by strana vediac, že druhá strana nie je v danej chvíli schopná napr. pre opitosť uzavrieť zmluvu, ju na takúto zmluvu nahovorila, a potom, keď prestane byť pre ňu zmluva výhodná, sa bude dovolávať jej neplatnosti pre neschopnosť druhej strany zmluvu uzavrieť (§ 38 ods. 2 OZ). Prípadne, ak nájomca opomenie oznámiť prenajímateľovi, že uzavrel manželstvo, čím vznikol spoločný nájom manželov (§ 704 ods. 1 OZ), a potom sa dovoláva neplatnosti výpovede z nájmu bytu z dôvodu, že prenajímateľ výpoveď adresoval len jemu, nie aj jeho manželke. Obdobne by nepoctivo postupoval ten, kto v druhej strane úmyselne, ľstivo vyvolal omyl (§ 49a OZ), a potom by sa bránil, že táto strana mohla svoj omyl poľahky odhaliť.

Neprimeranosť
uplatnenia
práva

V rozpore so zásadou vernosti a dôvery môže byť aj také uplatnenie práva, ktoré nie je v okolnostiach daného, konkrétneho prípadu primerané. Samozrejme, oprávnenému nemožno celkom odoprieť a vyčítať, že chce presadzovať svoj vlastný záujem, no napriek tomu však možno od neho vyžadovať, aby ho nepresadzoval neprimeranými prostriedkami.

Neprimeranosť môže často vyplývať napr. zo skutočnosti, že výhody, ktoré pre veriteľa prinesie uplatnenie práva, sú v príkrom nepomere s nevýhodami, ktoré tým spôsobí dlžníkovi.

Napríklad ak predávajúci odstúpi od zmluvy, ktorou predal byt, pre neuhradenie celkom nepodstatnej časti kúpnej ceny, hoci tým kupujúcemu spôsobí neprimerane veľké ťažkosti spôsobené tým, že sa bude musieť z bytu vysťahovať a hľadať si nové bývanie.

Zásadu vernosti a dôvery môže za istých okolností porušiť aj ten, kto svoje právo uplatní po neprimerane dlhej dobe. Takémuto uplatneniu práva sa totiž môžu odoprieť účinky, ak došlo k jeho zmlčaniu (nem. *Verwirkung*). Pri posudzovaní, či došlo k zmlčaniu práva, treba byť však veľmi obozretný; skúmať treba najmä:

Zmlčanie práva

- a) prečo oprávnený neuplatnil právo skôr,
- b) či doba, počas ktorej nebolo právo uplatnené, vyvolala v druhej strane dôvodnú dôveru v dovtedajší stav a
- c) či sa druhá strana tejto dôvery dobromyseľne prispôsobila tak, že uplatnenie práva by jej spôsobilo neprimerané ťažkosti.¹⁷

Zmlčanie práva môže mať význam najmä pri uplatňovaní tvorivých práv (m. č. 8). Predstavme si napríklad, že pre porušenie zmluvy vzniklo veriteľovi právo od nej odstúpiť. Uplatní ho však až po 2 rokoch, hoci mu nič nebránilo uplatniť ho skôr. I keby o porušení nevedel, právo sa mu môže zmlčať, ak by sa po zvážení záujmov oboch strán odstúpenie po tak dlhej dobe priečilo zásade vernosti a dôvery.¹⁸

*

Korekčná funkcia zásady vernosti a dôvery je pomerne obmedzená. Ak by sme ňou totiž korigovali zákon, mohli by sme porušiť princíp deľby moci. Ak by sme zas korigovali zmluvné dojednania, mohli by sme zasiahnuť do zmluvnej autonómie. Takéto zásahy sa preto musia diať len výnimočne, ak napr. nemožno čakať na zásah zákonodarcu.

Korekčná funkcia

22

Príkladom boli časy hyperinflácie po 1. svetovej vojne, keď súdy valorizovali dohodnuté ceny tak, ako sa tieto ceny priebežne menili v čase. Ak niekto kúpil v jeden deň dom za 100, no v čase zročnosti hodnota vtedajších 100 bola už len 10,

¹⁷ Porovnaj LUBY, Š. *Slovenské všeobecné súkromné právo* (1941), s. 70.

¹⁸ Naša judikatúra však zmlčanie neuplatňuje. Pozri napr. rozsudok NS SR zo 7. 6. 1994, sp. zn. 1 Cdo 42/94 (R 22/1995), ktorý uvažuje len nad premlčaním, nie aj nad zmlčaním [„Právo na odstúpenie od kúpnej zmluvy sa premlčuje v trojročnej premlčacej dobe (§ 100 ods. 2, § 101 O. z.)“].

tak súdy primerane cenu zvýšili.¹⁹ Pokiaľ ide o zmluvné vzťahy, odraz korekčnej funkcie zásady vernosti a dôvery možno vidieť napr. v úprave ochrany spotrebiteľov pred neprijateľnými zmluvnými podmienkami (§ 53 OZ).

*

Prihliadanie
na zásadu
vernosti
a dôvery

23

Ako na porušenie dobrých mravov, aj na porušenie zásady vernosti a dôvery súd prihliada *ex offio*, z úradnej povinnosti, tzn. bez potreby, aby sa dotknutá strana tejto zásady osobitne dovoľavala. Samozrejme, v dôsledku kontradiktórnosti môže súd na porušenie zásady vernosti a dôvery usúdiť len na základe toho, čo v konaní vyšlo najavo (čl. 11 ods. 4 CSP). Súd preto nemôže deklarovať porušenie tejto zásady, ak strana netvrdila žiadne okolnosti nasvedčujúce jej porušeniu a ani žiadne takéto okolnosti v konaní najavo nevyšli, prípadne ak takéto okolnosti síce tvrdené boli, no neboli preukázané.

G. Jednostranné a obojstranné, vzájomné a nevzájomné záväzky

Jednostranný
záväzok

24

Základná štruktúra záväzku je taká, že jedna strana je dlžníkom a druhá veriteľom. Takýto záväzok slúži na uspokojenie záujmu len niektorej strany, preto je na plnenie zaviazaná len jedna z nich. V takýchto prípadoch hovoríme o **jednostrannom** záväzku (lat. *obligatio unilateralis*).

Príkladom jednostranného záväzku môže byť napr. záväzok z tzv. konsenzuálneho darovania (ak možnosť takéhoto darovania vôbec pripustíme), keďže dlžníkom je v takomto prípade výlučne darca a veriteľom výlučne obdarovaný (§ 628 OZ).

Obojstranné
záväzky

25

Niekedy však záväzok slúži záujmom oboch strán, takže každá z nich je zaviazaná niečo plniť. V takomto prípade hovoríme o **obojstrannom záväzku** (lat. *obligatio bilateralis*). Obojstranné záväzky môžu byť dvojaké:

- a) vzájomné alebo
- b) nevzájomné.

¹⁹ K tomu pozri LUBY, Š. *Peňažné pohľadávky* (1937).

Vzájomné záväzky (lat. *obligatio bilateralis aequales*) sú také, kde sú plnenia strán vzájomne podmienené tak, že plnenie jedného je protiplnením druhého („niečo za niečo“). V takomto prípade je štruktúra záväzku zložitejšia, keďže každá strana je zároveň veriteľom aj dlžníkom druhej strany a, navyše, plnenie každej strany je plnením za plnenie druhej strany. Takýto záväzok vzhľadom na vzájomnú podmienenosť plnení nazývame aj **synalagmatickým záväzkom**.²⁰

Klasickým príkladom vzájomného záväzku je záväzok z kúpnej zmluvy (§ 588 OZ), keďže predávajúci je dlžníkom (má dlh odovzdať predávanú vec) aj veriteľom zároveň (má pohľadávku na zaplatenie kúpnej ceny), rovnako ako je veriteľom i dlžníkom aj kupujúci (má totiž dlh zaplatiť kúpnu cenu, ale aj pohľadávku na odovzdanie veci).

Vzájomné záväzky vznikajú predovšetkým zo zmlúv, no niekedy aj priamo zo zákona, ako to vidíme napr. pri záväzkoch strán zrušenej alebo neplatnej zmluvy vrátiť si všetko, čo podľa nej dostali (§ 457 OZ). Vzájomnú podmienenosť možno vyvodiť najmä z toho, že zákon používa formuláciu, že strany si majú plniť „navzájom“.

Nevzájomné obojstranné záväzky (lat. *obligatio bilateralis inaequales*) sú také záväzky, kde plnenia strán nie sú vzájomne podmienené. Väčšinou ide o prípad jednostranných záväzkov, pri ktorých z určitej neskoršej, často náhodnej okolnosti vznikla pohľadávka aj dlžníkovi.

O takýto prípad ide napr. pri bezodplatnej príkaznej zmluvy, kde môže príkazcovi ako veriteľovi vzniknúť povinnosť nahradiť príkazníkovi ako dlžníkovi náklady (§ 728 OZ). Obdobne je to aj pri bezodplatnej zmluve o úschove, kde môže zložiteľovi ako veriteľovi vzniknúť povinnosť nahradiť uschovávateľovi ako dlžníkovi náklady (§ 748 OZ).

*

Vzájomný záväzok sa od toho nevzájomného i jednostranného odlišuje osobitnými črtami, ktoré sú dôsledkom toho, že dlhy a pohľadávky, ktoré z neho vyplývajú, sú vzájomne podmienené:

- a) geneticky,
- b) funkcionálne a
- c) existenčne.

²⁰ Výraz pochádza z gréckeho výrazu *synállagma* (συνάλλαγμα), zloženého zo slov *syn-* (spolu) a *állagma* (výmena).

Genetická
synalagma

Genetická podmienenosť sa prejavuje pri vzniku vzájomných dlhov, a to tým, že ak jeden z nich nemôže vzniknúť (napr. z dôvodu počiatočnej nemožnosti plnenia, m. č. 60), nevznikne ani druhý.

Funkcionálna
synalagma

Funkcionálna podmienenosť sa prejavuje počas trvania záväzku tým, že určité okolnosti (problémy) ohľadom plnenia jedného dlhu vplývajú na plnenie druhého. Táto funkcionálna podmienenosť sa prejavuje najmä tým, že:

a) ak si majú obe strany plniť súčasne, t. j. z ruky do ruky, strana môže odoprieť plniť (a nedostane sa tak do omeškania), ak druhá strana ešte neplnila ani nie je pripravená plniť (tzv. námietka nesplnenej zmluvy podľa § 560 OZ prvá veta, lat. *exceptio non adimpleti contractus*, m. č. 8), a

b) ak má jedna strana plniť skôr, môže odoprieť plniť (a nedostane sa tak do omeškania), ak sa u druhej strany vyskytli také okolnosti, ktoré ohrozujú jej plnenie a ktoré strane, ktorá má plniť skôr, neboli známe, keď uzavrela zmluvu, a to až do času, kým nebude vzájomný dlh splnený alebo zabezpečený (tzv. námietka očakávaného, t. j. anticipovaného nesplnenia podľa § 560 OZ druhá veta).

Existenčná
synalagma

Existenčná podmienenosť sa prejavuje v tom, že ak jeden zo vzájomných dlhov zanikne inak než splnením alebo inak než spôsobom nahrádzajúcim splnenie, zanikne aj druhý (napr. z dôvodu následnej nemožnosti plnenia, m. č. 61); ak ho už druhá strana splnila, strana, ktorej dlh zanikol a nemusí preto plniť, je povinná prijaté plnenie vrátiť z titulu bezdôvodného obohatenia (§ 577 ods. 2 OZ).

Genetická synalagma	Funkcionálna synalagma	Existenčná synalagma
Ak nemôže vzniknúť jeden dlh, nevznikne ani druhý.	Ak jedna strana odmieta plniť, aj druhá strana môže.	Keď zanikne jeden dlh inak než uspokojením záujmu veriteľa, zanikne aj druhý.

Neúmernosť
vzájomných
plnení

Slovenské právo, na rozdiel od niektorých iných, napr. na rozdiel od českého či rakúskeho práva, nespája žiadne osobitné právne dôsledky len s tou skutočnosťou, že vzájomne podmienené plnenia nie sú ekvivalentné a táto ekvivalentnosť neúmerne ukracuje jednu stranu (lat. *laesio enormis*). Podľa uvedených právnych poriadkov sa neúmerne ukrátená strana môže za istých podmienok domáhať zrušenia zmluvy. V našom práve samotné neúmerné skrátenie ale

nestačí. Buď musí ísť o úžeru v zmysle § 39a OZ (a v takom prípade bude zmluva absolútne neplatná), alebo o zmluvu uzavretú v *tiesni* za nápadne nevýhodných podmienok v zmysle § 49 OZ (a v takom prípade bude môcť ukrátená strana od zmluvy odstúpiť, ak preukáže, že ju uzavrela v tiesni).

Procesné
aspekty

V súvislosti s funkcionálnou podmienenosťou dlhov zo vzájomného záväzku vzniká prakticky veľmi dôležitá otázka, či súd môže žalobe vyhovieť, aj keď nebolo preukázané, že žalobca splnil svoj vzájomne podmienený dlh alebo je pripravený ho splniť, i keď to žalovaný nenamieta. Súdna prax vychádza z toho, že bez ohľadu na to, či to žalovaný namieta alebo nie, vzájomná podmienenosť dlhov sa musí prejaviť v petite (žalobnom návrhu) aj v enunciiate (výroku) rozsudku.

Ak preto z titulu kúpnej zmluvy žalobca ako kupujúci požaduje vydanie veci od žalovaného ako predávajúceho, pričom by mu sám mal zaplatiť kúpnu cenu, žalobný návrh i výrok rozsudku by mal znieť podmienene, napr. takto: „*Žalovaný je povinný vydať žalobcovi vec X oproti splneniu povinnosti žalobcu zaplatiť žalovanému sumu Y.*“ Ak by bolo postavenie kupujúceho a predávajúceho opačné, petit i enunciat by mal znieť takto: „*Žalovaný je povinný zaplatiť žalobcovi sumu X oproti splneniu povinnosti žalobcu vydať žalovanému vec Y.*“

Takýto postup je ale sporný a neraz spochybňovaný.²¹ Opiera sa síce o znenie § 560 OZ, ktoré evokuje, akoby podmienkou uplatnenia nároku žalobcu bolo to, že sám splnil alebo je pripravený splniť, no zároveň takýto prístup zasahuje do individuálnej autonómie žalovaného. Len a len na ňom by totiž malo záležať, či bude namietat', že žalobca sám ešte vzájomne podmienený dlh voči nemu nesplnil ani tak nie je pripravený urobiť. Na druhej strane, prístup súdnej praxe je v záujme procesnej hospodárnosti, pretože jednou ranou sa zabijú dve muchy, keďže v jednom a tom istom konaní sa nadobro vyrieši vzťah oboch vzájomne podmienených dlhov.²²

To, že výrok rozsudku znie podmienene, teda že žalovaný je povinný plniť, len ak bude plniť aj žalobca, však neznamená, že na základe takéhoto rozsudku bude môcť žalovaný začať voči žalobcovi exekúciu. Rozsudok totiž žalobcovi žiadnu povinnosť neuložil, len jeho nárok podmienil tým, že sám bude plniť.

²¹ Pozri ČENTÍK, T. Vzájomná reštitučná povinnosť a formulácia žalobného návrhu (2017); alebo SEDLAČKO, F. in ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník II. Komentár*² (2019), s. 2107.

²² Pre prehľad názorov a judikatúry k tejto otázke pozri CSACH, K. *Synalagmatické záväzky a ich súdne uplatňovanie* (2018).

H. Pôsobenie záväzku voči tretím osobám

Rozšírené
pôsobenie
záväzku

27

Z relatívnej povahy záväzku plynie, že ako právne puto *inter partes* viaže výlučne len veriteľ'a a dlžníka, tzn. dlžníka zaväzuje výlučne voči veriteľ'ovi a veriteľ'a oprávňuje výlučne voči dlžníkovi. Dôsledkom je, že veriteľ' nemôže o splnenie záväzku žalovať inú osobu než dlžníka (nemá totiž voči nej nárok) a dlžník sa v zásade nemôže vyviazať z dlhu plnením neoprávnenej osobe (§ 562 OZ). Iné osoby – čo do zásady – preto nemusia brať ohľad na záväzok dlžníka a veriteľ'a (koniec-koncov o ňom ani nemusia vedieť). To v konzekvencii znamená, že ak znemožnia splnenie cudzieho záväzku, resp. uspokojenie veriteľ'ovho záujmu, v zásade za to nenesú zodpovednosť.

Predstavme si, že škodca z nedbanlivosti zničí nejakú vec, ktorú jej vlastník predal, no ešte nedošlo k prevodu vlastníckeho práva na kupujúceho. Zničením veci došlo k zániku kúpno-predajného záväzkového vzťahu medzi vlastníkom a kupujúcim pre tzv. následnú nemožnosť plnenia (§ 575 OZ, m. č. 61). Kupujúci si preto teraz musí kúpiť vec niekde inde, avšak za podstatne vyššiu cenu, čím mu vzniká škoda. Keďže však záväzok z kúpnej zmluvy pôsobí len *inter partes*, nemá voči škodcovi žiadne právo na náhradu tejto škody.

Z tohto pravidla však existuje niekoľko výnimiek, keď tretie osoby nemôžu k cudziemu záväzku pristupovať, ako keby vôbec neexistoval (*per non est*). To, samozrejme, neznamená, že tieto tretie osoby sú zo záväzku taktiež zaviazané, resp. že ručia za jeho splnenie. Znamená to len toľko, že v niektorých výnimočných prípadoch sa tretia osoba nemôže brániť tým, že nie je stranou záväzku.

Úmyselný zásah
do cudzieho
záväzku

Takýmto výnimočným prípadom, keď záväzok síce neviaže tretiu osobu, ale pôsobí na ňu, je prípad, keď tretia osoba v rozpore s dobrými mravmi úmyselne zmarí splnenie cudzieho záväzku. V takomto prípade bude táto osoba zodpovedať veriteľ'ovi za škodu, ktorá mu vznikla tým, že jeho pohľadávka nebola uspokojená (a to vrátane škody v rozsahu tzv. pozitívneho zmluvného záujmu, teda v rozsahu zmluvných očakávaní²³).

O takýto prípad ide napríklad vtedy, keď tretia osoba z nenávisti voči nájomcovi zničí predmet nájmu, a tým poškodí nielen prenajímateľa, ale aj nájomcu. Nájomca sa preto bude môcť v takom prípade domáhať od tretej osoby náhrady škody

²³ K pozitívnemu a negatívnemu zmluvnému záujmu pozri HLUŠÁK, M. Náhrada škody pri negatívnom zmluvnom záujme (2017).

spočívajúcej napr. v nákladoch na obstaranie nového nájmu a v rozdiel medzi nájomným dohodnutým s prenajímateľom a nájomným, ktorý musí teraz platiť inému. Iným príkladom môže byť, keď niekto nahovorí nejakého speváka, aby sa nezúčastnil určitého spoločenského podujatia, k účasti na ktorom sa spevák zaviazal jeho organizátorovi. Organizátor sa v tomto prípade bude môcť domáhať náhrady škody z nesplnenia záväzku speváka aj voči tomu, kto speváka od účasti odhovoril, ak tak učinil úmyselným konaním proti dobrým mravom (napr. ak chcel organizátora poškodiť).

Naopak, ak niekto spôsobí, že dlžník záväzok nesplní, inak než úmyselným konaním proti dobrým mravom, za škodu vzniknutú nesplnením záväzku nebude zodpovedať. Ak napr. niekto neúmyselne zrazil speváka, nebude zodpovedať organizátorovi koncertu za škodu spôsobenú jeho zrušením. Samozrejme, jeho zodpovednosť voči samotnému spevákovi nie je vylúčená.

Ďalším prípadom, keď záväzok síce neviaže tretiu osobu, ale pôsobí na ňu, je prípad odporovateľných právnych úkonov (§ 42a OZ). Veriteľ totiž za určitých podmienok dokáže zvrátiť následky právneho úkonu svojho dlžníka, ktorým tento znížil hodnotu svojho majetku v prospech majetku tretieho, a tak ukrátil uspokojenie veriteľovej pohľadávky. Ak sa mu to podarí, exekúciou bude možné postihnúť nielen majetok dlžníka, ale aj ten majetok tretej osoby, ktorý z majetku dlžníka odporovateľným úkonom ušiel.

Odporovatenosť

Prípadom rozšíreného pôsobenia záväzku je v našom práve aj tzv. ochrana detencie. S mnohými záväzkami – nájom, výpožička, úschova, preprava atď. – je spojené oprávnenie strany mať cudziu vec u seba. Napriek tomu, že ide o oprávnenie *inter partes*, keďže vyplýva zo záväzku, zákon oprávnenú stranu (nájomcu, vypožičiavateľa, uschovateľa, prepravcu atď.) vecnoprávne chráni voči všetkým (*erga omnes*) obdobne ako vlastníka (§ 126 ods. 2 OZ). Oprávnený, hoci sám nie je vlastníkom veci, tak môže uplatňovať vecnoprávne nároky obdobne ako vlastník, napr. sa môže domáhať vydania veci voči komukoľvek, kto ju neoprávnene zadržiava.

Ochrana detencie

Je otázne, či je detentor *erga omnes* chránený hneď od uzavretia zmluvy, alebo až od času, keď mu druhá strana vec prenechá (hoci aj *brevi manu*, krátkou rukou). Vzhľadom na to, že kým sa tak nestane, detentor má len právo voči druhej strane na takéto prenechanie, nazdáva sa, že uvedenú *erga omnes* ochranu získava až prenechaním veci. V súvislosti s touto ochranou treba ešte dodať, že sa odvíja od oprávnenia mať vec u seba, ktoré je odvodené od druhej strany. Pokiaľ druhá strana toto oprávnenie stratila alebo jej bolo obmedzené, napr. vecným právom niekoho iného, potom sa táto skutočnosť musí odraziť aj na *erga omnes* ochrane detentora, a to tak, že jeho ochrana nebude účinná voči osobe so silnejším právom.

Závázky
in rem scripta

Medzi prípady rozšíreného pôsobenia záväzku možno ďalej zaradiť aj tie prípady, keď právo umožňuje zapísať záväzok do katastra nehnuteľností, teda akoby ho *vpísať* do veci (záväzky *in rem scripta*). Ak sa tak stane, takýto záväzok pôsobí aj voči vecným právam, ktoré vlastník zriadi neskôr, a rovnako aj voči budúcim vlastníkom.

Príkladom záväzku *in rem scripta* je záväzok z tzv. vecného zmluvného predkupného práva (§ 603 ods. 2 OZ), teda predkupného práva zapísaného do katastra nehnuteľností.

Otázny je význam možnosti zapísať do katastra nehnuteľností nájomné právo k pozemku, ktoré trvá alebo má trvať najmenej päť rokov (§ 1 ods. 1 KZ). Zdá sa totiž, že právny poriadok s takýmto zápisom výslovne nespája žiadny osobitný súkromnoprávny následok.²⁴

Závázky
ad rem

Zákon ďalej rozširuje pôsobenie záväzku na tretie osoby aj pomocou konštrukcie tzv. záväzkov *ad rem*. Tá spôsobuje neplatnosť, prípadne relatívnu neúčinnosť takej zmluvy medzi dlžníkom a treťou osobou, ktorá by právne znemožnila uspokojenie záujmu veriteľa, ktorému slúžil záväzok medzi veriteľom a dlžníkom. Záväzok medzi veriteľom a dlžníkom teda právne pôsobí aj na vzťah medzi dlžníkom a treťou osobou.

V našom právnom poriadku ide o prípad neplatnosti zmluvy, ktorou sa porušilo právo spätnej kúpy, teda zmluvy, ktorou kupujúci scudzil nezastupiteľnú vec, ktorú kúpil od predávajúceho s výhradou spätnej kúpy (§ 609 ods. 2 OZ). Niektoré právne poriadky idú ešte ďalej a umožňujú napadnúť zmluvu, ktorou predávajúci scudzil vec, ktorú sa zaviazal scudziť inému, a tým porušil svoj záväzok (napríklad ak predávajúci predá obraz, hoci sa pred tým zaviazal scudziť ho inému). Príkladom takejto konštrukcie je čl. 59 poľského Občianskeho zákonníka (*Kodeks cywilny*).

*

Ochranné
účinky záväzku

28

Ako bolo práve uvedené, záväzky môžu niekedy pôsobiť aj tak, že sa tretia osoba nemôže voči veriteľovi či dlžníkovi brániť tým, že nie je stranou záväzku, a teda že na ich záväzok nemusí brať žiadny ohľad. Niekedy však záväzok, ktorý vznikol z nejakej zmluvy, pôsobí aj opačným smerom, teda tak, že tretej osobe umožňuje dovoľávať sa jeho existencie, čím jej poskytuje ochranu, i keď nie je veriteľom. V takomto prípade hovoríme o tzv. **ochrannom účinku zmluvy**, resp. zmluvného záväzku (nem. *Vertrag mit Schutzwirkung für Dritte*).

²⁴ K otázkam zápisu nájomného práva k pozemku do katastra nehnuteľností pozri FILAGOVÁ, L. Zápis nájomných zmlúv do katastra nehnuteľností (2024).

Ochranný účinok však neznamená, že tretia osoba sa môže od dlžníka domáhať plnenia, teda že má voči nemu nárok, aby splnil svoj dlh. Žiadny takýto nárok voči dlžníkovi nemá, keďže nie je veriteľom. Ochranný účinok znamená len to, že ak dlžník svoj dlh voči veriteľovi riadne alebo včas nesplní, tretej osobe môže priamo voči dlžníkovi vzniknúť právo na náhradu škody, ktorá jej vznikne v dôsledku nesplnenia.

Takýto ochranný účinok však zmluvný záväzok môže mať len veľmi výnimočne, keďže ide o prelomenie jeho relatívneho pôsobenia, teda pôsobenia *inter partes*. Má ho v zásade len taký záväzok, ktorého obsah svedčí o tom, že je chránený nielen záujmom veriteľa, ale aj záujmom tretej osoby. To konkrétne znamená, že:

a) medzi plnením, na ktoré je dlžník zaviazaný, a záujmom tretej osoby ako aj medzi veriteľom a treťou osobou musí byť dostatočne blízka, úzka väzba a

b) zároveň musí existovať potreba chrániť záujem tretej osoby, tzn. nemožno ho chrániť inak.

Iba v takomto prípade môže byť pôsobenie *inter partes* prelomené, keďže dlžník od počiatku vie, resp. môže vedieť, že záväzkom je chránený aj záujem tretej osoby. Ak sú teda uvedené podmienky splnené a dlžník svoj dlh nesplní, potom môže tretia osoba priamo voči nemu uplatňovať nárok na náhradu škody, ktorá jej v dôsledku nesplnenia vznikla.²⁵

O takýto prípad môže ísť napr. vtedy, keď notár alebo advokát spisuje závet a urobí pri tom chybu, v dôsledku čoho povolaný dedič nakoniec nič nezdedí. Dedič nie je stranou záväzku ohľadom spísania závetu, keďže ide len o záväzok medzi notárom a porúčiteľom. Obsah záväzku notára (riadne spísať závet tak, aby bol platný) však jasne svedčí o tom, že záväzok notára chráni nielen porúčiteľa ako veriteľa a jeho zmluvného partnera, ale aj toho, koho porúčiteľ chce týmto závetom povolať za dediča.

Zodpovednosť dlžníka voči tretej osobe však nemôže presiahnuť to, za čo by zodpovedal priamo voči veriteľovi. Ak si teda v zmluve dlžník dohodol s veriteľom obmedzenie zodpovednosti, potom toto obmedzenie pôsobí aj voči tretej osobe.

²⁵ K ochrannému účinku zmluvy pozri CSACH, K. *Zodpovednosť auditorov v práve obchodných spoločností - súčasný stav a európske inšpirácie* (2010), s. 218; alebo *ten istý* Glosa k rozsudku Najvyššieho súdu SR sp. zn. 7 Cdo 163/2020 z 28. 2. 2020, R 18/2022 (zmluva s ochranným účinkom na tretie osoby) (2023). Pozri aj HLUŠÁK, M. *Zájmy chránené zodpovednosťou za škodu* (2023), s. 99 – 106.

I. Uplatňovanie nárokov

Uplatnenie nároku a zrok

- 29 Ako už bolo uvedené, v rámci záväzkového vzťahu stranám môžu vzniknúť rôzne povinnosti a im zodpovedajúce nároky (m. č. 8). Povinnosť a nárok vyjadrujú, že povinný musí v záujme oprávneného niečo konať alebo nekonať a ten sa toho môže od povinného domáhať.

Deň, keď povinný už musí niečo konať alebo nekonať a oprávnený sa toho môže domáhať, sa nazýva **zrok**, resp. **deň zročnosti** (nem. *Fälligkeit*, ang. *due*, resp. *maturity date*). V tento deň oprávnenému vzniká **nárok** na to, aby povinný niečo konal alebo nekonal, a povinnému povinnosť niečo konať alebo nekonať. V tento deň môže teda oprávnený svoje právo voči povinnému uplatniť (keďže sa stalo zročným), a to práve uplatnením nároku.

Na označenie zročnosti sa často používa výraz **splatnosť**. Keďže sa však splatnosť z jazykového hľadiska skôr viaže na peňažné plnenie (teda plnenie spočívajúce v platení), v nadväznosti na pôvodnú slovenskú právnu terminológiu, používame v tejto učebnici tradičný výraz *zročnosť*, ako tomu bolo, koniec-koncov, aj v legislatíve až do roku 1989.²⁶

Nárok možno uplatniť predovšetkým na **súde** (najmä podaním žaloby alebo vzájomnej žaloby či kompenzačnej námietky), no možno tak urobiť aj **mimosúdne** (napr. mimosúdnym započítaním vzájomných pohľadávok, výkonom zádržného práva alebo inou svojpomocou).

*

Určenie zroku

- 30 Zrok nastáva, a teda nárok a právna povinnosť vznikajú, buď:
a) v určenom čase po vzniku práva (odložená zročnosť), alebo
b) ihneď so vznikom práva, ak vznik nároku a povinnosti nezávisí od času (okamžitá zročnosť).

Odložená zročnosť

Čas, keď má nastať zrok, možno určiť rôzne. Predovšetkým môže byť vopred určený **presným termínom** („31. 5.“ alebo „po dvoch mesiacoch“).

²⁶ K výrazom *zrok* a *zročný* pozri napr. LUBY, Š. *Československý občiansky zákonník a slovenské súkromné právo* (1947), s. 37 a 96; FUNDÁREK, J. *Z právnej terminológie* (1941), s. 220 – 221; alebo HORÁK, G. – RUŽIČKA, J. (red.). *Jazyková poradňa III* (1964), s. 220 – 221.

Určenie zroku ďalej môže byť **ponechané na vôli niektorej zo strán**. Ak je určenie zroku ponechané na vôli povinného, oprávnený môže požadovať, aby ho na jeho návrh určil súd podľa okolností prípadu tak, aby to bolo v súlade s dobrými mravmi (§ 563 OZ). Ak je určenie zroku ponechané na vôli oprávneného a ten ho opomenie určiť v rozumnom čase, môže ho určiť druhá strana (§ 327 ObZ *per analogiam*).

Ak je zrok **naviazaný na inú skutočnosť**, nastáva, až keď nastane táto skutočnosť. Touto skutočnosťou môže byť napríklad **uplynutie doby**, počas ktorej mal povinný k dispozícii predmet plnenia, ktorý po uplynutí tejto doby musí vrátiť.

Napríklad ak veriteľ poskytol dlžníkovi pôžičku na dobu určitú, nárok na jej vrátenie veriteľovi vznikne uplynutím tejto doby (§ 657 OZ). Ak poskytol dlžníkovi pôžičku na dobu neurčitú, nárok na jej vrátenie mu vznikne až po uplynutí výpovednej doby jedného mesiaca (§ 677 ods. 2 OZ *per analogiam*). Obdobne požičiavateľovi vznikne nárok voči vypožičiavateľovi na vrátenie vypožičanej veci až uplynutím doby výpožičky (§ 662 ods. 1 OZ), prípadne až keď požičiavateľ požiada o jej predčasné vrátenie (§ 662 ods. 2 OZ). To isté platí aj pre nárok na vrátenie prenajatej (§ 682 OZ) či uschovanej veci (§ 749 OZ). V týchto prípadoch má veriteľ (prenajímateľ, požičiavateľ, veriteľ z pôžičky, zložiteľ) právo na vrátenie veci hneď od okamihu, keď vec prenechal dlžníkovi, no nárok na jej vrátenie mu vznikne až neskôr, uplynutím danej doby, prípadne skorším zrušením záväzku.

Ak povinný svoju povinnosť v deň zročnosti nesplní, prípadne, ak ide o trvajúcu či opakujúcu sa povinnosť, nezačne s jej plnením, nasledujúci deň sa dostáva do omeškania (§ 517 OZ).

Následkom môže byť napríklad vznik povinnosti platiť úroky pri peňažnom dlhu, prípadne prechod nebezpečenstva náhodnej straty, poškodenia alebo zničenia veci, ktorá mala byť predmetom plnenia, s tým dôsledkom, že jeho záväzok plniť vec síce zanikne pre nemožnosť plnenia, no bude musieť oprávnenému aj tak nahradiť škodu v rozsahu tzv. *pozitívneho zmluvného záujmu* (dlžník tak bude musieť veriteľa odškodniť za to, že sa nenaplnili očakávania, ktoré do zmluvy vkladal).²⁷

Ak zrok nie je odložený na neskorší čas, nastáva ihneď so vznikom práva. To znamená, že oprávnený sa môže ihneď domáhať, aby povinný niečo konal alebo nekonal. V zásade aj povinný musí povinnosť ihneď splniť alebo začať s jej plnením, ak ide o trvajúcu alebo opakujúcu sa povinnosť. Keďže ale vznik práva nemusí byť vždy

Okamžitá
zročnosť

²⁷ K pozitívnemu a negatívnemu zmluvnému záujmu pozri HLUŠÁK, M. Náhrada škody pri negatívnom zmluvnom záujme (2017).

pre strany zrejmy (napr. spôsobenie škody nemusí vyjsť najavo ihneď), povinný sa do omeškania dostane, len ak ho oprávnený o plnenie požiada (upomenie) a povinný svoju povinnosť nasledujúci pracovný deň nesplní, prípadne, ak ide o trvajúcu či opakujúcu sa povinnosť, nezačne s jej plnením (§ 563 OZ).

Zrok
a premlčanie

Určenie zroku je mimoriadne dôležité pre správne určenie **dňa, od ktorého sa počíta premlčacia lehota**. Premlčacia lehota sa totiž počíta práve odo dňa zročnosti, nie odo dňa vzniku práva ani odo dňa omeškania, hoci niekedy môže právo vzniknúť a zrok nastať v tom istom okamihu, ako je to napr. pri spôsobení škody.

To znamená, že pri odloženej zročnosti sa premlčacia lehota počíta až od zroku, pretože až v deň zročnosti môže oprávnený svoje právo vykonať, napr. mohol započítať pohľadávku (§ 101 OZ). Takže ak zrok pripadol na 1. 6. 2025, všeobecná premlčacia lehota uplynie o 3 roky 1. 6. 2028. Oprávnený tak bude mať celé 3 roky na to, aby povinného zažaloval, ak ten svoju povinnosť nesplní alebo nezačne s jej plnením.

Pri okamžitej zročnosti sa premlčacia lehota taktiež počíta odo dňa zročnosti, a to aj napriek tomu, že povinný sa dostane do omeškania až po uplynutí dňa nasledujúceho po dni, keď ho oprávnený o plnenie upomienkou požiadal. Povinnosť mu totiž vznikla už v deň zročnosti, len následky jej nesplnenia boli odsunuté a podmienené upomienkou veriteľa v zmysle § 563 OZ.

V tejto súvislosti najväčšie otázky vyvoláva **premlčanie nároku na vrátenie pôžičky** v prípadoch, keď nebol dohodnutý čas vrátenia. Súdna prax zastáva názor, že v takejto situácii ide o prípad okamžitej zročnosti, tzn. premlčacia lehota by mala plynúť hneď, a nie až odo dňa, keď sa po upomenutí dlžník dostane do omeškania.²⁸ To ale, myslíme si, nevyhnutne nemusí byť správny názor, pretože v tomto čase ešte neexistuje žiadny nárok veriteľa na vrátenie pôžičky, a teda ani povinnosť dlžníka pôžičku vrátiť. V skutočnosti tu preto ide, aspoň podľa nás, o prípad odloženej zročnosti. Pôžička bez dohodnutého času vrátenia je totiž, ako ešte bolo vysvetlené, pôžičkou na dobu neurčitú, čo znamená, že doba pôžičky uplynie až po uplynutí jednomesačnej výpovednej doby (§ 677 ods. 2 OZ *per analogiam*). Až od posledného dňa tejto výpovednej doby by sa mala začať počítať všeobecná, trojročná premlčacia lehota (101 OZ).

*

²⁸ Pozri napr. rozsudok NS ČSR z 30. 11. 1981, 3 Cz 99/81 (R 28/1984) alebo rozsudok NS SR z 24. 6. 2003, sp. zn 1 Cdo 25/03 (R 91/2004).

Niekedy sa dá nárok súčasne oprieť hneď o niekoľko titulov, t. j. právnych základov (dôvodov). O týchto prípadoch sa niekedy hovorí ako o súbehu, resp. konkurencii nárokov (nem. *Anspruchskonkurrenz*) či základov nároku (nem. *Anspruchsgrundlagen*-, resp. *Anspruchsnormenkonkurrenz*).

O takýto prípad pôjde napr. vtedy, keď sa prenajímateľ môže domáhať vrátenia prenajatej veci tak z titulu nájomnej zmluvy, ako aj z titulu svojho vlastníckeho práva. Alebo keď sa okradnutý môže domáhať vrátenia ukradnutej sumy tak z titulu zodpovednosti za škodu, ako aj z titulu bezdôvodného obohatenia. Prípadne keď sa poškodený môže domáhať náhrady škody tak z titulu zodpovednosti za porušenie právnej povinnosti, ako aj z titulu zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku.

Formát učebnice neumožňuje túto otázku riešiť detailne. Preto len stručne naznačme, že v takýchto prípadoch vznikajú dve osobitné, dôležité otázky:

a) za akých podmienok možno nárok uplatniť, ak z oboch titulov vyplývajú iné podmienky, a

b) aké sú procesné súvislosti takýchto nárokov, napr. či zamietnutie žaloby, ktorá sa opiera len o jeden titul, ako nedôvodnej, predstavuje prekážku rozsúdenej veci podľa § 230 CSP pre prípadnú žalobu opierajúcu sa o druhý titul (t. j. prekážku *rei iudicatae*), alebo či doplnenie žaloby aj o skutočnosti, ktoré sú rozhodné z hľadiska druhého titulu predstavuje zmenu žaloby podľa § 140 CSP.²⁹

*

V súvislosti s uplatňovaním nárokov vzniká otázka, či sa strany môžu dohodnúť na tom, že veriteľ nebude dlžníka žalovať, a teda či takáto dohoda o nežalovaní (lat. *pactum de non petendo*, ang. *agreement not to sue*) môže byť platná. Náš právny poriadok takúto dohodu výslovne neupravuje, no všeobecne sa v právnej náuke pripúšťa.³⁰

Dohoda
o nežalovaní
(*pactum de
non petendo*)

32

Dôvodom je predovšetkým zmluvná autonómia strán (§ 51 OZ), ako aj to, že sa strany môžu dohodnúť na vzdaní sa práva či odpustení dlhu (§ 574 OZ), prípadne

²⁹ Pozri HLUŠÁK, M. *Viacnásobná kvalifikácia nárokov v súkromnom práve* (2025).

³⁰ Pre detaily ohľadom *pacti de non petendo* pozri napr. TROJČÁKOVÁ, V. *Pactum de non petendo a následky jej porušenia* (2017); alebo ŠTEVČEK, M. in ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*² (2022), s. 523.

na tom, že určenie zročnosti dlhu môže byť ponechaný na vôli na dlžníka (§ 564 OZ). *A fortiori* by preto mala byť dohoda o nežalovaní prípustná.

Na druhej strane však nie je úplne jasná ani právna podstata, ani právne následky tejto dohody. Z procesnoprávneho hľadiska treba zrejme vychádzať z toho, že dohoda o nežalovaní sama osebe nemá žiadne procesné účinky, tzn. ak veriteľ nárok uplatní na súde, dohoda o nežalovaní sama osebe nebráni tomu, aby súd vec prejednal a rozhodol. Súkromnoprávne totiž nemožno obmedzovať či vylučovať verejnoprávnu kompetenciu súdu vec prejednať a rozhodnúť.

Pokiaľ ide o hmotnoprávne účinky, vzhľadom na to, že strany nechcú zrušiť záväzok a chcú si zachovať právny dôvod, aby v prípade dobrovoľného plnenia nevzniklo dlžníkovi právo na vrátenie plnenia, uzavretím dohody o nežalovaní právo nezaniká, len sa zakladá dlžníkovi **obranná námietka**, teda právo odoprieť plniť (m. č. 8). Ak teda veriteľ podá žalobu, dlžník sa jej môže s úspechom ubrániť, ak námietku dohody o nežalovaní uplatní.

Otázkou je, či takúto námietku možno dohodnúť ako peremptórnu, alebo len dilatórnu (na dohodnutý čas). Zdá sa, že povaha záväzku, ktorého cieľom je uspokojenie záujmu veriteľa, by viac svedčala druhá možnosť.

* * *

Na zapamätanie

1. Ako možno definovať záväzok a aké sú jeho pojmové znaky?
2. Čo znamenajú výrazy veriteľ, dlžník, plnenie, pohľadávka a dlh?
3. Čo znamená, že záväzkový vzťah je relatívnym právnym vzťahom?
4. Čo je to právna povinnosť, obligátnosť, nárok, tvorivé právo, bremeno a obranná námietka?
5. Kedy napríklad dlžník svojím majetkom vôbec neručí za svoj záväzok, resp. kedy zaň ručí len obmedzene, časťou svojho majetku?
6. Z akých skutočností (záväzovacích dôvodov) vznikajú záväzky?
7. Čo je to kauza záväzovacieho právneho úkonu a v čom spočíva jej význam?
8. Čo je to zásada vernosti a dôvery a aký je jej význam?
9. Aký je to vzájomný záväzok a aký osobitný význam právny poriadok s ním spája?
10. Kedy napríklad pôsobí záväzok nielen *inter partes*, ale aj voči tretím osobám?
11. Čo to znamená, že záväzok má ochranný účinok na tretie osoby?
12. Kedy možno nárok uplatniť a akým spôsobom?
13. Čo je to zrok (splatnosť) a ako môže byť určený?
14. Čo je to *pactum de non petendo*?

Závazkové právo

Výber z literatúry: DNISTRJANSKÝ, S. Základy moderného práva súkromného (1928); FEKETE, I. Občiansky zákonník IV. Veľký komentár² (2018); KNAPP, V. Učebnica občianskeho a rodinného práva II (1956); KNAPP, V. – LUBY, Š. a kol. Československé občianske právo (1973); KROŠLÁK, D. Teória a metodológia práva (2025); LAZAR, J. a kol. Občianske právo hmotné 2⁷ (2018); LUBY, Š. Povaha, funkcie a zásady záväzkového práva podľa obč. zákonníka (1952); LUBY, Š. Základy všeobecného súkromného práva² (1947); MELZER, F. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace² (2011); ŠTEVČEK, M. a kol. Občiansky zákonník II. Komentár² (2019); VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné 2³ (2021).

A. Pojem záväzkového práva	39
B. Pramene záväzkového práva	42
C. Štruktúra záväzkového práva	47
D. Záväznosť záväzkového práva	48
E. Poznávanie záväzkového práva (výklad a vyvodzovanie práva)	54

A. Pojem záväzkového práva

V predchádzajúcej kapitole sme si priblížili základné údaje o záväzkoch. V tejto kapitole sa zameriame na právnu úpravu záväzkov, resp. záväzkových právnych vzťahov, teda na **záväzkové právo** (nem. *Schuldrecht*, ang. *law of obligations*).

Cieľ
záväzkového
práva

33

Záväzkové právo je neoddeliteľnou súčasťou súkromného práva. Jeho primárnym cieľom je upraviť otázky, ktoré vznikajú, keď je na uspokojenie záujmu jednej osoby potrebné dočasne ju spútať s inou osobou, ktorá tento záujem uspokojí tým, že bude konať to, čo by inak, bez tohto puta konať nemusela, alebo nekonať to, čo by inak bez neho konať mohla.

Záväzkové právo práve možnosťou takéhoto spútania napomáha spoločenskému a hospodárskemu obratu, keďže právne zabezpečuje možnosť uspokojovať individuálne záujmy pomocou iných osôb, t. j. pomocou plnenia. Zároveň záväzkové právo umožňuje stranám realizovať individuálnu autonómiu a uplatňovať svoje právo na sebaurčenie, keďže im umožňuje právne sa spútať aj bez toho, aby to vyplývalo priamo zo zákona.

V období komunistického režimu, ktorý potláčal individuálnu autonómiu, bolo záväzkové právo zatlačené do úzadia. Občiansky zákonník v pôvodnom znení dokonca neobsahoval žiadnu osobitnú, ucelenú časť venovanú záväzkom a výrazom ako záväzok či záväzkový sa úplne vyhol. To, čo dnes považujeme za záväzkové vzťahy, Občiansky zákonník zväčša nazýval službami (ak išlo o plnenie socialistických organizácii občanom), resp. občianskou výpomocou (ak išlo o plnenie medzi občanmi).

*

**Odlišnosť
od iných častí
súkromného
práva**

34

Uvedeným predmetom aj cieľom – ktoré sú založené na dočasnom zviazaní dvoch osôb – sa záväzkové právo zásadne líši od predmetu i cieľu iných častí súkromného práva, teda od predmetu a cieľu tak jeho všeobecnej časti, ako aj častí venovaných rodinnému právu, právu ochrany osobnosti a duševného vlastníctva, vecnému právu či právu dedičskému.

**Všeobecná
časť**

Všeobecná časť súkromného práva sa skladá zo zovšeobecnení platných pre iné oblasti súkromného práva, čím sprehľadňuje úpravu ostatných častí, keďže nie je potrebné jednu a tú istú otázku upravovať v každej jednej z nich. Z tohto pohľadu má všeobecná časť význam aj pre záväzkové právo, keďže upravuje otázky, ktoré majú význam aj pre záväzkové vzťahy (napr. neplatnosť právnych úkonov, odporovateľnosť či premlčanie).

Rodinné právo

Rodinné právo sa zaoberá – všeobecne povedané – najmä súkromnou starostlivosťou medzi členmi rodiny navzájom, najmä starostlivosťou o maloletých. Predmet i cieľ rodinného práva sa teda líši od predmetu a cieľu záväzkového práva.

**Právo ochrany
osobnosti
a duševného
vlastníctva**

Aj osobnostné práva i práva duševného vlastníctva sa od záväzkov líšia, keďže v nich nejde o dočasnú zviazanosť dvoch osôb za tým účelom, aby jedna uspokojila záujem druhej, ale o ochranu osobnosti a duševného vlastníctva *erga omnes*.

Vecné právo

Pokiaľ ide o rozdiel medzi záväzkovým a vecným právom, kým vecné právo *nesprostredkovane*, teda priamo, bezprostredne zabezpečuje uspokojenie záujmu jednotlivca podieľať sa na úžitkovej alebo zmennej hodnote určitého právneho predmetu, najmä veci, záväzkové právo právne zabezpečuje len *sprostredkované* uspokojenie záujmov jednotlivca pomocou plnenia zo strany inej osoby.

Napríklad nájomca je z nájomnej zmluvy oprávnený užívať cudziu vec práve tak, ako môže byť oprávnený užívať cudziu vec napr. oprávnený z vecného bremena v podobe služobnosti. Konštrukčne však ide o dve odlišné práva. Nájomcovo právo je definované záväzkom prenajímateľa trpieť užívanie veci nájomcom; právo užívať prenajatú vec je tak len právom sprostredkovaným cez osobu prenajímateľa a jeho „trpenie“. Prenajímateľovo prípadné vlastnícke právo samo osebe nie je nájomom nijako dotknuté; len on ako osoba sa zaviazal trpieť užívanie svojej veci nájomcom. Právo z vecného bremena je však obmedzeným vecným právom, čo znamená, že oprávnený má bezprostredné obmedzené panstvo nad vecou práve tak, ako ho má jej vlastníč. Obaja tak môžu mať právo užívať vec a tieto práva sú rovnocenné, žiadne nie je sprostredkované cez to druhé; k veci sa tak upínajú dve rovnocenné užívacie práva.

A čo sa týka dedičského práva, to sa zaoberá právnym nástupníctvom fyzických osôb. Jeho predmet i cieľ je teda odlišný od predmetu i cieľu záväzkového práva.

Dedičské
právo

*

To, že sa záväzkové právo svojím cieľom i predmetom líši od ostatných častí súkromného práva, neznamena, že sa nijako neovplyvňujú. Práve naopak, záväzkové právo často dopĺňa ostatné časti súkromného práva, pretože v súvislosti so subjektívnymi právami, ktoré sú ich predmetom, môžu vznikať aj záväzky.

Význam
záväzkového
práva pre iné
časti
súkromného
práva

Napríklad v oblasti rodinného práva môže v súvislosti s vyživovacou povinnosťou vzniknúť záväzok povinného uhradiť inému to, čo zaňho plnil na jeho vyživovaciu povinnosť (§ 79 ZoR).

35

Záväzky vznikajú aj v súvislosti s vecnými, osobnostnými právami aj právami duševného vlastníctva. Takto môže napríklad vzniknúť záväzok nahradiť škodu spôsobenú neoprávneným zásahom do týchto práv, záväzok na vydanie bezdôvodného obohatenia, ktoré vzniklo neoprávneným užívaním výsledkov tvorivej duševnej činnosti, prípadne aj záväzky, ktorými niekto umožňuje inému využívať svoj majetok či duševné vlastníctvo.

Záväzky nakoniec vznikajú aj v súvislosti s dedičským právom; konkrétne ide o záväzky nepravého dediča voči oprávnenému dedičovi (§ 485 OZ). V rámci dedičského práva niektoré právne poriadky upravujú aj osobitné dedičskoprávne záväzky, a to pohľadávky z odkazov (lat. *legatus*). Ide o pohľadávky odkazovníkov voči dedičom, aby napr. na nich previedli nejakú vec alebo im zriadili nejaké právo. Napríklad poručiťel v závete odkáže odkazovníkovi prsteň. Odkazovník sa však nestáva dedičom, preto tento prsteň nezískava do vlastníctva. Získava len pohľadávku voči dedičom, aby naňho tento prsteň previedli. Pre odkazovníka to môže byť výhodné v tom, že nezodpovedá za dlhy poručiťela.

Zároveň záväzkové právo – vzhľadom na to, že upravuje záväzky ako relatívne práva – môže byť *per analogiam* aplikované aj na relatívne vzťahy, ktoré vznikajú v iných oblastiach súkromného práva bez toho, aby išlo o záväzky, pokiaľ sa to neprieči podstate príslušného právneho vzťahu.

Napríklad povinnosť neoprávneného držiteľa vydať vlastníkovi vec nie je záväzkom, hoci ide o relatívny vzťah, keďže túto povinnosť má len voči vlastníkovi, ktorého vec neoprávnene zadržíava. Vecné právo pritom nemá potrebnú úpravu ohľadom všetkých otázok, týkajúcich sa tohto vzťahu. Preto je namieste *per analogiam* uplatňovať úpravu záväzkového práva. Ak napríklad vlastník vydávanú vec neprevezme, malo by naňho prejsť nebezpečenstvo náhodnej skazy veci (§ 522 OZ). K analogickému uplatňovaniu záväzkového práva by sme však mali pristupovať veľmi opatrne, aby sme sa nedostali do rozporu so zmyslom vecnoprávneho relatívneho vzťahu. Napríklad miestom vydania neoprávnene zadrživanej veci by nemalo byť bydlisko neoprávneného držiteľa (§ 567 OZ), ale bydlisko vlastníka, prípadne miesto, kde sa držiteľ nedobromyseľne chopil veci, keďže by to mal byť neoprávnený držiteľ, kto by mal znášať náklady vydania veci.

B. Pramene záväzkového práva

Zákon ako
základný
prameň

36

Hoci v zmysle čl. 13 Ústavy SR môžu byť prameňom práva okrem zákonov aj medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva a povinnosti jednotlivcov, ak boli ratifikované a odsúhlasené národnou radou, a tzv. aproximačné nariadenia vlády, pre slovenské záväzkové právo dominantnú rolu zohrávajú zákony.

Medzinárodnou zmluvou, ktorá je prameňom záväzkového práva, je napr. Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru (č. 160/1991 Zb.).

Občiansky
zákoník

Spomedzi zákonov je nepochybne najvýznamnejším prameňom záväzkového práva Občiansky zákoník, i keď treba povedať, že záväzky neupravuje ani komplexne, ani koncepčne. Úprava záväzkov je v ňom, navyše, roztrieštená. V šiestej časti upravuje záväzky zo spôsobenia škody a bezdôvodného obohatenia; v siedmej časti zas všeobecné otázky záväzkového práva a iné zaväzovacie dôvody.

Táto roztrieštenosť je dôsledkom toho, že Občiansky zákoník pôvodne záväzkom nevenoval osobitný priestor. Niektoré otázky boli riešené vo všeobecnej časti, iné v časti venovanej službám, ktoré poskytovali socialistické organizácie, v časti venovanej tzv. občianskej výpomoci a zmluvám medzi občanmi a v časti venovanej zodpovednosti za škodu a bezdôvodné obohatenie.

Záväzky, samozrejme, nie sú upravené len v Občianskom zákonníku, ale aj v iných zákonoch. Spomenúť možno napr. Obchodný zákonník, Bytový zákon, Autorský zákon či Zákon o nájme a podnájme nebytových priestorov.

Vzhľadom na to, že niekedy tú istú otázku ohľadom záväzkov upravuje viacero zákonov (napr. Občiansky a Obchodný zákonník), treba v prvom rade správne určiť, ktorý z nich sa na posudzovaný prípad vzťahuje, teda určiť, ktorý z nich vylučuje aplikáciu druhého, napríklad v dôsledku špeciality (*lex specialis derogat legi generali*). Niekedy je zas niektorá otázka riešená len v jednom zákone všeobecne, bez toho, aby ju riešil osobitný zákon, do ktorého inak posudzovaný prípad spadá. V takom prípade treba vyriešiť, či toto mlčanie osobitného zákona bráni aplikácii všeobecnej úpravy. Napríklad Zákon o nájme a podnájme nebytových priestorov nerieši dôsledky smrti prenajímateľa na nájomný vzťah. Vzniká tak otázka, či sa aj v prípade nájmu nebytových priestorov aplikuje § 680 ods. 3 OZ.³¹

*

Keďže ústava neumožňuje, aby povinnosti vyplývali z obyčajového práva, obyčajové právo nemôže byť v slovenskom právnom prostredí priamym prameňom záväzkového práva. Nikomu preto len zo samotnej obyčaje nemôžu vyplývať ani pohľadávky, ani dlhy.

Obyčajové
právo

37

Obyčajové právo je súborom právnych obyčají. Za právnu obyčaj sa považuje všeobecne akceptované a spoločnosťou uznané pravidlo správania sa, ktoré vzniklo v spoločnosti („zdola“) a s ktorým sa spoločnosť zžila v dôsledku jeho logického, racionálneho základu, dlhodobého používania a opakovania úkonov a všeobecného presvedčenia, že je záväzné (*opinio iuris*).³² Obyčajové právo ako dedičstvo Uhorska bolo na území Slovenska hlboko zakorenené; zrušené a nahradené písaným právom bolo až tzv. Stredným občianskym zákonníkom (č. 141/1950 Zb.).

*

To, že obyčajové právo nie je u nás prameňom záväzkového práva, však neznamená, že v ňom nemajú žiadny význam ani zvyklosti. Samozrejme, keďže zvyklosti nie sú prameňom práva, samo osebe z nich nemôžu vyplývať žiadne práva a povinnosti. Tie však z nich môžu vyplývať, ak sa ich dovoľáva sám zákon. Stále síce ide o povinnosť uloženú zákonom, no podmienenú existenciou zvyklosti.

Zvyklosti

38

³¹ Pozri HLUŠÁK, M. O výpovedi nájmu nebytových priestorov pri zmene vlastníctva (2015).

³² Pre detaily ohľadom obyčajového práva pozri LUBY, Š. *Slovenské všeobecné súkromné právo* (1941), s.119 – 130.

Dobrym príkladom je § 1 ods. 2 ObZ, v zmysle ktorého ak sa obchodnoprávne vzťahy nedajú riešiť podľa písaného práva, posúdia sa podľa obchodných zvyklostí. Na zvyklosti však odkazuje aj Občiansky zákonník. Napríklad podľa § 748 OZ má uschovávateľ právo na odmenu za uschovanie, len ak to bolo dohodnuté alebo ak to zodpovedá zvyklostiam alebo predmetu podnikania uschovávateľa. Ak teda povinnosť zaplatiť uschovávateľovi odmenu zodpovedá zvyklostiam, stáva sa aj zákonnou povinnosťou.

Ak zákon na zvyklosť odkazuje a ak sa zvyklosť týka príslušnej situácie, potom sa musí na túto situáciu aplikovať. Výnimkou by však bol prípad, keď ide o zvyklosť, ktorá odporuje kogentnej právnej úprave alebo ak je v rozpore s hodnotovým zameraním súkromného práva a dobrými mravmi.

V prípadnom spore o existencii zvyklosti nesie dôkazné bremeno strana, ktorá zo zvyklosti vyvodzuje pre seba výhodné následky (R 114/2014). Musí preto navrhnúť také dôkazy, ktoré nad rozumné pochybnosti presvedčia súd o existencii zvyklosti.

Zvyklosti
a dispozitívne
ustanovenia

Diskutabilným môže byť vzťah zvyklostí a dispozitívnych ustanovení, ktoré strany nevylúčili. Môže totiž vzniknúť otázka, ktoré majú prednosť pred ktorými. Zasadou by zrejme malo byť, že ak zákon neustanovuje inak (ako to robí § 1 ods. 2 ObZ), prednosť majú mať dispozitívne ustanovenia. Nemusí to ale platiť automaticky. Výkladom prejavu vôle možno totiž dospieť k záveru, že strany chceli dať prednosť zvyklosti.³³

O takýto prípad môže ísť napríklad vtedy, keď si strany síce dispozitívne ustanovenia zákona nevylúčili, no obe veľmi dobre poznali zvyklosti, ktoré panujú v prípadoch, o aký ide aj medzi nimi. No zvyklosti by mohli mať prednosť aj vtedy, keď jedna strana ich aplikáciu dobromyseľne predpokladala a takéto ich uplatnenie mala vzhľadom na okolnosti prípadu predpokladať aj druhá strana. Napríklad, ak by bolo v niektorých odvetviach zvyčajné, že sú faktúry zročné v lehote 10 dní, a jedna strana o takejto zvyklosti vedela a druhá strana o nej vedieť vzhľadom na okolnosti prípadu mala vedieť, potom by sa nemalo aplikovať dispozitívne ustanovenie § 563 OZ, podľa ktorého má dlžník svoj dlh splniť prvý deň po tom, čo ho o to veriteľ požiadal.

Zvyklosť a prax
zavedená medzi
stranami

Zvyklosť treba odlišovať od tzv. praxe zavedenej medzi stranami. Aj prax zavedená medzi stranami môže mať právnu relevanciu, ak sa jej zákon alebo zmluva dovoľáva (najmä pri výklade právnych úkonov: pozri § 266 ods. 1 ObZ), no na rozdiel od zvyklostí, prax je obmedzená

³³ Pozri TILSCH, E. – SVOBODA, E. *Občianské právo. Časť všeobecná*³ (1925), s. 59 – 60

len na konkrétne strany, kým zvyklosť sa musí dodržiavať na danom území alebo v daných vzťahoch všeobecne.³⁴

Ďalej treba zvyklosť odlišovať od obvyklosti. Zvyklosť sa týka samotného práva či povinnosti; na obvyklosť sa zákon odvoláva skôr v súvislosti s množstvom či akosťou plnenia.

Zvyklosť
a obvyklosť

Zákon sa obvyklosti dovoľáva predovšetkým tam, kde si strany opomenuli upraviť nejakú otázku plnenia. Ak si napr. strany presne nevymedzili výšku nájomného, tak je nájomca povinný platiť obvyklé nájomné (§ 671 ods. 1 OZ).

*

Rozhodnutia súdov ani názory právnej vedy nie sú v našom právnom poriadku formálnym prameňom záväzkového práva. Súdny ani právna veda preto nemôžu vytvárať v oblasti záväzkového práva právne normy. Napriek tomu však súdna prax aj právna veda môže ovplyvňovať výklad, dotváranie a aplikáciu právnej úpravy.

Judikatúra
a právna veda

39

Osobitný význam prikladá judikatúre a právnej vede Civilný sporový poriadok, podľa ktorého ak sa nejaká otázka nedá vyriešiť podľa zákonnej úpravy, súd ju vyrieši podľa normy, ktorú by zvolil, ak by bol sám zákonodarcom, a to s prihliadnutím na princípy všeobecnej spravodlivosti a princípy, na ktorých spočíva tento zákon, tak, aby výsledkom bolo rozumné usporiadanie procesných vzťahov zohľadňujúce stav a poznatky právnej vedy a ustálenú rozhodovaciu prax najvyšších súdnych autorít (§ 4 ods. 2).

Osobitný význam pre výklad a dotváranie záväzkového práva majú aj tzv. akademické projekty európskeho súkromného práva, hoci nie sú formálnym prameňom občianskeho práva.

Patria sem:

e) Princípy európskeho zmluvného práva (*Principles of European Contract Law, PECL*),

f) Návrh spoločného referenčného rámca pre zmluvné právo (*Draft Common Frame of Reference, DCFR*) a

g) Princípy európskeho deliktneho práva (*Principles of European Tort Law, PETL*).

*

³⁴ K významu praxe zavedenej medzi stranami v obchodnom práve pozri OVEČKOVÁ, O. – CSACH, K. *Obchodné právo I* (2019), s. 76 – 77.

V súvislosti s aplikáciou prameňov záväzkového práva vzniká otázka, či sa má v prípade zmeny právnej úpravy nová právna úprava aplikovať aj na záväzkové vzťahy, ktoré vznikli pred účinnosťou tejto zmeny. V tejto súvislosti sa v súkromnom práve zväčša uplatňuje medzičasové (intertemporálne) pravidlo, podľa ktorého sa vznik právnych vzťahov a nároky z nich vzniknuté posudzujú podľa doterajších predpisov, teda nie podľa novej úpravy.

Toto pravidlo z hľadiska záväzkov znamená, že to, či z určitých skutočností vznikol medzi stranami záväzok, sa posúdi podľa úpravy účinnej v čase, keď tieto skutočnosti nastali. Zároveň skutočnosti, ktoré nastali po vzniku záväzku, vyvolávajú také právne následky, aké s nimi spájala úprava účinná v čase, keď nastali, pričom tieto následky pretrvávajú aj za účinnosti novej právnej úpravy.

Ak napríklad v čase účinnosti predchádzajúcej úpravy vzniklo poškodenému právo na náhradu škody, toto právo mu ostáva zachované, i keď by podľa novej úpravy už nebolo vzniklo. Ostáva mu pritom zachované počas premlčacej lehoty podľa úpravy účinnej v čase zročnosti, a to aj vtedy, ak by sa podľa novej právnej úpravy bolo premlčalo skôr. Obdobne, ak v dôsledku premlčania pohľadávky zanikol nárok veriteľa na plnenie a povinnosť dlžníka záväzkov splniť, nárok i povinnosť ostávajú zaniknuté, i keď by podľa novej úpravy v dôsledku dlších premlčacích lehôt neboli ešte zanikli.

Uvedené pravidlo síce výslovne hovorí len o nárokoch, ale treba ho vykladať tak, že zahŕňa aj iné oprávnenia, resp. právne následky než nároky (napr. tvorivé právo odstúpiť od zmluvy pre omeškanie), ako aj samotné právo.

Ak napríklad v čase účinnosti predchádzajúcej úpravy vzniklo strane právo odstúpiť od zmluvy, toto právo jej ostáva zachované, aj keby jej už podľa novej úpravy takéto právo nebolo nevzniklo.

*

Mnohokrát sa v praxi stáva, že záväzky majú v sebe cudzí prvok, napr. jedna strana má bydlisko (sídlo) mimo Slovenska alebo škoda, ktorú má niekto nahradiť, vznikla v cudzine. V takýchto prípadoch nemožno slovenské záväzkové právo aplikovať automaticky. To, či ho možno na daný prípad uplatniť, alebo či naň treba uplatniť nejaké zahraničné právo, rozhodnú v takýchto prípadoch tzv. **kolízne normy**.

Vzhľadom na to, že Slovensko je členským štátom Európskej únie, kolízne normy platné pre kolíziu právnych poriadkov členských štátov treba hľadať najprv v jej nariadeniach.

Například v nariadení Rím I (o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky) alebo nariadení Rím II (o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky).

Ak v nich hľadané kolízne pravidlo nie je alebo určitý záväzok je z ich pôsobnosti vyňatý, potom ho treba hľadať v Zákone o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (č. 97/1963 Zb.).³⁵

C. Štruktúra záväzkového práva

Záväzkové právo sa tradične delí na všeobecnú a osobitnú časť.

Delenie na
všeobecnú
a osobitnú časť

42

Všeobecná časť – obsiahnutá predovšetkým, no nie výlučne v prvej hlave ôsmej časti Občianskeho zákonníka (§ 488 – § 587) – sa zaoberá všeobecnými otázkami, ktoré sa týkajú záväzkov ako takých (vymedzenie záväzkového vzťahu, vznik záväzkov, ich obsah, pluralita veriteľov a dlžníkov, zmeny v obsahu záväzkov, zmeny v osobe veriteľa alebo dlžníka, zabezpečenie záväzkov a zánik záväzkov). Táto všeobecná časť sa pritom vzťahuje nielen na záväzky upravené v ôsmej časti Občianskeho zákonníka, ale aj na tie upravené v iných jeho častiach či v iných súkromnoprávných predpisoch.

Osobitná časť sa venuje osobitostiam jednotlivých zaväzovacích dôvodov (titulov). Tvorí ju úprava vzťahov vznikajúcich z pomenovaných právnych úkonov a konania bez príkazu (najmä ôsma časť Občianskeho zákonníka) a zo spôsobenia škody a bezdôvodného obohatenia (najmä šiesta časť Občianskeho zákonníka).

*

Okrem delenia na všeobecnú a osobitnú časť možno záväzkové právo deliť aj podľa toho, či je predmetom úpravy vzťah, v ktorom strana vystupuje v postavení spotrebiteľa, obchodníka, resp. podnikateľa, alebo v žiadnom z týchto postavení.

Delenie podľa
subjektov

43

Takto možno záväzkové právo rozdeliť na:

a) **spotrebiteľské**, ktoré sa týka záväzkových vzťahov medzi spotrebiteľmi a obchodníkmi,

³⁵ K problematike medzinárodného práva súkromného pozri napr. CSACH, K. – GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. – JÚDOVÁ, E. *Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného*² (2018).

b) **obchodné**, ktoré upravuje také záväzky medzi podnikateľmi alebo medzi podnikateľom a subjektom verejného práva, ktoré spĺňajú podmienky podľa § 261 a § 262 ObZ, a

c) **všeobecné**, ktoré upravuje záväzky, ktoré nie sú ani výlučne spotrebiteľské, ani výlučne obchodné (napr. záväzky medzi dvomi nepodnikateľmi).

Všeobecné otázky spotrebiteľských záväzkových vzťahov sú obsiahnuté najmä v časti Občianskeho zákonníka o spotrebiteľských zmluvách (§ 52 – § 54a OZ); osobitne sú upravené spotrebiteľské otázky týkajúce sa kúpnej zmluvy (§ 612 – § 626 OZ), zmluvy o zhotovení veci na zákazku (§ 646 OZ) a zmlúv s digitálnym plnením (§ 852a – § 852n OZ).

Význam delenia podľa subjektov spočíva v potrebe uvedomiť si, že každá príslušná časť sa oproti ostatným vyznačuje určitými osobitosťami. Spotrebiteľské záväzkové právo sa vyznačuje predovšetkým zvýšenou ochranou spotrebiteľa a obmedzenejšou individuálnou autonómiou. Obchodné záväzkové právo zas širšou mierou zmluvnej autonómie a zohľadňovania zodpovednosti za vlastné konanie. Uvedomenie si týchto rozdielov môže mať význam najmä pri výklade a aplikácii práva, ale aj pri príprave legislatívy, aby sa bez opodstatnenia neprenášali riešenia z jednej časti (napr. zo spotrebiteľského záväzkového práva) do inej časti (napr. do obchodného záväzkového práva), pretože hrozí riziko jej deformácie.

D. Záväznosť záväzkového práva

Kogentné
a dispozitívne
ustanovenia

44

Z hľadiska záväznosti záväzkového práva ide primárne o to, do akej miery si strany môžu obsah záväzkového vzťahu, najmä ich vzájomné práva a povinnosti, upraviť odlišne od zákona. Ide teda o otázku, či je určité ustanovenie záväzkového práva pre strany bezpodmienečne záväzné (teda **kogentné**), alebo je pre ne záväzné len podmienečne, ak sa nedohodli inak alebo ak ho nevylúčili (teda **dispozitívne**).³⁶

³⁶ Ku kogentnosti všeobecne pozri napr. KNAPP, V. O právu kogentným a dispozitívnym – a také o právu heteronomným a autonomným (1995); alebo CSACH, K. Miesto dispozitívnych a kogentných právnych noriem (nielen) v obchodnom práve (2007).

Kogentné ustanovenia	Dispozitívne ustanovenia
Zaväzujú bezpodmienečne. Nemožno sa od nich odchyliť.	Zaväzujú pod podmienkou, že si ich strany nevylúčili alebo sa od nich neodchýlili.

Vychádzať treba, tak ako v rámci celého súkromného práva, z § 2 ods. 3 OZ, podľa ktorého si strany „môžu vzájomné práva a povinnosti upraviť dohodou odchyľne od zákona, ak to zákon výslovne nezakazuje a ak z povahy ustanovení zákona nevyplýva, že sa od neho nemožno odchyliť“. Z tohto ustanovenia pritom vyplývajú dve veci:

- že sa možno odchyliť len od tých ustanovení, ktoré upravujú výlučne len vzájomné práva a povinnosti strán, teda od ustanovení, ktoré *inter partes* vymedzujú, čo má niektorá strana vo vzťahu k druhej konať alebo nekonať, od iných však nie (**kogentnosť z podstaty**), a
- že sa nemožno odchyliť ani len od takýchto ustanovení, ak to zákon výslovne zakazuje (**kogentnosť zo zákona**) alebo to vyplýva z ich povahy (**kogentnosť z povahy**).

Kogentnosť z podstaty	Kogentnosť zo zákona	Kogentnosť z povahy
Strany sa nemôžu odchyliť od ustanovení, ktoré neupravujú výlučne ich vzájomné práva a povinnosti.	Zákon výslovne vylučuje možnosť odchyliť sa od ustanovenia.	Povaha ustanovenia vylučuje možnosť odchyliť sa od neho.

*

Z toho, že sa dá odchyliť len od tých ustanovení, ktoré výlučne *inter partes* upravujú vzájomné práva a povinnosti strán, *a contrario* vyplýva, že sa nemožno odchyliť od tých ustanovení, ktoré takéto vzájomné práva a povinnosti neupravujú. Je to dané tým, že strany majú v moci len to, ako sa majú správať voči sebe navzájom, nie však iné právne otázky.

Kogentnosť z podstaty

45

Nemožno sa preto odchyliť napr. od požiadavky formy, od náležitostí právnych úkonov, od všeobecných predpokladov ich platnosti atď. Od legálnych definícií (napr. definície domácnosti či blízkej osoby) sa nemožno odchyliť potiaľ, pokiaľ by odlišnou definíciou boli dotknuté aj iné vzťahy, než len vzťah medzi stranami takejto odchyľnej dohody.

Rovnako sa nemožno odchyliť od úpravy práv, ktoré pôsobia *erga omnes*, keďže nejde o vzájomné práva a povinnosti, teda povinnosti *inter partes*. To však nevylučuje, aby sa oprávnená strana voči inému zaviazala, že nebude tieto práva vykonávať (ako je to napr. vtedy, keď sa vlastník nájomnou zmluvou zaviazá, že strpí užívanie svojej veci nájomcom).

Taktiež sa nemožno odchyliť od ustanovení, ktoré zakladajú práva tretích osôb. Napríklad pri postúpení pohľadávky sa postupca a postupník nemôžu dohodnúť, že postupca nemusí postúpenie pohľadávky oznámiť dlžníkovi a že plnením postupcovi sa dlžník, ktorému nebolo postúpenie oznámené, nezaväzuje (§ 526 OZ). Nejde totiž o vzájomné práva a povinnosti strán od zákona odchylnej dohody.

Odchyliť by sa nemalo dať ani od ustanovení, ktoré v skutočnosti upravujú procesnoprávne otázky (napr. dôkazné bremeno). Otázne je, či tu možno zaradiť aj ustanovenia, ktoré ukladajú súdu na niečo prihliadať, napr. na premlčanie (§ 100 ods. 1 OZ) alebo preklúziu (§ 583 OZ), alebo niečo urobiť, napr. moderovať výšku náhrady škody (§ 450 OZ) alebo zmluvnej pokuty (§ 545a OZ). Môže byť totiž sporné, či ide o vzájomné, *inter partes* práva a povinnosti.

V súvislosti s problematikou kogentnosti z podstaty treba aspoň na okraj poukázať na otázku, či sa možno odchyliť od tých ustanovení, ktoré vymedzujú pojmové znaky príslušného pomenovaného právneho úkonu. V zásade to možné je, ale vzhľadom na to, že nebudú naplnené pojmové znaky daného pomenovaného právneho úkonu, nepôjde v skutočnosti o odchylenie sa od zákona, ale skôr o nepomenovaný právny úkon, resp. iný pomenovaný právny úkon, ktorého pojmové znaky boli naplnené.³⁷ Treba však upozorniť, že forma nikdy nepredstavuje pojmový znak právneho úkonu, preto zmluvu, ktorá napĺňa pojmové znaky niektorej pomenovanej zmluvy, no ktorú strany neuzavreli v zákonom predpísanej forme, nemožno považovať za platný nepomenovaný kontrakt.

Rovnako musíme byť opatrní aj pri identifikácii pojmových znakov typickej, pomenovanej zmluvy, aby sme do nich nezaraďovali niečo, čo medzi ne nepatrí, len preto, že ide o nevyhnutnú konzekvenciou uzavretia zmluvy tohto typu. Hrozilo by riziko, že by sme uzavretú zmluvu posúdili ako nepomenovanú, hoci to v skutočnosti tak nie je. Napríklad pojmovým znakom zmluvy o obchodnom zastúpení (§ 652 ObZ) nie je nárok zástupcu na odstúpenie v prípade zániku zmluvného vzťahu; tento nárok je len nevyhnutným následkom. Preto nemožno uzavrieť zmluvu, ktorej predmetom bude obchodné zastúpenie s vylúčením tohto nároku, argumentujúc, že ide o platnú nepomenovanú zmluvu.

*

³⁷ K tejto otázke pozri CSACH, K. O pomenovaných, nepomenovaných a zmiešaných zmluvách (2022).

Strany sa ďalej nemôžu odchýliť od ustanovení, pri ktorých to zákon výslovne zakazuje, i keby upravovali práva a povinnosti *inter partes*. S takýmto výslovným zákazom máme do činenia najmä vtedy, keď zákon hovorí o neplatnosti dohody, ktorou si strany upravujú vzájomné práva povinnosti odchyľne od zákona.

Kogentnosť
zo zákona

46

Príkladom takéhoto výslovného zákonného zákazu môže byť § 837 OZ, podľa ktorého je neplatná dohoda, ktorá vylučuje právo účastníka združenia presvedčiť sa o jeho hospodárskom stave, alebo § 628 ods. 3 OZ, podľa ktorého je neplatná darovacia zmluva, podľa ktorej sa má plniť až po darcovej smrti.

Musíme byť však opatrní, aby sme medzi takéto prípady neradili aj prípady ustanovení, ktoré sa síce zdajú, akoby zakazovali odchýliť sa od nich, no v skutočnosti to tak nie je. Príkladom môže byť § 493 OZ, podľa ktorého „[z]áväzkový vzťah nemožno meniť bez súhlasu jeho strán, pokiaľ tento zákon neustanovuje inak“. Toto ustanovenie hovorí totiž len o tom, že žiadna strana nemá kompetenciu zmeniť záväzkový vzťah jednostranne. Nie je však vylúčené, aby sa strany dohodli, že takúto kompetenciu jedna z nich mať bude. V takom prípade na dohodnutú zmenu už nebude potrebný súhlas druhej strany.

V súvislosti so spotrebiteľským vzťahmi treba upozorniť na to, že Občiansky zákonník výslovne zakazuje odchýliť sa od ustanovení Občianskeho zákonníka **v neprospech spotrebiteľa** (§ 54 ods. 1 OZ). Ide o tzv. **jednostrannú kogentnosť** (semiimperatívnosť), keďže odchýlenie možné samo osebe je, ale len v prospech spotrebiteľa, nie v jeho neprospech. Ak teda ide o inak dispozitívne ustanovenie, teda ustanovenie, odchýleniu sa od ktorého všeobecne nebráni ani jeho povaha, ani zákon, predsa sa len nebude dať od neho odchýliť, ak ide o spotrebiteľský vzťah a odchýlenie by bolo v neprospech spotrebiteľa, teda ak by si spotrebiteľ zhoršil svoju pozíciu v porovnaní s pozíciou, ktorá by mu z tohto ustanovenia vyplývala.

Jednostranná
kogentnosť
zo zákona

Napríklad podľa § 726 OZ platí, že ak si príkazník oprávnené ustanoví za seba zástupcu, zodpovedá za škodu, ktorú príkazcovi spôsobil zástupca, len ak bol pri jeho výbere nedbanlivý. Ak by bol príkazca spotrebiteľom, nebolo by možné dohodnúť si, napr. že príkazník bude za škodu spôsobenú zástupcom zodpovedať len vtedy, keď si úmyselne vybral nespôsobilého zástupcu.

*

Od ustanovení, ktoré upravujú práva a povinnosti *inter partes*, sa strany napokon nemôžu odchýliť ani vtedy, ak to vyplýva z povahy týchto ustanovení. Strany si preto nemôžu dohodou medzi sebou vylúčiť vzájomné práva, ak povaha právnej normy, z ktorej tieto práva

Kogentnosť
z povahy

47

vyplývajú, ich vylúčenie neumožňuje. Rovnako si nemožno založiť také vzájomné povinnosti, ktorých by boli v rozpore s normami, ktorých povaha takéto povinnosti vylučuje. Bude to tak najmä vtedy, ak by vylúčenie práva alebo uloženie povinnosti odporovalo dobrým mravom, základným právam a slobodám či samotnej podstate záväzkového práva. Inými slovami, povaha ustanovenia neumožňuje odchyliť sa od neho, ak záujem chránený týmto ustanovením opodstatnene presahuje záujmy strán voči sebe navzájom.

Z hľadiska záväzkových vzťahov je dôležitý najmä účel záväzkového práva. Napríklad každý záväzok musí byť dočasný; nemožno si preto dohodnúť záväzok na dobu neurčitú, ktorý by sa nedal vypovedať aj bez uvedenia dôvodu (m. č. 63). Obdobne, záväzok nemôže byť nástrojom vykorisťovania, preto nemožno dohodnúť výkon závislej práce s vylúčením práva na mzdu.

*

**Vzdanie sa
práva vopred**

48

S problematikou záväznosti záväzkového práva úzko súvisí otázka, či sa možno vzdať práv, ktoré ešte ani nevznikli, a to najmä práva na náhradu škodu. Naša právna úprava je v tomto smere pomerne jasná, keďže podľa § 574 ods. 2 OZ „[d]ohoda, ktorou sa niekto vzdáva práv, ktoré môžu vzniknúť až v budúcnosti, je neplatná“. Dôvodom tejto úpravy bolo zabrániť nerozvážnemu počínaniu, keďže oprávnený spravidla nemôže posúdiť dosah následkov spôsobených tým, že sa vzdal práv, ktoré ešte ani nevznikli.³⁸

Na druhej strane však vyvstáva otázka, či je takáto prísna úprava úplne v súlade so zásadou individuálnej autonómie vôle, najmä vtedy, ak oprávnený dokáže už vopred zvážiť prípadné následky, resp. ak právo, ktorého sa niekto vzdáva, vyplýva z dispozitívnej úpravy. V tomto rozsahu by sa preto, myslíme si, mal význam § 574 ods. 2 OZ teleologicky redukovať (m. č. 51).

Neplatnou by však aj pri teleologickej redukcii zrejme bola dohoda, ktorou sa niekto vopred vzdáva práva na náhradu úmyselne spôsobenej škody. Neplatnou by taktiež mohla byť dohoda, ktorou sa niekto vopred vzdáva práva na vrátenie toho, čo plnil na neplatnú alebo zrušenú zmluvu (§ 457 OZ), keďže by sa takto podkopávali ustanovenia o neplatnosti právnych úkonov. Naopak, neplatná by nemusela byť dohoda, že dlžník nebude zodpovedať za prípadnú škodu spôsobenú porušením určitej zmluvnej povinnosti. Takáto dohoda by sa totiž dala posúdiť ako dohoda, že dlžník túto povinnosť vôbec nemusí splniť, a teda že ju ani nemá.

³⁸ Ako to tvrdia autori pôvodného znenia Občianskeho zákonníka vo svojej príručke. Pozri KRATOCHVÍL, Z. a kol. *Nové občanské právo* (1965).

Napríklad ak by sa v zmluve o výpožičke dohodlo, že vypožičiavateľ nezodpovedá za škodu, ktorú z neopatrnosti spôsobí na vypožičanej veci, takáto dohoda by sa dala považovať za dohodu, že vypožičiavateľ vôbec nemusí vec užívať riadne, resp. že ju nemusí chrániť (§ 561 ods. 1 OZ). Úplne bez účinkov by nemusela byť ani dohoda, ktorou sa niekto dopredu vzdá svojej budúcej pohľadávky zo zamýšľanej zmluvy, napr. o pôžičke. V takomto prípade totiž pohľadávka, a teda ani dlžníkov dlh, vôbec nevzniknú. V zmysle zásady, že dôležitá je skutočná vôľa strán, nie názov zmluvy (*falsa demonstratio non nocet*), by sme mali na takú zmluvu o pôžičke hľadieť ako na darovanie.³⁹

*

Obdobné ťažkosti, aké vznikajú so vzdaním sa práva vopred, vyvoláva aj otázka, či si možno dohodnúť prepadnutie práva (preklúziu), teda zánik práva v dôsledku jeho neuplatnenia v určenej lehote, aj tam, kde s tým zákon nepočíta. Mohlo by sa javiť, že to možné nie je, pretože podľa § 583 OZ „[k] zániku práva preto, že nebolo uplatnené v určenom čase, dochádza len v prípadoch uvedených v zákone“. Toto ustanovenie sa však dá vykladať aj tak, že sa vôbec netýka zmluvnej preklúzie, len upravuje, že nejde o prepadnú lehotu, ak síce zákon ustanovuje pre uplatnenie práva nejakú lehotu, no výslovne ju nespája s preklúziou.

**Možnosť
dohodnúť si
prepadnutie
práva**

49

Napríklad podľa § 436 OZ právo na náhradu škody spôsobenej na vnesených alebo odložených veciach sa musí uplatniť bez zbytočného odkladu. Vzhľadom na to, že zákon s touto lehotou nespája preklúziu, jej nedodržanie bez ďalšieho nespôsobuje zánik práva na náhradu škody.

Takýto výklad by teda nebránil dohodnúť si preklúziu aj mimo prípadov ustanovených v zákone. I keby však takýto výklad nebol správny, rešpektujúc zásadu individuálnej autonómie vôle by bolo namieste § 583 OZ teleologicky redukovať len na prípady práv vznikajúcich z kogentných ustanovení. Zákaz dohodnúť si preklúziu by sa preto nemal týkať práv, ktorých vznik možno dohodou vylúčiť.

Napríklad ak sa strany môžu dohodnúť, že príkazníkovi za vykonanie príkazu právo na odmenu vôbec nevznikne (§ 730 ods. 1 OZ), potom by *a fortiori* nemalo byť vylúčené, aby sa strany mohli dohodnúť, že takéto právo vznikne, no prepadne, ak ho príkazník neuplatní v dohodnutej lehote.⁴⁰

³⁹ Pre ďalšie otázky súvisiace s touto otázkou pozri CSACH, K. – HLUŠÁK, M. O vzdaní sa práva a nároku a o preklúzii a časovom obmedzení práva (2022).

⁴⁰ Porovnaj *tamže*. Pozri aj SADLOŇOVÁ, M. Je lehota v článku 20.1 FIDIC naozaj prekluzívna? (2025).

E. Poznávanie záväzkového práva (výklad a vyvodzovanie práva)

Výklad záväzkového práva

50

Výklad (interpretácia) záväzkového práva – teda hľadanie zmyslu textu právnych predpisov – sa z metodologického hľadiska v zásade nelíši od výkladu iných častí súkromného práva. Aj v prípade ustanovení záväzkového práva treba vychádzať primárne z takého ich **jazykového výkladu** – či už doslovného, rozširujúceho alebo zužujúceho –, ktorý najlepšie zodpovedá zásade bezrozpornosti právneho poriadku (**systematický výklad**) a zároveň najlepšie umožňuje naplniť funkcie vykladaných noriem z hľadiska historického zámeru zákonodarcu i súčasných hospodársko-spoločenských potrieb (**funkcionálny výklad**).

Na druhej strane, napriek tomu, že výklad záväzkového práva sa nelíši od výkladu iných častí súkromného práva, nemožno strácať zo zreteľa, že v záväzkovom práve sa omnoho viac než v iných častiach realizuje súkromná autonómia vôle. Výklad záväzkového práva by mal byť preto dostatočne flexibilný, aby túto realizáciu neznemožňoval aj tam, kde na to nie sú dôvody.

Jazykový výklad

V rámci **jazykového výkladu** skúmame jazykový význam zákonného textu. Ak je v zákone určitý výraz definovaný alebo ak je v ňom vymedzený určitý zvrät, tomuto výrazu a zvratu prisudzujeme význam, aký im priznáva zákon (výklad podľa legálnych definícií). Ak zvrät alebo výraz nie je definovaný, prisúdime mu význam podľa všeobecného jazyka (výklad podľa všeobecného jazyka). Ak ale zvrät alebo výraz nemá vo všeobecnom jazyku osobitný význam, alebo ak je norma adresovaná adresátom z určitej špecifickej oblasti (napr. podnikateľom), prisúdime mu význam podľa právnického, prípadne iného odborného jazyka z tejto osobitnej oblasti (výklad podľa právnického, resp. odborného jazyka). Pri jazykovom výklade zároveň platí zákaz synonymického výkladu (zákaz priznávať rôznym výrazom rovnaký význam) ako aj zákaz homonymického výkladu (zákaz priznávať rovnakým výrazom iný význam). Zároveň nie je možné vykladať text tak, že niektoré slová opomenieme ako zbytočné (zákaz výkladu *per non est*). Samozrejme, z každého pravidla môžu existovať výnimky, ak si to vyžaduje systematický a funkcionálny výklad.

Systematický výklad

V rámci **systematického výkladu** zisťujeme, ktorý z možných jazykových významov (doslovný, zužujúci alebo rozširujúci) najlepšie zodpovedá ústave, hierarchicky nadradenej právnej norme a európskemu právu, vyvoláva čo najmenej vnútorných rozporov a vytvára čo najmenej medzier v práve.

Funkcionálny výklad

V rámci **funkcionálneho výkladu** zas zisťujeme, ktorý z možných jazykových významov (doslovný, zužujúci alebo rozširujúci) najlepšie zodpovedá účelu normy (*ratio legis*), čo najmenej vedie k absurdným dôsledkom a k extrémnym nespravodlivostiam a, naopak, vedie k dôsledkom, ktoré zo súčasného

ekonomického či spoločenského hľadiska, historického zákonodarcovho zámeru i vývoja právnej úpravy najlepšie naplňajú funkcie normy.⁴¹

Jazykový výklad	Systematický výklad	Funkcionálny výklad
Hľadáme možné, akceptovateľné jazykové významy zákonného textu.	Vyberáme taký jazykový význam z tých, čo sú možné, ktorý najlepšie zapadá do „systému“ práva.	Vyberáme taký jazykový význam z tých, čo sú možné, ktorý najlepšie zodpovedá účelu a fungovaniu úpravy.

*

Na rozdiel od výkladu, pri vyvodzovaní (inferencii) práva nejde o odкрývanie významu textu právnych predpisov, ale o to, či možno z právneho poriadku a zásad, na ktorých stojí, vyvodiť aj právne normy, ktoré nie sú výslovné ustanovené v právnom predpise a ktoré:

- a) by sa aplikovali na prípady v zákone neupravené alebo
- b) by vylučovali aplikovanie inej právnej normy na určité prípady v zákone upravené.

Niekedy sa v tejto súvislosti hovorí o dotváraní práva. Keďže však v tomto kontexte nejde o žiadne dotvorenie práva, ale len o jeho vyvodenie z právnych noriem či zásad, je, myslíme si, výstižnejšie hovoriť o vyvodzovaní, než o dotváraní práva.

Tak, ako sa záväzkové právo nevyznačuje osobitnými výkladovými pravidlami, nevyznačuje sa ani osobitnými pravidlami pre inferenciu práva. Aj pri aplikácii záväzkového práva možno preto používať štandardné metódy vyvodzovania práva, opierajúce sa – obdobne ako pri výklade – o vyššie uvedené jazykové, systematické a funkcionálne argumenty. Aj v záväzkovom práve je preto vyvodzovanie práva možné:

- a) ak je vyvodenie novej normy *nevyhnutné (inštrumentálne)* na to, aby bolo možné naplniť účel inej normy, alebo

**Vyvodzovanie
záväzkového
práva**

51

⁴¹ Funkcionálny výklad sa niekedy nazýva aj teleologickým výkladom. Nejde však o úplnú zhodu, pretože funkcionálny výklad sa nezaobrá len účelom právnej úpravy, ale aj jej správnym fungovaním. Okrem toho sa niekedy osobitne vyčleňuje historický výklad. My ho v tejto učebnici však zaraďujeme do funkcionálneho výkladu, pretože v jeho rámci sa skúma aj historické pozadie s cieľom nájsť taký výklad, ktorý bude najlepšie zodpovedať fungovaniu úpravy.

b) ak má vyvodená, nová norma *rovnaké alebo ešte silnejšie hodnotové (axiologické)* opodstatnenie ako norma, ktorá je výslovne ustanovená, a bez takejto normy by nebol právny poriadok konzekventný, vnútorne súladný, resp. nerozporný.

Inštrumentálne vyvodzovanie	Hodnotové vyvodzovanie
Vyvodenie je nevyhnutné, aby sa zabezpečil účel a fungovanie normy.	Vyvodenie je nevyhnutné, aby bol právny poriadok vnútorne súladný a hodnotovo konzekventný.

Pri vyvodzovaní práva však **nemožno nikdy postupovať svojvoľne**. Akékoľvek vyvodenie musí mať svoje zásadné opodstatnenie už v existujúcej právnej úprave a zásadách na ktorých je založené súkromné právo, resp. jeho príslušná časť, ktorej sa vyvodenie týka.

Inštrumentálne
vyvodzovanie

Význam inštrumentálneho vyvodzovania práva spočíva v tom, že ak právna norma výslovne ustanovená v právnom predpise niečo prikazuje alebo zakazuje, tak z takejto normy možno vyvodit' novú normu, ktorá obsahuje:

- a) *príkaz* urobiť všetko, čo je nevyhnutným predpokladom pre splnenie príkazu či zákazu,
- b) *zákaz* urobiť to, čo vo svetle aktuálnych znalostí postačuje na to, aby sa príkaz či zákaz nesplnil, ako aj
- c) *oprávnenie* urobiť všetko, čo je nevyhnutné na splnenie príkazu či zákazu.

Zákon napr. ukladá dozornej rade povinnosť dozerat' s odbornou starostlivosťou nad činnosťou spoločnosti. Z tejto úpravy sa dá vyvodit' norma, že dozorná rada môže vykonávať kontrolu a požadovať potrebné doklady alebo že si môže v mene spoločnosti objednať potrebné odborné poradenské služby.⁴²

Axiologické
vyvodzovanie

Vyvodiť právo si niekedy vyžaduje aj fakt, že bez vyvodenia novej normy by nebol právny poriadok konzekventný z hľadiska systému hodnôt a úsudkov, na ktorých je postavený. Nie je dôvod nevyvodit' novú právnu normu, ak by mala z uvedeného hľadiska rovnaké alebo ešte silnejšie hodnotové opodstatnenie než norma výslovne v zákone ustanovená, teda ak by takúto novú normu bolo možné rovnako dobre alebo dokonca ešte lepšie axiologicky zdôvodniť.

Axiologické vyvodzovanie práva sa pritom realizuje najmä za pomoci:

- a) analógie zákona (analógia *legis*),
- b) analógie práva (analógia *iuris*),

⁴² Pre opačný pohľad pozri rozsudok NS SR z 27. 11. 2019, sp. zn. 3 Obdo 57/2019. Pozri aj nesúhlasnú glosu L. Žitňanskej k nemu: ŽITŇANSKÁ, L. Glosa k rozsudku Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3 Obdo 57/2019 z 27.11.2019 (2020).

- c) teleologickej redukcie,
- d) teleologického rozšírenia a
- e) pravidiel *a fortiori*.

Na základe analógie *legis* – upravenej v § 853 ods. 1 OZ – sa z výslovnej právnej úpravy na základe úsudku z podoby (*argumentum a simili*) vyvodí rovnaké riešenie pre podobnú, no v zákone neupravenú situáciu. Inými slovami, analógia *legis* prichádza do úvahy vtedy, ak možno opodstatnene predpokladať, že ak by bola myseľ zákonodarcu upriamená na riešenie neupravenej situácie, bol by prijal rovnaké riešenie, aké prijal pre podobnú, zákonom upravenú situáciu. Ide vlastne o prípad, keď nedokážeme nájsť rozumný dôvod na to, aby boli obe situácie regulované rozlične. Ak však takýto dôvod existuje, potom na základe úsudku z opaku (*argumentum a contrario*) nie je dotvorenie prípustné. Či právne neupravenej situácii svedčí úsudok z podoby alebo skôr úsudok z opaku, závisí predovšetkým od systematických a funkcionálnych argumentov.

Analógia *legis*

Na rozdiel od analógie *legis* pri analógii *iuris* nejde o vyvodenie právnej normy priamo z právnej normy bezprostredne vyjadrenej v právnom predpise, ale zo zásad či hodnotového zamerania príslušného právneho odvetvia či jeho časti. Pri analógii *iuris* ide teda o to, že z výslovnej právnej úpravy sa najprv vyvodí určité poznatky o zásadách a hodnotovom zameraní právneho odvetvia a o prístupe zákonodarcu k nemu a potom sa z týchto poznatkov vyvodí ďalšie právne normy pre situácie, ktoré nie sú výslovne právne upravené, a to tak, aby výsledné riešenie bolo z hľadiska týchto poznatkov čo najrozumnejšie a najspravodlivejšie. Inými slovami, musí ísť o také riešenie výslovne neupravenej situácie, o ktorom možno na základe zásad a hodnotového zamerania príslušného právneho odvetvia, resp. jeho časti opodstatnene predpokladať, že by ho bol zákonodarca prijal, ak by bola jeho myseľ upriamená na riešenie posudzovanej situácie. Analógia *iuris* prichádza do úvahy len vtedy, ak neprichádza do úvahy analógia *legis*. Súd by sa preto nemal odvolávať na zásady a hodnoty, ak sa môže oprieť priamo o analógiu *legis*.

Analógia *iuris*

Teleologická redukcia má uplatnenie vtedy, ak sa určitá situácia síce dá posúdiť podľa výslovnej právnej úpravy, no takéto posúdenie by viedlo k popretiu účelu tejto normy ako aj zásad a hodnotového zamerania právneho odvetvia alebo jeho časti. V takomto prípade sa príslušná právna úprava redukuje, jej dosah sa zužuje, a to tak, aby sa na danú situáciu nevzťahovala. Inými slovami, teleologickú redukciu treba aplikovať vtedy, ak má výslovná právna úprava príliš široký dosah vzhľadom na svoje hodnotové opodstatnenie, teda, ak si systematické a funkcionálne argumenty vyžadujú jej zúženie. Keďže pri teleologickej redukcii ideme *contra legem*, musíme byť veľmi opatrní a zdržanliví.

Teleologická redukcia

Teleologické rozšírenie (*extenzia*) znamená rozšírenie pôsobnosti normy nad jej najširší jazykový význam bez ohľadu na podobnosť prípadov, ak jej účel (*ratio legis*) jasne ukazuje, že jej doslovný rozsah je príliš úzky. Aby sa naplnil účel tejto normy a tým sa zabránilo hodnotovým rozporom, musí sa jej pôsobnosť rozšíriť aj na iné prípady. Teleologické rozšírenie sa od analógie líši tým, že sa neuplatňuje v dôsledku podobnosti prípadov, ale v dôsledku potreby naplniť účel rozširovanej normy.

Teleologické rozšírenie

Pravidlá
a fortiori

Pokiaľ ide o pravidlá *a fortiori*, sú dva, a to:

- a) pravidlo *a maiori ad minus* (od väčšieho k menšiemu) a
- b) pravidlo *a minori ad maius* (od menšieho k väčšiemu).

Pravidlo od väčšieho k menšiemu znamená, že ten, komu zákon prikazuje konať viac, musí konať aj menej, resp. že ten, komu zákon umožňuje, no neprikazuje konať viac, môže konať aj menej. Napríklad ak z § 469a OZ vyplýva norma, podľa ktorej môže porúčiteľ za určitých podmienok vydediť neopomenuteľného dediča, teda pozbaviť ho tzv. povinného dielu na pozostalosti, o to viac (*a maiore ad minus*) ho môže vydediť len čiastočne.

Pravidlo od menšieho k väčšiemu znamená, že ten, komu zákon zakazuje konať menej, má zakázané konať aj viac. Ide tu vlastne o to, že ak zákon niekomu zakazuje miernejší zásah do nejakého záujmu, o to viac musí zaväzovať aj nevýslovná norma, ktorá zakazuje väčší zásah do tohto záujmu. Napríklad ak z § 127 ods. 1 OZ vyplýva norma, že sa vlastník veci musí zdržať všetkého, čím by nad mieru primeranú pomerom obťažoval iného alebo čím by vážne ohrozil výkon jeho práv, o to viac sa musí zdržať toho, čím by tento výkon práv úplne znemožnil.

Aj pri pravidlách *a fortiori* musíme byť opatrní. I keď sa niekedy hovorí, že tieto pravidlá sú dôsledkom formálnej logiky, v skutočnosti tu nejde o logiku, ale o to, či v prospech vyvodenej normy svedčia dôvody normy, z ktorej bol vyodená, rovnako alebo ešte viac než svedčí v prospech pôvodnej normy. Či o takýto prípad ide, závisí od účelu pôvodnej normy a od hodnôt a zásad daného právneho odvetvia alebo jeho časti, teda od systematických a funkcionálnych argumentov. Až s ich pomocou možno zodpovedať otázku, čo je „viac“, resp. „menej“.

* * *

Na zapamätanie

1. Aký je cieľ záväzkového práva?
2. Aký je vzťah záväzkového práva k iným častiam súkromného práva?
3. Kde nájdeme základnú právnu úpravu záväzkových vzťahov?
4. Aký je význam zvyklostí pre záväzkové právo?
5. Kde môžeme nájsť kolízne pravidlá, ak ide o záväzkový vzťah s cudzím prvkom?
6. Ako treba vykladať záväzkové právo a ako a kedy ho možno vyvodzovať?

Plnenie

Výber z literatúry: FEKETE, I. Občiansky zákonník IV. Veľký komentár (2018); KNAPP, V. Učebnica občianskeho a rodinného práva II (1956); KNAPP, V. Splnění závazků a jiné způsoby jejich zániku (1955); KNAPP, V. – LUBY, Š. a kol. Československé občanské právo (1973); LAZAR, J. a kol. Občianske právo hmotné 2 (2018); LUBY, Š. Peňažné pohľadávky (1937); LUBY, Š. Teoretické otázky týkajúce sa predmetu a obsahu záväzku (1954); LUBY, Š. Zmena a zánik záväzkov najmä splnením z hľadiska predmetu a obsahu záväzkov (1955); PECENĚ, P. – MELIŠ, R. Bankové právo záväzkové (2018); ŠTEVČEK, M. a kol. Občiansky zákonník II. Komentár² (2019); VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné 2³ (2021).

A. Podstata plnenia	59
B. Obsah a predmet plnenia	62
C. Nemožnosť plnenia	66
D. Jednorazové, trvajúce a opakujúce sa plnenie	68
E. Deliteľné a nedeliteľné plnenie.....	72
F. Plnenie výsledku a plnenie starostlivosti	73
G. Peňažné plnenie.....	75
H. Plnenie úrokov	77
I. Plnenie dôchodku	84
J. Plnenie náhrady nákladov.....	85
K. Niektoré vedľajšie plnenia.....	88

A. Podstata plnenia

V prvej kapitole sme si priblížili podstatu záväzku. Už preto vieme, že centrálnym pojmom záväzku ako takého je plnenie. Plnenie je totiž práve to, k čomu záväzky smerujú a o čo pri záväzku vlastne ide.

Pojem plnenia ako predmetu záväzku

O plnení možno na úvod stručne povedať, že ide o predmet záväzku, a tým aj o predmet dlhu, a predstavuje ho správanie, ktoré dlžník uskutočňuje na svoju ťarchu, najmä na ťarchu svojho majetku. Plnenie je práve to, na čo je dlžník veriteľovi zaviazaný (čo veriteľovi „dlhuje“) s cieľom uspokojiť určitý záujem veriteľa. Plnením pritom môže byť akékoľvek ľudské správanie, s výnimkou správania, ktoré je zakázané alebo by odporovalo dobrým mravom.

52

Plnením vzájomného záväzku z kúpnej zmluvy je zaplatenie kúpnej ceny predávajúcemu a odovzdanie veci kupujúcemu. Plnením vzájomného záväzku je to,

že prenajímateľ strpí užívanie predmetu nájmu nájomcom a bude ho udržiavať v stave spôsobilom na užívanie a že nájomca bude platiť nájomné.

V súvislosti s uvedeným vymedzením plnenia však treba zdôrazniť, že hoci zo záväzku veriteľovi vzniká právo, aby mu dlžník plnenie poskytol, ide len o právo *na* plnenie, nie o právo *k* plneniu. Veriteľ preto nemôže nikdy sám predmet plnenia svojpomocne dlžníkovi odobrať, keďže k nemu nemá právo. Odobrať ho možno len cestou exekúcie.

Aj týmto sa záväzky odlišujú od vecných práv. Ak niekto neoprávnene zadržiava vlastníkovu vec, ten, pokiaľ je to primerané, môže svojpomocne vec neoprávnenému držiteľovi odňať. Ak je však vec len predmetom plnenia záväzku, veriteľ má len právo *na* odovzdanie veci (*ius ad rem*); nemá však žiadne právo *k* veci samotnej (*ius in rem*), preto sa nemôže svojpomocne chopiť moci nad ňou.

*

**Zmysel
plnenia**

53

Ako už bolo uvedené – a treba to znova zdôrazniť –, záväzok slúži na to, aby bol uspokojený určitý záujem veriteľa, či už majetkový, alebo nemajetkový. Vzhľadom na to, že zo záväzku vzniká veriteľovi pohľadávka, teda právo na plnenie, je tento veriteľov záujem povýšený na subjektívne právo. Nejde pritom o žiadne zbytočné tvrdenie. To, že záväzok slúži na uspokojenie veriteľovho záujmu, je veľmi dôležité aj pre správne pochopenie plnenia. Práve plnenie má byť totiž tým, čo má veriteľov záujem uspokojiť. Na plnenie preto nemôžeme hľadiť len mechanicky, ale práve skrz jeho zmysel.

V praxi to napríklad znamená, že dlžník nie je zaviazaný len na to, aby niečo konal alebo nekonal, ale aby niečo konal alebo nekonal s ohľadom na záujem veriteľa, ktorý má byť plnením uspokojený. Mal by preto dbať o tento veriteľov záujem a konať tak, aby tento záujem neohrozil a aby dal zadosť zásade vernosti a dôvery (m. č. 19 – 23); nenadarmo sa veriteľ nazýva *veriteľom*: svoj záujem totiž v *dôvere* vkladá do rúk dlžníka. Dlžníkovi preto v súvislosti s plnením vznikajú aj povinnosti zdržať sa všetkého, čím by túto dôveru mohol nedôvodne sklamať.

Napríklad ak dlžník vie, že sa omešká alebo že hrozí, že sa jeho záväzok stane nemožným, má povinnosť to veriteľovi oznámiť, i keď mu to ani zmluva, ani zákon výslovne neprikazuje. Ide totiž o povinnosť, ktorá je bytostne včlenená do pojmu záväzku.

*

V súvislosti s plnením vyvstáva otázka, či správanie dlžníka, ktorým plní (tzv. solučný úkon, resp. konanie), treba považovať za právny úkon alebo ho stačí považovať za úkon faktický, teda či takéto konanie bude mať účinky splnenia záväzku len vtedy, ak spĺňa náležitosti právneho úkonu. Význam odpovede na túto otázku spočíva najmä v tom, že ak budeme solučné konanie považovať za právny úkon, záväzok nebude splnený, ak toto konanie bude dotknuté dôvodom absolútnej neplatnosti, napr. ak bol dlžník k plneniu donútený (§ 37 ods. 1 OZ) alebo ak konal v duševnej poruche (§ 38 ods. 2 OZ), resp. sa záväzok nebude považovať za splnený, ak sa niekto dovoľá dôvodu relatívnej neplatnosti.

Názory v tejto otázke nie sú jednotné. Odpoveď, ako obvykle, treba zrejme hľadať niekde uprostred. Aby správanie dlžníka predstavovalo plnenie, a teda aby spôsobovalo zánik záväzku, nie je vždy nevyhnutné, aby išlo o právny úkon. Potrebné to bude napr. vtedy, keď plnenie záväzku spočíva v uzavretí zmluvy na základe zmluvy o budúcej zmluve (§ 50a OZ) alebo v učení ponuky na kúpu zo strany povinného z predkupného práva (§ 602 OZ); takéto plnenie z povahy veci môže mať len podobu právneho úkonu.

Naopak, ak plnenie spočíva v niečom inom než v daní (lat. *dare*), nemusí byť právnym úkonom.

Napríklad ak by dlžník vymaľoval veriteľovi byt v mylnej domnienke, že plní jeho manželke, nie veriteľovi, no veriteľ mohol opodstatnene usúdiť, že dlžník plní svoj dlh voči nemu, potom je vymaľovanie splnením dlhu, a nie bezdôvodným obohatením. To platí dokonca i vtedy, keby si dlžník vymaľovanie veriteľovho bytu neželal. Obdobne, ak si dlžník omylom myslí, že veriteľovi nič nedlhuje, a teda že mu plní, len aby mu pomohol, pôjde v skutočnosti o splnenie dlhu, nie o konanie bez príkazu.

Ak plnenie spočíva v daní (lat. *dare*), názory sa rôznia. Domnievame sa, že o právny úkon by malo ísť, tzn. danie bude mať účinky plnenia, ak z neho rozumná osoba v postavení veriteľa môže opodstatnene a objektívne usúdiť, že ním dlžník plní svoj určitý dlh.

O plnenie spočívajúce v daní ide napr. pri odovzdaní veci (lat. *traditio*) predávajúcim kupujúcemu (§ 588 OZ), pri odovzdaní diela zhotoviteľom objednávateľovi (§ 645 OZ) alebo pri vrátení veci dlžníkom pri pôžičke (§ 657 OZ). O takýchto úkonoch sa niekedy tvrdí, že nie sú právnym úkonom.⁴³ Inokedy sa však

⁴³ Pozri KLEŇOVÁ, V. Modus v systéme kauzálnej tradície (Je modus samostatným, od titulu oddeleným právnym úkonom?) (2023); alebo *tá istá* Iusta

zastáva iný názor, argumentujúc, že vlastnícke právo sa neprevádza len samotnou zmluvou, ale aj tradíciou, takže nielen akt uzavretia zmluvy, ale aj akt odovzdania by mal byť právnym úkonom. To zrejme podľa tohto názoru rovnako platí aj pre zaplatenie určitej sumy (či už hotovostne, alebo bezhotovostne), keďže sa takto prevádza právo k peňažným prostriedkom.⁴⁴

Ilustrujme si tento druhý názor na tomto príklade: Predávajúci mal dodať určitý tovar dvom osobám, no na sklade má tovar len pre jednu z nich. Rozhodol sa ho preto dodať osobe A, ktorá sa mu ozvala, že po tovar pošle kuriéra. Bez toho, aby o tom predávajúci vedel, došiel kuriér osoby B a predávajúci mu tovar odovzdal v omyle, že plní osobe A. Ak osoba B mohla opodstatnene usúdiť, že predávajúci plní dlh práve voči nej (napr. ak nemohla vedieť, že predávajúci nechcel tovar dodať jej, ale osobe A), potom prevzatím tovaru došlo k splneniu záväzku voči nej. Ak ale vedela, že predávajúci chcel tovar dodať osobe A, potom tradícia trpí vadou omylu a predávajúci by mal mať možnosť dovolať sa jej neplatnosti (§ 49a OZ). Predávajúci by v tomto prípade mohol následne požadovať tovar späť z titulu bezdôvodného obohatenia (nie je však vylúčené, aby sa v osobitných prípadoch osoba B ubránila tomuto nároku námietkou zásady vernosti a dôvery – obdobou *exceptionis doli* –, ak by po posúdení okolností prípadu bolo v rozpore s touto zásadou, aby osoba B musela tovar vrátiť, napr. ak by jej predávajúci odmietal dodať tovar len preto, že ju chce poškodiť).

B. Obsah a predmet plnenia

Obsah plnenia

55

Plnenie, teda dlžníkovo správanie, môžeme z hľadiska jeho obsahu deliť na **konanie** (lat. *facere*) alebo **nekonanie** (lat. *non facere*). Takéto delenie je ale delením z pohľadu dlžníka. Omnoho prínosnejšie je však nazerať na obsah plnenia z pohľadu veriteľa, resp. jeho záujmu, pretože až takýto pohľad nám umožní správne zhodnotiť, či bol záujem veriteľa uspokojený, a teda či dlžník poskytol plnenie riadne.

Z hľadiska veriteľovho záujmu (teda toho, o čo mu ide) môže byť obsah plnenia v zásade štvoraký. Môže spočívať v tom, že:

a) dlžník veriteľovi niečo **dáva** (lat. *dare*) v tom zmysle, že naňho prevádza alebo preňho vytvára takú trvalú fakticko-právnu pozíciu, ktorá je cieľom záväzku, napr. prevádza na kupujúceho vlastnícke právo ku kupovanej veci, postupuje naňho pohľadávku, odpúšťa mu dlh (t. j. zbavuje ho dlhu) apod.,

causa traditionis: Obligačný právny úkon zaväzujúci k prevodu vlastníctva alebo účel odovzdania? (2021).

⁴⁴ Pozri LUBY, Š. Zmena a zánik záväzkov najmä splnením z hľadiska predmetu a obsahu záväzkov (1955).

b) dlžník niečo aktívne **koná** (lat. *facere*), napr. má zhotoviť dielo, obstaráť nejakú záležitosť, prepraviť niečo či uschovať nejakú vec,

c) dlžník niečo pasívne **trpí** zo strany veriteľa alebo tretej osoby (lat. *pati*), napr. trpí, že nájomca alebo vypožičiavateľ bude po určitý čas užívať jeho vec,

d) dlžník sa má niečoho **zdržať** (lat. *omittere*), napr. po určitý čas nezamestnať sa u zamestnávateľa s rovnakým predmetom podnikania alebo nevykonávať určité práce na svojom pozemku.

Dat <i>dare</i>	Konať <i>facere</i>	Strpieť <i>pati</i>	Zdržať sa <i>omittere</i>
previesť alebo vytvoriť právnu pozíciu	niečo konať, čo by inak konať nemusel	strpieť, že iný bude niečo konať, čo by inak konať nemohol	nekonať niečo, čo by inak konať mohol

*

Plnenie ako dlžníkovu správanie sa často týka nejakého právneho predmetu, napr. veci, zvieratá alebo už existujúceho práva (napr. pohľadávky voči tretej osobe). To však neznamená, že predmetom záväzku je práve tento predmet, a teda že vznikom záväzku vzniká veriteľovi nejaké právo k tomuto predmetu. Predmetom záväzku totiž stále ostáva plnenie ako správanie dlžníka. Dôsledkom je, že veriteľ v zásade nemá – kým nie je dlh splnený – žiadne právo k predmetu plnenia, len má právo na to, aby dlžník tento predmet plnil (napr. aby mu ho odovzdal). Nemôže preto k predmetu uplatňovať žiadne právo, nemôže napr. napádať platnosť zmluvy, ktorou dlžník previedol predmet na iného, čím porušil záväzok voči veriteľovi.

Predmet plnenia

56

Výnimkou, keď by bola zmluva neplatná, by boli len spomenuté záväzky *ad rem* (m. č. 30), akým je záväzok z výhrady spätnej kúpy (§ 609 ods. 2 OZ).

*

Predmet plnenia môže byť určený buď **jednotlivo** (individuálne, lat. *species*), alebo len **čo do druhu** (genericky, lat. *genus*). V prípade jednotlivo určeného predmetu, musí dlžník plniť presne určený, jedinečný, a nie iný predmet. V prípade predmetu plnenia určeného len čo do druhu, je dlžník povinný plniť predmet, ktorý patrí do tohto druhu, napĺňa jeho znaky, a nie predmet iného druhu (ak je druh vymedzený príliš široko, podľa § 328 ObZ *per analogiam* treba plniť

Určenie predmetu jednotlivo alebo len čo do druhu

57

predmet, ktorý sa hodí na účely, na ktoré sa predmet toho istého druhu spravidla používa na základe obdobných zmlúv).

Keď si kupujeme nejaký spotrebič cez eshop, zvyčajne ide o predmet určený len čo do druhu, nie individuálne. Nekupujeme si totiž presne ten kus spotrebiča, ktorý bol na stránke eshopu zobrazený. Predávajúci ako dlžník je preto povinný plniť ktorýkoľvek kus z tohto druhu. Ak si ale kupujeme napr. ojazdené auto podľa nášho výberu alebo nejaký nami vybraný konkrétny obraz, ide o predmet plnenia určený jednotlivo. Predávajúci je preto povinný plniť presne nami vybraný kus. Svojho dlhu sa preto nezbaví tým, že bude plniť iný kus, i keby bol rovnakého druhu.

Toto delenie má význam aj v tom, že pojmovým znakom niektorých pomenovaných typov zmlúv je to, že predmet plnenia môže byť určený výlučne len čo do druhu, alebo, naopak, výlučne len jednotlivo, inak by išlo o iný typ zmluvy.

Napríklad pri pôžičke môže byť predmet plnenia dlžníka, teda to, čo má dlžník vrátiť, určený výlučne len čo do druhu. Dlžník preto nemusí vrátiť presne ten predmet, ktorý od veriteľa dostal, ale len predmet rovnakého druhu. Ak by mal vrátiť presne ten istý predmet, už by nešlo o pôžičku, ale o výpožičku, prípadne nájom. Pri nájme i výpožičke zas musí byť predmet vrátenia – prenájatá či vypožičaná vec – určená výlučne jednotlivo.

*

**Plnenie pri
alternatívnych
záväzkoch**

58

Niekedy môže byť záväzok vymedzený tak, že plnením bude to plnenie, ktoré vyberie oprávnený z viacerých rôznych možností, ktoré má na výber (§ 561 ods. 1 OZ). Pri vzniku záväzku je tak plnenie vymedzené len rámcovo, ako jedno z viacerých možných alternatív. Neznamená to však, že dlžník dlhuje všetky plnenia; dlhuje len jedno – to, ktoré bude zvolené (*una res in obligatione, una in solutione*). To, ktoré plnenie bude musieť dlžník nakoniec poskytnúť, tak závisí od voľby oprávneného.

Z logiky veci sa musia alternatívy od seba líšiť. Môžu sa líšiť najmä predmetom plnenia (napr. sa dohodne, že predávajúci odovzdá kupujúcemu buď auto A, alebo auto B), no môžu sa líšiť napr. aj iba v spôsobe, čase či mieste plnenia, v tom, či sa má plniť vcelku alebo v splátkach atď. (napr. že sa vec vyrobí ručne alebo strojovo, alebo že ju privezie dlžník alebo ju pošle kuriérom).

Oprávneným na voľbu môže byť veriteľ, dlžník ale i tretia osoba. Ak nie je oprávnený určený, resp. dohodnutý, je ním dlžník (§ 561 ods. 1 OZ). Vykonaním voľby dochádza ku tzv. koncentrácii, ktorou sa alternatívny záväzok mení na obyčajný. Dlžník je od toho momentu

povinný plniť len zvolené plnenie. Preto, ak by sa následne stalo toto zvolené plnenie nemožným, záväzok zaniká, a to aj vtedy, keby iné alternatívny možné boli. Od raz vykonanej voľby pritom nemožno odstúpiť (ibaže by druhá strana s novou voľbou súhlasila).

Voľba je jednostranným adresovaným právnym úkonom, preto sa musí vykonať voči druhej strane (alebo obom, ak mala právo voľby tretia osoba). Ide o úkon neformálny, preto sa dá urobiť aj konkludentne (§ 35 ods. 1 OZ *in fine*), napr. dlžník môže voľbu vykonať tým, že rovno plní podľa svojho výberu.

Ak by niektoré z alternatívnych plnení bolo od počiatku nemožné, voľba sa obmedzuje len na zostávajúce alternatívy. Ak by sa niektoré plnenie stalo nemožným až po uzavretí zmluvy, ale ešte pred voľbou, strana, ktorej voľba bola takto zmarená, má právo od zmluvy odstúpiť, ak zmarenie voľby nezavinila (§ 561 ods. 2 a § 576 OZ). Ak ho zavinila, voľba sa zužuje na zvyšné alternatívy, a ak ostala už len jedna, potom sa záväzok automaticky mení na obyčajný.

Občiansky zákonník nerieši, ako postupovať, ak oprávnený voľbu zbytočne odkladá. Ak právo voľby patrilo dlžníkovi a ten ju nevykonával v dohodnutom čase, inak do zročnosti pohľadávky, veriteľ ho môže žalovať s alternatívnym petitom („*Žalovaný je povinný žalobcovi vydať vec A alebo, podľa svojej voľby, vydať vec B.*“). Dlžník bude potom môcť vykonať voľbu až do času, kým veriteľ v exekúcii nevykone aspoň časť niektorého z alternatívnych plnení. Ak právo voľby patrilo veriteľovi, treba zrejme úpravu § 327 ods. 1 ObZ *per analogiam* rozšíriť na celé súkromné právo: ak teda veriteľ nevykoná voľbu v dohodnutom čase, inak do zročnosti pohľadávky, voľbu môže vykonať namiesto neho dlžník. Takýto postup je potrebný, aby dlžník mohol splniť svoj záväzok čo najskôr, teda aby sa jeho zaviazanosť zbytočne nenatáhovala. A napokon, ak má právo voľby tretia osoba a táto ho včas nevykoná, prípad treba zrejme posúdiť ako zmarenie voľby s tým dôsledkom, že každá strana bude môcť od zmluvy odstúpiť, ak sa nedohodnú, ako postupovať ďalej.⁴⁵

*

Od prípadu alternatívnych záväzkov, teda záväzkov s alternatívami plnenia, treba odlíšiť prípad, keď sa dlžník môže zbaviť svojho záväzku tým, že namiesto prislúbeného plnenia, teda plnenia, ku ktorému sa zaviazal, bude plniť iné (zástupné) plnenie, ktoré musí veriteľ prijať (*una res in obligatione, duae in solutione*).

**Oprávnenie
plniť
alternatívne
(*facultas
alternativa*)**

59

⁴⁵ K alternatívnym záväzkom pozri LUBY, Š. Teoretické otázky týkajúce sa predmetu a obsahu záväzku (1954), s. 717 – 751.

O takýto prípad pôjde napr. vtedy, ak sa strany dohodnú, že dlžník je povinný vydať veriteľovi vec A, ale tohto záväzku sa zbaví, ak mu vydá vec B. Za prípad oprávnenia plniť alternatívne možno považovať aj oprávnenie podľa § 67g ods. 3 ObZ, podľa ktorého „[z]aviazaný zo zábezpeky sa zbaví povinnosti poskytnúť náhradu v hodnote zábezpeky aj tak, že majetok, ktorý veriteľovi slúžil ako zábezpeka prevedie bezodplatne na spoločnosť“.

Prípad oprávnenia (zmocnenia) plniť alternatívne sa od alternatívnych záväzkov líši v tom, že veriteľ má právo iba na prisľúbené plnenie, teda plnenie, na ktoré sa dlžník zaviazal. Preto ak toto plnenie bolo od počiatku nemožné, záväzok vôbec nevznikol, i keby zástupné plnenie možné bolo. To isté platí, ak by sa prisľúbené plnenie stalo nemožným až následne. Ak by však od počiatku alebo až následne bolo nemožné zástupné plnenie, no prisľúbené nie, záväzok nezaniká a dlžník sa ho zbaví len poskytnutím prisľúbeného plnenia.

Žalobný petit i výrok (enunciát) súdu by v takomto prípade mohol znieť napríklad takto: „Žalovaný je povinný žalobcovi vydať vec A. Tohto záväzku sa môže zbaviť tým, že žalobcovi vydá vec B.“

C. Nemožnosť plnenia

Počiatočná
nemožnosť
plnenia

60

Pre vznik záväzku je nevyhnutné, aby plnenie bolo možné. Ak by totiž nebolo plnenie možné od počiatku, prípadná zmluva, ktorá mala takýto záväzok založiť, by bola absolútne neplatná (§ 37 ods. 2 OZ). Záväzok by preto vôbec nevznikol (*impossibilium nulla obligatio*).

Napriek nemožnosti plnenia nemusí byť zmluva neplatná, ak právny poriadok zakladá pre takýto prípad iný následok. O takúto situáciu ide napr. pri postúpení pohľadávky, ktorej existenciu v čase uzavretia zmluvy strany predpokladajú, no ktorá v skutočnosti neexistuje. Pre takéto prípady zákon totiž zakladá osobitnú zodpovednosť postupcu za pravosť, teda aj za existenciu pohľadávky [§ 527 ods. 1 písm. a) OZ]. Zmluva o postúpení takejto pohľadávky nebude preto neplatná pre nemožnosť plnenia; bude platná a bude zakladáť osobitnú zodpovednosť postupcu, prípadne sa postupník bude môcť domáhať zaplatenia zmluvnej pokuty a pod.⁴⁶

Za nemožné plnenie sa **nedá považovať** plnenie, ktoré síce nie je možné pre dlžníka, no mohol by ho plniť prostredníctvom inej osoby, resp. by ho mohol získať za peniaze (preto sú napríklad v zásade vždy

⁴⁶ Pozri HLUŠÁK, M. O zodpovednosti postupcu pohľadávky voči postupníkovi (2020).

splniteľné záväzky, ktorých predmetom je plnenie vecí určených len čo do druhu, ibaže by išlo o obmedzený druh). Rovnako nie je plnenie nemožné len preto, lebo presahuje dlžníkové majetkové možnosti.

Plnenie sa nepovažuje za nemožné len preto, že predmet plnenia ešte neexistuje, alebo ho dlžník ešte nezískal. Napríklad ak predávajúci nie je vlastníkom predávanej veci. Ak vec nenadobudne do vzniku nároku kupujúceho, poruší zmluvu. Ak mu odovzdá vec, ktorá nie je jeho, bude zodpovedať za jej právnu vadu, ktorá spočíva v tom, že kupujúci k nej nenadobudol vlastnícke právo (§ 503 OZ).

Naopak, za nemožné plnenie **treba považovať** najmä:

a) plnenie objektívne nemožné pre každého z hľadiska prírodných pravidiel alebo aktuálnych ľudských možností a schopností (napr. kúpa modrého z neba alebo dovolenka na Saturne),

b) plnenie objektívne nemožné pre každého z hľadiska právnych predpisov (napr. záväzok importovať tovar, ktorého import je zakázaný),

c) plnenie objektívne nemožné pre každého, kto by sa ocitol vo fyzickom alebo právnom postavení dlžníka (napr. záväzok osobne prepraviť osoby autom, ak je dlžník slepý, alebo záväzok do týždňa vymenovať niekoho za profesora, ak dlžník nie je prezidentom),

d) plnenie objektívne nemožné z takých príčin ako vojna, generálny štrajk, epidémia apod., alebo

e) plnenie síce možné, ale len pri takých neprimeraných nákladoch alebo ťažkostiach, pri ktorých sa plnenie objektívne javí byť nerozumným (napr. vlastník predá loď, ktorá sa však pred uzavretím zmluvy potopila, a z hľadiska nákladov a ťažkostí by bolo nerozumné loď vyzdvihnúť a opraviť ju).

Ten, kto úmyselne alebo z nedbanlivosti uzavrel zmluvu s predmetom, ktorého splnenie je od počiatku nemožné, a z tohto dôvodu bola zmluva neplatná, je povinný druhej strane nahradiť škodu tým spôsobenú (§ 42 OZ), najviac však v rozsahu tzv. *negatívneho zmluvného záujmu*, teda v rozsahu, ktorý má druhej strane vykompenzovať, čo v súvislosti s uzavretím zmluvy a jej plnením zbytočne vynaložila, prípadne aj o čo prišla v dôsledku toho, že sa v dôvere v platnosť zmluvy zriekla inej príležitosti.

*

Od počiatočnej nemožnosti plnenia treba odlišovať následnú nemožnosť plnenia, ktorá spôsobuje zánik záväzku *ex nunc* (§ 575 OZ). Vzhľadom na to, že problematika následnej nemožnosti plnenia patrí do výkladu o zániku záväzku, na tomto mieste len stručne

**Následná
nemožnosť
plnenia**

61

uved'me, že v prípade, ak pre nemožnosť plnenia zanikne dlh, zanikne aj vzájomný dlh, a to v dôsledku existenčnej synalagmy (m. č. 26). Ak už tento vzájomný dlh zanikol skôr splnením, dlžníkovi tohto záväzku vznikne z titulu bezdôvodného obohatenia (§ 451 OZ) nárok na vrátenie toho, čo plnil (§ 577 ods. 2 OZ).

Ak následnú nemožnosť zaviniť sám dlžník, bude povinný nahradiť veriteľovi škodu (§ 420 OZ).

V takomto prípade bude mať veriteľ právo na náhradu škody v rozsahu tzv. *pozitívneho zmluvného záujmu*. Dlžník tak bude musieť veriteľa odškodniť za to, že sa nenaplnili očakávania, ktoré do zmluvy vkladal.⁴⁷

D. Jednorazové, trvajúce a opakujúce sa plnenie

Jednorazové plnenie

62

Plnenie z hľadiska jeho trvania možno deliť na jednorazové a trvajúce, a to podľa toho, či je plnenie vymedzené len samotným správaním dlžníka alebo či je vymedzené aj časom, počas ktorého musí toto správanie kontinuálne trvať.

Jednorazové plnenie je pritom také plnenie, ktoré je vymedzené iba správaním dlžníka, bez potreby, aby kontinuálne, po nejaký čas trvalo. Túto podmienku spĺňajú predovšetkým také plnenia, ktoré má dlžník splniť naraz, napr. odovzdanie kúpenej veci alebo jednorazové zaplatenie kúpenej ceny. Jednorazové plnenie však môže byť plnené aj postupne, viacerými, v čase rozloženými činnosťami, ktoré však majú spoločný výsledok, akým je napr. zhotovenie diela.

Plnenie v splátkach

Do tejto druhej skupiny jednorazového plnenia patrí aj plnenie v splátkach, keďže aj splátky smerujú k jednému spoločnému výsledku (napr. k zaplateniu kúpenej ceny či k vráteniu pôžičky). Plnením v splátkach sa tak dlh postupne znižuje.

Pri plnení v splátkach má každá splátka samostatnú zročnosť, čo znamená, že sa aj každá jedna premlčiava samostatne (§ 103 OZ). Možno si však dohodnúť (§ 565 a § 53 ods. 9 OZ), že pre nesplnenie niektorej splátky môže veriteľ požadovať splnenie celého dlhu okamžite (tzv. strata výhody splátok). Uplatnením tohto práva sa stane zročným aj zvyšok dlhu, tzn. že sa začne premlčovať celý dlh, a to už od

⁴⁷ K pozitívnemu a negatívnemu zmluvnému záujmu pozri HLUŠÁK, M. Náhrada škody pri negatívnom zmluvnom záujme (2017).

okamihu zroku omeškanej splátky (§ 103 OZ), alebo, ak ide o dlh spotrebiteľa, od uplynutia troch mesiacov od omeškania tejto splátky (§ 53 ods. 9 OZ).⁴⁸

Plnenie v splátkach si treba predovšetkým dohodnúť. Procesnoprávna spisba síce pripúšťa, že súd môže rozhodnúť, že dlh bude dlžník plniť v splátkach, i keď to nebolo medzi stranami dohodnuté (vychádzajúc z § 234 ods. 4 CSP *in fine*), no môže tak urobiť, len ak je to spravodlivé.⁴⁹ Na druhej strane, ak splátky medzi stranami dohodnuté boli, súd môže veriteľovi priznať aj splátky, ktoré ešte samé osebe v čase vyhlásenia rozsudku zročné neboli, ak ich zročnosť závisí len od plynutia času (§ 217 CSP). Je to tak práve preto, že aj plnenie v splátkach je len jedným jediným plnením, preto o ňom môže súd naraz rozhodnúť ako o jednom celku.

*

Trvajúcim plnením je správanie, ktoré ma kontinuálne trvať nejakú dobu (napr. plnenie prenajímateľa spočívajúce v trpení, že prenajatú vec užíva po nejakú dobu nájomca). Ide v podstate o plnenie spočívajúce v nepretržitej činnosti alebo v nepretržitom zdržaní sa alebo trpení niečoho.

Trvajúce
plnenie

63

Doba plnenia môže byť buď **určitá**, t. j. vymedzená presne alebo aspoň určiteľne (napr. dva týždne, jeden rok, do narodenia dieťaťa apod.), alebo **neurčitá**. Závazky s plnením, ktoré má trvať určitú dobu, zanikajú jej uplynutím (§ 578 OZ). Zmluvné záväzky s plnením, ktoré má trvať neurčitú dobu, možno zas vypovedať; záväzok v takomto prípade zanikne, ak sa nedohodlo alebo ak zákon neustanovuje niečo iné, ku koncu kalendárneho štvrt'roka nasledujúceho po dôjdení výpovede (§ 582 ods. 1 OZ).

Výnimkou sú záväzky s plnením, ktoré spočíva v zdržaní sa určitej činnosti, ak z ich povahy alebo dohody vyplýva, že sú časovo neobmedzené (napr. sused sa zaviazal druhému, že na svojom pozemku nepostaví žiadnu budovu). Výpoveď takýchto záväzkov by totiž bola neúčinná (§ 582 ods. 2 OZ). I keď tieto záväzky nemožno vypovedať, vzhľadom na to, že záväzok musí byť vždy dočasný, takéto záväzky zanikajú najneskôr smrťou veriteľa; dovtedy sa však dlžník môže domáhať na súde zrušenia tohto záväzku pre zmenu pomerov spôsobujúcu hrubý nepomer výhod (§ 151p OZ *per analogiam*). Ak si veriteľ chce zabezpečiť lepšiu situáciu, než mu ponúka takýto záväzok (napr. aby povinnosť nezanikla jeho alebo dlžníkovou smrťou), musí sa so susedom dohodnúť na zriadení vecného bremena (§ 151n OZ).

⁴⁸ Pozri uznesenie NS SR z 29. 11. 2022, sp. zn. 7 Cdo 268/2020 (R 29/2023); alebo HLUŠÁK, M. Premlčanie a niektoré ďalšie otázky pri strate výhody splátok (2019).

⁴⁹ Pozri MOLNÁR, P. in ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*² (2022), s. 870 – 871.

Ak je dohodnuté trvanie záväzku na dobu neurčitú v iných, než v uvedených výnimočných prípadoch, strany musia mať možnosť vypovedať ho aj bez uvedenia dôvodu. Ak by si dohodli len určité výpovedné dôvody, priečilo by sa to podstate záväzku ako dočasného puta, pretože v prípade, ak dohodnuté dôvody nenastanú, strany by sa nemohli zo záväzku nijako vyviazať. Z tohto hľadiska je § 582 ods. 1 OZ kogentný z povahy (m. č. 47), hoci len v rozsahu práva vypovedať zmluvu bez uvedenia dôvodu (kogentný však nie je v otázke dĺžky výpovednej doby).

Pohládavky na trvajúce plnenie sa počas doby, po ktorú malo byť plnenie poskytované, nepremlčiavajú, pretože veriteľ má na toto plnenie nárok každý jeden deň tejto doby.

Je otázne, či sa medzi záväzky s trvajúcim plnením dá zaradiť aj záväzok veriteľa zo zmluvy o pôžičke. Môže byť totiž diskutabilné, či počas doby pôžičky veriteľ vôbec nejaké plnenie dlžníkovi poskytuje. Z ekonomického hľadiska určite áno, pretože mu poskytuje trvajúcu možnosť užívať jeho zdroje, najmä peniaze. No zrejme ani z právneho hľadiska nie je vylúčené hovoriť o plnení veriteľa. Keďže pri pôžičke dochádza k prevodu vlastníckeho práva avšak s výhradou vrátenia vecí rovnakého druhu, plnením veriteľa by mohlo byť trpenie (*pati*), že oprávnený k ekonomickej hodnote veci je dlžník. Dôsledkom tohto prístupu je, že ak doba pôžičky nebola dohodnutá, dlžník nie je povinný vrátiť pôžičku už prvého dňa nasledujúceho po tom, čo ho o to veriteľ požiada (§ 563 OZ), ako sa to zvyčajne tvrdí,⁵⁰ ale až po tom, čo veriteľ pôžičku vypovie a uplynie výpovedná doba jedného mesiaca (§ 677 ods. 2 OZ *per analogiam*). Až týmto dňom sa pohľadávka veriteľa začne premlčiavať, keďže až vtedy vzniká nárok a nastáva zročnosť (m. č. 30).

*

Opakujúce sa
plnenie

64

Niekedy môže byť plnenie vymedzené aj tak, že sa po nejakú dobu pravidelne opakuje ako samostatná dávka. Môže ísť pritom tak o opakovanie jednorazového plnenia (napr. opakované kosenie trávnikov každý druhý pondelok), ako aj, hoci zriedkavejšie, o opakovanie trvajúceho plnenia (napr. opakované zdržanie sa kosenia vlastného trávnikov počas víkendov).

Opakujúcim sa plnením je napríklad platenie nájomného (§ 671 ods. 2 OZ), plnenie dôchodku v zmysle zmluvy o dôchodku (§ 842 OZ) alebo náhrada straty na zárobku, resp. dôchodku (§ 445 OZ).

⁵⁰ Pozri DANIŠOVIČOVÁ, L. in DULAKOVÁ JAKÚBEKOVÁ, D. a kol. *Zmluvy o prenechaní veci na užívanie* (2012); PAGÁČ, Ľ. in ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník II. Komentár*² (2019), s. 2434; alebo LAZAR, J. in LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné* ²⁷ (2018), s. 177. Z judikatúry pozri napr. rozsudok NS ČSR z 30. 11. 1981, 3 Cz 99/81 (R 28/1984) alebo rozsudok NS SR z 24. 6. 2003, sp. zn 1 Cdo 25/03 (R 91/2004).

Každé jedno plnenie, t. j. **dávka**, je samostatným plnením funkčne nezviazaným s inými; plnením jednotlivej dávky sa dlh dlžníka nijako neznižuje. Tým sa opakujúce sa plnenia líšia od jednorazového plnenia v splátkach, keďže tie smerujú k jednému výsledku a ich plnením sa dlh postupne znižuje. Preto, na rozdiel od plnenia v splátkach, pre omeškanie niektorej z dávok nemôže veriteľ požadovať okamžité splnenie zvyšných, v budúcnosti zročných dávok.

V prípade, ak súd žalobu veriteľa týkajúcu sa len niektorých dávok zamietol, pre uplatnenie nároku na iné dávky vzniká prekážka rozsúdenej veci (prekážka *rei iudicatae*), avšak len v rozsahu tých právnych skutočností, ktoré už boli súdom rozhodnuté. Ak napríklad súd zamietol žalobu pre neplatnosť zmluvy, potom prekážka *rei iudicatae* úplne vylučuje možnosť domáhať sa ďalších dávok. Ak ju ale zamietol preto, lebo dávky boli premlčané, nejde o *rem iudicatam* pre žalobu o iné dávky. Na druhej strane, ak súd dávky veriteľovi priznal, je tým daná *rem iudicatam* pre otázku, či záväzok plniť dávky existoval. V ďalšom konaní o iné dávky súd bude môcť zohľadňovať len skutočnosti, ktoré ohľadne existencie záväzku nastali až po právoplatnosti prvého rozsudku (napr. že sa strany dohodli na zrušení záväzku). Súd pritom môže veriteľovi priznať aj dávky, ktoré v čase vyhlásenia rozsudku ešte nie sú nezročné, keďže ich zročnosť závisí len od plynutia času (§ 217 CSP). V takom prípade uvedená otázka *rei iudicatae* v podstate odpadá.

Jednotlivé dávky sa premlčávajú samostatne, v troch rokoch, a to aj vtedy, ak boli do budúca priznané právoplatným rozhodnutím súdu alebo uznané dlžníkom (§ 110 ods. 3 OZ). Premlčaním nároku na niektorú dávku nie sú nijako dotknuté nároky na ostatné dávky (zrejme len s výnimkou práva na náhradu straty na zárobku a dôchodku spôsobenej poškodením zdravia, ktorá sa uhrádza formou opakujúcich sa dávok dôchodku).

Ak sa preto strany dohodli, že jedna z nich bude druhej každý mesiac až do jej smrti vyplácať dôchodok 100 eur, no dlžník s vyplácaním vôbec nezačne, uplynutím troch rokov od zročnosti prvej dávky, je premlčaná len táto dávka, jej premlčaním však nie sú dotknuté ani dávky, pri ktorých premlčacia lehota ešte neuplynula, ani dávky, ktoré ešte ani nie sú zročné.

Ak ale ide o nárok na náhradu straty na zárobku a dôchodku spôsobenej poškodením zdravia, ak poškodený v premlčacej lehote neuplatní nárok na žiadnu dávku, premlčia sa nároky na všetky, aj budúce dávky dôchodku. Dôvodom tohto osobitného prístupu je to, že tu ide o náhradu za poškodenie zdravia, ku ktorému došlo v určitom okamihu v minulosti, a dôvod, pre ktorý sa náhrada poskytuje formou dôchodku je len to, že sa v okamihu poškodenia zdravia nedala zistiť ani oceniť, koľko má táto náhrada činiť, keďže sa dopredu nedá odhadnúť doba plnenia.

Podobne ako pri trvajúcom plnení, aj pri opakujúcom sa plní môže byť doba plnenia buď **určitá**, t. j. vymedzená presne alebo aspoň určiteľne (napr. počas jedného roka je dlžník každý týždeň povinný plniť dávku), alebo **neurčitá**. Závazky s plnením, ktoré sa má opakovať po určitú dobu, zanikajú jej uplynutím (§ 578 OZ). Zmluvné záväzky s plnením, ktoré sa má opakovať po neurčitú dobu, možno zas vypovedať; záväzok v takomto prípade zanikne, ak sa nedohodlo alebo ak zákon neustanovuje niečo iné, ku koncu kalendárneho štvrt'roka nasledujúceho po dôjdení výpovede (§ 582 ods. 1 OZ).

E. Deliteľné a nedeliteľné plnenie

Deliteľnosť plnenia

65

Plnenia možno členiť aj na deliteľné a nedeliteľné, a to v závislosti:
a) od deliteľnosti predmetu plnenia, alebo
b) od dohody strán, prípadne od záujmu veriteľa, kvôli ktorému záväzok vznikol.

Predmet plnenia (m. č. 56) je **nedeliteľný**, ak to vyplýva buď z jeho povahy (ide o prípady, keď predmet nemožno rozdeliť bez poškodenia alebo bez straty funkčnosti, ako napr. predaj živého zvierat'a, bytu, auta apod.), alebo z jeho spoločenského určenia (predaj páru rukavíc, topánok apod.). Inak je **deliteľný**. Ak je predmet plnenia deliteľný, je deliteľné aj plnenie; ak je nedeliteľný, nedeliteľné je aj plnenie.

Ak to však povaha predmetu plnenia nevylučuje, z dohody strán, ale i z cieľa záväzku môže niekedy vyplývať aj niečo iné, teda že aj inak nedeliteľný predmet bude možné plniť po častiach, alebo, naopak, inak deliteľný predmet bude treba splniť ako celok.

Napríklad pri zhotovení stavby a garážového prístrešku spolu so záhradnými úpravami, môže od dohody strán závisieť, či ide o jedno nedeliteľné plnenie, alebo o deliteľné plnenie, splniteľné po častiach. Z cieľa záväzku môže vyplývať aj to, že dodanie viacerých spotrebičov tvorí jedno nedeliteľné plnenie, a to najmä vtedy, keď veriteľ nemá záujem len na dodaní niektorých z nich.

*

Význam rozlišovania

66

Členenie plnení na deliteľné a nedeliteľné má význam vo viacerých smeroch. Predovšetkým, veriteľ nie je povinný prijať čiastočné plnenie dlhu, ak by to odporovalo dohode alebo povahe pohľadávky (§ 566 ods. 1 OZ). To znamená, že ak z dohody alebo z cieľa záväzku

vyplýva, že plnenie je nedeliteľné, veriteľ nie je povinný prijať čiastočné plnenie, a to ani vtedy, ak by to bolo fyzicky možné.

Ak sa strany dohodli, že dlžník musí dodať všetok objednaný tovar naraz ako jedno nedeliteľné plnenie, veriteľ môže odmietnuť dodanie len časti tovaru.

Ďalej, ak je plnenie deliteľné, veriteľ môže pre omeškanie s časťou plnenia odstúpiť od celej zmluvy, ale kľudne, ak mu to vyhovuje viac, aj len od omeškanej časti (§ 517 ods. 1 OZ).

Napríklad ak dlžník dodal len časť tovaru, veriteľ sa môže rozhodnúť, že odstúpi od celej zmluvy, alebo len od omeškanej časti a už skôr dodaný tovar si ponechá.

Deliteľnosť plnenia má, napokon, význam aj v prípadoch, keď na strane veriteľa alebo dlžníka vystupuje viacero osôb. Napríklad ak má dlžník splniť dlh viacerým veriteľom a ide o deliteľné plnenie, môže každý z veriteľov požadovať len svoj diel (§ 512 ods. 1 OZ).

Napríklad dedičia, ktorí dedili rovným dielom, zdedili pohľadávku na zaplatenie sumy 100. Každý z nich je oprávnený od dlžníka žiadať len vlastný diel, teda 50.

F. Plnenie výsledku a plnenie starostlivosti

Záväzky sa niekedy delia aj podľa toho, či je na ich splnenie potrebné, aby sa činnosťou, ktorá je predmetom dlhu, dosiahol určitý výsledok, alebo postačuje, že dlžník na dosiahnutie výsledku vynaloží požadovanú starostlivosť. V prvom prípade hovoríme o **záväzku k výsledku** (fr. *obligation de résultat*, lat. *obligatio stricti iuris*, nem. *Verpflichtung auf Ergebnis*), v druhom o **záväzku k starostlivosti** (fr. *obligation de moyens*, lat. *obligatio bonae fidei*, nem. *Verpflichtung auf Mittel*).

Záväzky
k výsledku
a starostlivosti

67

O aký záväzok ide, vo veľkej miere závisí od dohody. Ak jej niet, potom – obrazne a zjednodušujúco povedané – za záväzky k výsledku by sa mali považovať záväzky, kde je v rukách dlžníka, aby sa výsledok dosiahol (napr. zhotoviť dielo), za záväzky k starostlivosti zas tie, kde to dlžník celkom v rukách nemá (ako je to napr. pri záväzku príkazníka z príkaznej zmluvy). Z tohto hľadiska by sa za záväzky k výsledku mali považovať najmä záväzky s plnením spočívajúcim v daní, trpení a zdržaní sa niečoho (m. č. 55), napr. záväzok zaplatiť či predať dom.

Pri záväzkoch k starostlivosti má dlžník vynaložiť takú úroveň starostlivosti, ktorá je všeobecne vyžadovaná v súvislosti s danou zmluvou, najmä jej účelom. Možno sa však dohodnúť aj na inej úrovni. Rovnako aj zákon môže ustanoviť inú

mieru starostlivosti, ako to napr. činní pri príkaznej zmluve, kde má príkazník plniť len podľa svojich schopností a znalostí, bez potreby vynakladať vyššiu starostlivosť, než akú vynakladá vo svojich záležitostiach (§ 725 OZ). Tam je takéto nastavenie úrovne starostlivosti (ktoré môže byť aj nižšie než je všeobecná úroveň) odôvodnené tým, že príkazca vie, komu ukladá príkaz, keďže príkazná zmluva predpokladá osobitnú dôveru príkazcu voči príkazníkovi; nemal by preto od príkazníka očakávať vyššiu starostlivosť, než akú ten bežne vynakladá vo svojich veciach (*diligentia quam in suis*).

*

**Význam
rozlišovania**

68

Rozlišovanie medzi záväzkami k výsledku a záväzkami k starostlivosti nemá z hmotnoprávneho hľadiska žiadny osobitný význam. V oboch prípadoch totiž dlžník ručí za splnenie záväzku rovnako a rovnaké sú aj následky nesplnenia.

Rozlišovanie však môže byť nápomocné pri určení, či bol záväzok splnený alebo nie. Kým záväzok k výsledku sa bude považovať za nesplnený vždy, keď sa výsledok nedosiahne, bez ohľadu na to, či dlžník učinil všetko, čo bolo možné od neho požadovať, záväzok k starostlivosti sa, naopak, za nesplnený nebude považovať už len tým, že sa výsledok nedosiahol, ale len vtedy, ak dlžník nevynaloží požadovanú starostlivosť.

Ak mal napr. predávajúci odovzdať kupujúcemu auto, ktoré sa mu však samému nepodarilo do času zroku nadobudnúť, dôjde z jeho strany k nesplneniu bez ohľadu na to, že vykonal všetko, čo sa dalo od neho požadovať. Naopak, ak mal príkazník vybaviť pre príkazcu úver, záväzok bude splnený už tým, že príkazník vykonal, čoho bol schopný, aby úver vybavil, a to aj vtedy, ak banka nakoniec úver neposkytla. V prvom prípade tak bude môcť kupujúci pre nedodanie auta odstúpiť od zmluvy pre nesplnenie (§ 517 ods. 1 OZ), v druhom však pre neposkytnutie úveru odstúpiť od zmluvy možné nebude.

Samotné dôsledky nesplnenia však budú rovnaké: veriteľ bude môcť od zmluvy odstúpiť (§ 517 ods. 1 OZ), prípadne bude môcť plnenie od dlžníka vymáhať, a za škodu bude dlžník zodpovedať len vtedy, ak konal úmyselne alebo nevynaložil od neho požadovanú mieru starostlivosti, pričom sa v oboch prípadoch zodpovednosti zbaví, ak preukáže, že nesplnenie nezavinil (§ 420 ods. 1 a 3 OZ).

G. Peňažné plnenie

Peniaze

69

Keď hovoríme o peňažnom plnení, je v prvom rade potrebné pochopiť, akú rolu môžu peniaze zohrávať v rámci spoločnosti.

Peniaze v dnešnej svete slúžia na vyjadrenie hospodárskej hodnoty dober a služieb, keďže pomocou nich môžeme na jednej strane vyjadriť napr. cenu nejakej veci, činnosti, majetku, dôchodkov apod., a na strane druhej tieto ceny porovnávať.

Peniaze však slúžia nielen na vyjadrenie hodnoty, ale samé sú hodnotou: pomocou nich možno získať v podstate všetky dobrá a služby dostupné na trhu alebo nahradiť nimi tieto dobrá a služby.

A napokon peniaze, v podobe mincí a bankoviek, môžu mať význam ako samotná vec. Takto môžu mať význam napr. pre zberateľov či predajcov.

Z pohľadu záväzkov tak peniaze môžu slúžiť ako:

a) meradlo pre určenie hodnoty určitého plnenia, napr. keď sa niekto zaviazá vyplácať niekomu dôchodok v naturáliách (napr. v potravinách) v množstve, ktoré zodpovedá určitej sume,

b) jednotlivo určený predmet plnenia, keď napr. zberateľ kúpi presne vymedzenú bankovku alebo mincu,

c) predmet plnenia určený čo do druhu, keď sa napr. banka zaviazá vydať presný počet mincí a bankoviek určenej hodnoty, alebo

d) platidlo, teda ako prostriedok uspokojenia veriteľovho záujmu, a tým splnenia záväzku.

*

Plnenie peňazí
v. peňažné
plnenie

70

Z uvedených funkcií peňazí vyplýva, že v prípade pod písmenom a) vôbec nejde o plnenie, ktorého predmetom by boli peniaze. Nejde tu preto o žiadny peňažný záväzok.

V prípadoch pod písmenom b) a c) sú peniaze síce predmetom plnenia, ale práve tak, ako akékoľvek iné veci; v týchto prípadoch preto hovoríme o plnení peňazí, resp. peňažných vecí. Ani v tomto prípade nejde o peňažný záväzok.

Až v prípade pod písmenom d) sa odráža základná funkcia peňazí ako všeobecne uznávaného platidla; len takéto prípady preto nazývame peňažným plnením a peňažnými záväzkami. Nejde tu totiž o to, že sa plnia peniaze, ale že sa plní peniazmi. Kým v prípade plnenia peňazí plnenie – ako správanie dlžníka – spočíva v *odovzdaní*

peňaží ako vecí, v prípade peňažného plnenia plnenie spočíva v *platení* peňažnými jednotkami.

*

Sumárne
v. hodnotové
peňažné
záväzky

Z uvedeného vyplýva, že peňažné záväzky sú záväzky s peňažným plnením, teda plnením, kde sa peniazmi platí ako platidlom. To, koľko sa má platiť, však závisí od toho, či ide o takzvané:

71

- a) sumárne peňažné záväzky alebo
- b) hodnotové peňažné záväzky.

Pri **sumárnych záväzkoch** je peňažné plnenie vyjadrené nemennou sumou ustálenou pri vzniku záväzku, pričom práve túto sumu je dlžník zaviazaný *zaplatiť*; plnenie je tu teda vymedzené nominálne, t. j. počtom peňažných jednotiek v určitej mene.

Pri **hodnotových záväzkoch**, naopak, peňažné plnenie nie je vymedzené sumou vopred určenou pri vzniku záväzku, ale len určitou referenčnou hodnotou, ktorá sa prepočíta na peňažné jednotky podľa toho, koľko takýchto jednotiek zodpovedá tejto hodnote v rozhodný deň.

Sumárne peňažné záväzky	Hodnotové peňažné záväzky
Plním vopred určenú peňažnú sumu.	Plním peňažnú sumu, ktorá vyjadruje hodnotu niečoho.

O sumárny dlh ide napr. vtedy, keď sa strany dohodli na kúpnej cene v sume 1000 alebo keď sa prenajímateľ a nájomca dohodli na mesačnom nájomnom vo výške 100.

O hodnotový dlh ide napr. v prípade záväzku na náhradu škody, keďže suma, ktorú má škodca zaplatiť, nepredstavuje vopred ustálenú nominálnu sumu, ale hodnotu, o ktorú sa majetok poškodeného v dôsledku škodovej udalosti znížil, resp. nezvýšil, hoci sa jeho zvýšenie dalo bez rozumných pochybností očakávať; výška peňažného plnenia tú teda závisí od hodnoty škody. Ide tu akoby o nepeňažný záväzok s peňažným plnením. O hodnotový dlh môže ísť aj vtedy, ak sa má určiť dlžná suma prepočtom podľa inej meny alebo inej hodnoty. Napríklad ak dlh znie na 100 USD, no zaplatiť sa má v eurách (tzv. menová doložka). Alebo ak dlh znie na 1 kg zlata, ktorý sa má však splniť v eurách (tzv. stabilizačná doložka).⁵¹

*

⁵¹ K detailom pozri LUBY, Š. *Peňažné pohľadávky* (1937); alebo PECENĚ, P. – MELIŠ, R. *Bankové právo záväzkové* (2018), s. 216 – 221.

Občiansky zákonník nemá žiadnu všeobecnú úpravu otázok súvisiacich s menou, v ktorej sa má peňažné plnenie plniť. Isté indície však útržkovite poskytuje obchodnoprávna úprava zmluvy o úvere (§ 497 a nasl. ObZ) a záväzkových vzťahov v medzinárodnom obchode (§ 729 a nasl. ObZ). Z týchto úprav možno vyvodiť niekoľko všeobecných záverov.

Po prvé, strany si môžu plnenie dohodnúť aj v inej než v mene euro, pokiaľ to nie je v rozpore s devízovými predpismi (§ 498 ObZ).

Po druhé, dlžník je povinný splniť svoj peňažný záväzok v dohodnutej mene, a to vrátane úrokov, ak sa ich platenie nedohodlo v inej mene; pri pochybnostiach je povinný v tej istej mene nahradiť aj škodu, za ktorú zodpovedá z dôvodu, že porušil zmluvu alebo spôsobil zánik záväzku (§ 732 ods. 1 a § 498 ObZ).

A po tretie, ak je peňažné plnenie dohodnuté v určitej mene a dlžník má dlh plniť v inej mene, je pre menový prepočet rozhodujúci stredný kurz medzi oboma menami platný v čase, keď dlžník plní, v mieste určenom v zmluve, inak v mieste, kde má veriteľ svoje sídlo alebo miesto podnikania, prípadne bydlisko (§ 733 ObZ).

O tento prípad pôjde napr. vtedy, keď sa strany dohodli, že cena kupovanej veci je 100 USD, pričom kupujúci cenu uhradí v eurách. Koľko eur presne má zaplatiť, sa určí podľa uvedených pravidiel, teda podľa kurzu platného v čase platenia v mieste sídla, resp. mieste podnikania, prípadne bydliska veriteľa.

H. Plnenie úrokov

S platením peňažného záväzku býva veľmi často spojené platenie úrokov. Tie naše právo nedefinuje.

Z technického hľadiska by sme mali za ne považovať periodicky sa opakujúce **plnenie** (m. č. 64), ktorého výška závisí od istiny (ktorou sú vždy veci určené len čo do druhu), úrokovej sadzby a doby, za ktorú sa úroky platia.

Z právneho hľadiska sú úroky **príslušenstvom pohľadávky** (§ 121 ods. 3 OZ). To znamená, že úrokový záväzok má povahu vedľajšieho, akcesorického záväzku a sleduje osud pohľadávky, ibaže by veriteľ pre budúcnosť prejavil inú vôľu (napr. ak by pohľadávku na zročné, ale nezaplatené úroky postúpil na tretieho).

Že sú úroky príslušenstvom pohľadávky, znamená, že ak zanikne pohľadávka, zanikne aj právo na úroky z istiny tejto pohľadávky. Podľa súdnej praxe je však výnimkou zánik pohľadávky osobne naviazanej na veriteľa (napr. pohľadávky na náhradu nemajetkovej ujmy za zásah do osobnosti). Zánikom pohľadávky v takomto prípade právo na úroky (konkrétne úroky z omeškania) nezaniká. Ústavný súd argumentuje, že úroky samé osebe nie sú svojou povahou naviazané na osobu veriteľa. Tento názor sa javí byť v súlade s nižšie vymedzenou kompenzačnou funkciou úrokov z omeškania (m. č. 74).⁵²

Forma
a platenie
úrokov

Vymedzenie úrokov ako plnenia, ktorého výška závisí od istiny, úrokovej sadzby a doby, za ktorú sa úroky platia, umožňuje, aby mohli mať tak **peňažnú**, ako aj **nepenažnú formu**.⁵³ Ak forma úrokov nebola dohodnutá, mali by mať rovnakú formu, akú má istina, z ktorej sa vypočítavajú, tzn. pri peňažnej istine by mali mať peňažnú formu a pri nepenažnej rovnakú formu, akú mali prenechané veci.

Úroky sa môžu platiť periodicky, ale nie je vylúčené dohodnúť sa, že sa zaplatia paušálne vopred alebo až po dohodnutej dobe.

*

Funkcie
úrokov

74

Napriek tomu, že úroky možno z technického i právneho hľadiska vymedziť jednotne, z hospodárskeho hľadiska takéto jednotné vymedzenie úrokov úplne možné nie je, pretože nie vždy plnia rovnakú funkciu.

Tieto funkcie sú pritom v zásade dve:

- a) **funkcia odplaty** za záväzok veriteľa strpieť (*pati*), že jeho zdroje na určitý čas získa dlžník s možnosťou s nimi nakladať ako vlastník, a
- b) **funkcia kompenzácie** za to, že sa dlžníkov majetok na úkor veriteľa zvýšil o istinu, alebo sa o ňu neznížil, hoci sa znížiť mal, bez právneho dôvodu alebo z dôvodu, ktorý odpadol.

Funkcia
odplaty

Funkciu odplaty úroky plnia vtedy, keď veriteľ odplatne dlžníkovi prenechá druhovo určené veci, najmä peniaze, s povinnosťou vrátiť veci rovnakého druhu (pôžička, úver, vklad). Takéto **odplatné úroky** sú vlastne ekvivalentom nájomného. Tak, ako pri nájme stráca prenajímateľ možnosť užívať prenajatú vec a musí trpieť (*pati*) jej užívanie nájomcom, aj v uvedených prípadoch stráca veriteľ možnosť užívať istinu, preto by mal mať právo na plnenie, ktoré je ekvivalentom nájomného, teda právo na úroky.

⁵² Pozri nález ÚS SR z 3. 9. 2024, sp. zn. II. ÚS 119/2024.

⁵³ Pozri KNAPP, V. a kol. *Učebnica občianskeho a rodinného práva II*² (1958), s. 163.

Pokiaľ ide o kompenzačnú funkciu, tú úroky plnia v dvoch prípadoch – v prípade omeškania s plnením peňažného dlhu (§ 517 ods. 2 OZ) a v prípade, ak veriteľ plnil dlžníkovi z právneho dôvodu, ktorý následne odpadol, a zákon vyžaduje, aby dlžník plnenie vrátil zvýšené o úroky (§ 573 OZ, § 351 ods. 2 a § 439 ods. 9 ObZ). V týchto prípadoch sa totiž majetok dlžníka buď zvýšil na úkor veriteľa o istinu (**kapitalizačné úroky**) bez právneho dôvodu či z dôvodu, ktorý odpadol, alebo sa o ňu na úkor veriteľa neznížil, hoci sa znížiť mal (**úroky z omeškania**).

S kapitalizačnými úrokmi sa môžeme stretnúť napr. pri odstúpení od obchodnoprávnej zmluvy. V takomto prípade strana, ktorej pred odstúpením od zmluvy poskytla druhá strana peňažné plnenie, toto plnenie vráti spolu s úrokmi (§ 351 ods. 2 ObZ). V občianskom práve sú kapitalizačné úroky upravené len v súvislosti so zrušením záväzku dohodou, nie však pri jeho zrušení odstúpením od zmluvy. Vzniká tu preto otázka analogickej aplikácie úpravy týkajúcej sa zrušenia záväzku dohodou aj na tieto nepokryté prípady.

Odplatné úroky	Úroky z omeškania	Kapitalizačné úroky
Sú odplatou v prípadoch, keď veriteľ prenechá dlžníkovi istinu s tým, že ten mu ju následne vráti	Sú kompenzáciou za to, že dlžník neposkytol veriteľovi istinu, hoci to tak mal urobiť.	Sú kompenzáciou za to, že dlžník získal od veriteľa istinu bez dôvodu alebo z dôvodu, ktorý odpadol alebo sa nenaplnil.

*

Pokiaľ ide o výšku sadzby úrokov, ktorou sa úročí istina, treba rozlišovať, či ide o odplatné úroky, úroky z omeškania alebo kapitalizačné úroky.

**Úroková
sadzba**

75

Výšku úrokovej sadzby **odplatných úrokov** zákon v zásade neobmedzuje; ponecháva jej určenie na dohodu strán. Ak však ide o pôžičku poskytnutú obchodníkom spotrebiteľovi, celková odplata vrátane úrokov nesmie presiahnuť limity ustanovené v nariadení vlády č. 87/1995 Z. z. Zároveň by dohoda o neprimeranej úrokovej sadzbe mohla byť v rozpore s dobrými mravmi (§ 39 OZ), prípadne by takto neprimerane úročená pôžička mohla predstavovať úžeru (§ 39a OZ).

Sadzba
odplatných
úrokov

V oboch prípadoch by takáto dohoda zrejme mala byť absolútne neplatná, keďže asi nebude možné uvažovať len o jej čiastočnej neplatnosti. Do úvahy by však, podľa nás, prichádzala, aspoň v nespotrebitel'ských vzťahoch, konverzia neplatnej dohody na platnú s úrokmi v primeranej výške (§ 41a ods. 1 OZ). Je síce pravda, že

pri konverzii ide o premenu neplatného právneho úkonu na *iný* úkon, ktorý je platný, ale *a fortiori* by mala byť možná premena aj na ten istý typ úkonu, avšak s platným obsahom. Podmienku konverzie, že nový obsah musí zodpovedať vôli strán, treba pritom vykladať v spojení so zásadou vernosti a dôvery v zásade tak, že strany mali záujem uzavrieť platnú zmluvu.

V občianskoprávných vzťahoch zákon neurčuje, ako postupovať, ak si strany nedohodnú výšku úrokovej sadzby odpliatných úrokov. Na základe analógie s úpravou nájomnej zmluvy (§ 671 ods. 1 OZ) a zmluvy o úvere (§ 502 ObZ) by sa mali z istiny platiť obvyklé úroky, teda úroky obvykle požadované v danom mieste za obdobné úvery.

Sadzba úrokov
z omeškania

Čo sa týka výšky sadzby **úrokov z omeškania**, tá je určená v nariadení vlády č. 87/1995 Z. z. tak, že je o päť percentuálnych bodov vyššia ako základná úroková sadzba Európskej centrálnej banky („ECB“) platná k prvému dňu omeškania s plnením peňažného dlhu. Takto určená sadzba platí počas celého obdobia omeškania, i keby sa následne sadzba ECB menila.

Ak sa napríklad dlžník dostane do omeškanie v čase, keď je sadzba ECB 3%, potom sa jeho dlh úročí sadzbou 8% (t. j. 3 + 5), a to počas celého obdobia omeškania, i keby sa následne sadzba ECB menila. Základnou úrokovou sadzbou ECB sa pritom myslí tzv. fixná sadzba pre hlavné refinančné operácie (ang. *main refinancing operations, fixed rate*) (§ 17 ods. 1 zákona č. 659/2007 Z. z. o zavedení meny euro v Slovenskej republike).

V obchodnoprávných vzťahoch je sadzba úrokov z omeškania určená odlišne. Podľa nariadenia vlády č. 21/2013 Z. z. má veriteľ dve možnosti:

a) sadzba sa rovná základnej úrokovej sadzbe ECB platnej k prvému dňu príslušného kalendárneho polroka omeškania zvýšenej o osem percentuálnych bodov; takto určená sadzba sa použije počas celého tohto kalendárneho polroka;

b) namiesto uvedenej sadzby môže veriteľ požadovať úroky v sadzbe, ktorá sa rovná základnej úrokovej sadzbe ECB platnej k prvému dňu omeškania zvýšenej o deväť percentuálnych bodov; takto určená sadzba úrokov z omeškania platí počas celej doby omeškania.

Sadzba
kapitalizačných
úrokov

A pokiaľ ide o **kapitalizačné úroky**, treba vychádzať primárne z dohody; ak si ale strany nič nedohodli, podobne ako pri odpliatných úrokoch by sa mali platiť obvyklé úroky, teda úroky obvykle požadované v danom mieste za obdobné úvery (§ 671 ods. 1 OZ a § 502 ObZ *per analogiam*).

*

V súvislosti s úrokmi sa v praxi objavilo niekoľko sporných otázok. Ide predovšetkým o otázku:

**Sporné
otázky**

76

- a) anatocizmu a kapitalizácie úrokov,
- b) kumulácie úrokových sadzieb počas omeškania a
- c) času, od kedy sa majú platiť úroky pri náhrade nemajetkovej ujmy v peniazoch.

Anatocizmus je úročenie úrokov. V rímskom práve bol zakázaný. V zmysle zásady zmluvnej autonómie sa však dnes pripúšťa tzv. kapitalizácia úrokov, keď sa úroky pripočítajú k istine a potom sa už úročí takto navýšená istina. **Kapitalizáciu** si však treba osobitne dohodnúť, pretože ide v podstate o nováciu (§ 570 OZ), keďže sa záväzok na zaplatenie úrokov mení na záväzok na zaplatenie istiny.

Anatocizmus
a kapitalizácia

Zoberme si tento prípad: istina má hodnotu 100, úroková sadzba 5% ročne, na konci roka sa vypočíta úrok 5. Ak by sa pripočítal k istine, od ďalšieho roka by sa 5%-sadzbu úročila suma 105, nie iba 100.

V praxi je tiež sporné, ako sa v prípade úročenej pôžičky či úveru má úročiť istina počas omeškania. Ak ju totiž dlžník včas nevráti, dostáva sa do omeškania a veriteľovi vzniká nárok na úroky z omeškania. Vyvstáva tak otázka, či sa má istina úročiť dohodnutou sadzbou odplatných úrokov, zákonnou sadzbou úrokov z omeškania alebo ich súčtom.

Kumulácia
úrokových
sadzieb počas
omeškania

Podľa nás by sa pohľadávka nemala úročiť obomi sadzbami. Odplatné úroky sú totiž odplatou za to, že veriteľ trpí (*pati*), že dlžník je *oprávnený* užívať istinu. Od času omeškania však už dlžník takéto oprávnenie nemá, preto už zaň nemôže platiť. Aby však v prípade, keď je sadzba úrokov z omeškania nižšia než sadzba odplatných úrokov, nedošlo k neželanému dôsledku, že pre dlžníka bude omeškanie výhodnejšie než včasné splácanie, istina by sa síce počas omeškania mala úročiť len jednou sadzbou, avšak tou, ktorá je vyššia (buď sadzbou odplatných, alebo sadzbou zákonných úrokov z omeškania).⁵⁴

Vezmime si tento príklad: Veriteľ a dlžník sa dohodli na úročení pôžičky sadzbou 8% p. a. Dlžník sa dostal do omeškania, pričom zákonná sadzba úrokov z omeškania činí 10%. Počas omeškania sa bude pôžička úročiť sadzbou 10%. Ak by ale v čase

⁵⁴ Porovnaj HLUŠÁK, M. – TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania (2018); alebo HLUŠÁK, M. Ešte raz ku kumulácii bežných úrokov a úrokov z omeškania (a o sankciách v súkromnom práve) (2022).

vzniku omeškania činila zákonná sadzba úrokov z omeškania 7%, pôžička by sa počas omeškania úročila dohodnutou sadzbou 8%.

Treba ale uviesť, že judikatúra má iný názor. Napríklad taký, že po vyhlásení predčasnej zročenosti spotrebiteľského úveru veriteľovi náleží úrok z istiny vo výške, akú by pri riadnom plnení povinností dlžník zaplatil ako cenu peňazí.⁵⁵ V právnickej spisbe sa zas zväčša tvrdí, že omeškanú istinu možno úročiť súčtom oboch sadzieb.⁵⁶

V prospech kumulácie sa zvyčajne argumentuje tým, že úroky z omeškania sú sankciou za porušenie povinnosti splniť dlh včas. Ak by kumulácia možná nebola, potom by dlžník nepociťoval žiadnu dodatočnú ťarchu. Táto argumentácia však nie je, podľa nás, úplne trefná. Nesmieme prehliadať, že úroky z omeškania je dlžník povinný plniť bez ohľadu na to, či omeškanie zaviniť alebo nie; úroky z omeškania musí platiť, aj keby omeškanie spôsobila vyššia moc. Úroky z omeškania preto nemôžu plniť sankčnú, resp. trestnú funkciu.

Úroky
pri náhrade
nemajetkovej
ujmy

Spornou je aj otázka, od kedy má dotknutá osoba právo na úroky z omeškania pri práve na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch v zmysle § 13 ods. 2 OZ. Podľa prevládajúcej súdnej praxe toto právo vzniká až po uplynutí lehoty na plnenie určenej v rozsudku, v ktorom súd právo na náhradu priznal (teda po uplynutí paričnej lehoty). Tento názor vyplýva z prevládajúcej mienky, že takýto rozsudok má konštitutívnu povahu.⁵⁷ Takýto pohľad na rozsudok o náhrade nemajetkovej ujmy v peniazoch však nepovažujeme za správny. Podľa nášho názoru ide o rozsudok deklaratórny.⁵⁸ Ani to však samo osebe nemusí nevyhnutne znamenať, že dotknutá osoba by mala mať právo na úroky z omeškania už od okamihu, keď vyzvala zodpovednú osobu na náhradu.⁵⁹ Na výšku náhrady totiž môžu vplývať aj okolnosti, ktoré

⁵⁵ Pozri uznesenie NS SR zo 16. 6. 2020 sp. zn. 5Cdo 42/2020 (R 5/2021).

⁵⁶ Pozri OVEČKOVÁ, O. Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky. Kumulácia úrokov z úveru a úrokov z omeškania (2021); alebo PAGÁČ, Ľ. in ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník II. Komentár*² (2019), s. 2444.

⁵⁷ Pozri rozsudok NS SR z 24. 6. 1998, sp. zn. 1 Co 15/97 (R 45/2000), a Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 2. októbra 2019, sp. zn. IV. ÚS 72/2019 (ZNaU 22/2019).

⁵⁸ HLUŠÁK, M. Poznámku ku konštitutívnosti rozsudku o náhrade nemajetkovej ujmy (2022). Pozri aj DULOVIČ, J. Účinky rozhodnutia o priznaní náhrady za nemajetkovú ujmu – konštitutívne alebo deklaratórne (2023).

⁵⁹ Ako sa niekedy tvrdí. Pozri NOVOTNÁ, M. – ZORIČÁKOVÁ, V. *Náhrada nemajetkovej ujmy pozostalých blízkych osôb* (2025), s. 143 – 146.

nastali *po* zásahu spôsobujúcom vznik nemajetkovej ujmy, napr. postoj zodpovednej osoby voči spôsobenej ujme.

Zrejme najjednoduchšie by preto bolo, keby súd pri určení výšky nemajetkovej ujmy v peniazoch do istej miery zohľadnil aj čas uplynutý od vzniku nemajetkovej ujmy a dôvod, pre ktorý dotknutá osoba nenahradila nemajetkovú ujmu ihneď po výzve dotknutej osoby. Úroky by sa potom účtovali až od márneho uplynutia paričnej lehoty. Takýto prístup by bol aj v súlade s povahou záväzku na náhradu nemajetkovej ujmy ako hodnotového peňažného záväzku (m. č. 71), keďže súd má peňažné plnenie určiť podľa toho, akú hodnotu má ujma k času rozhodnému pre rozhodnutie, t. j. k času vyhlásenia rozsudku (§ 217 ods. 1 CSP).

*

Zákon všeobecne neustanovuje, kedy sú úroky zročné. Ide pritom o otázku, ktorá je dôležitá najmä pre určenie začiatku plynutia premlčacej lehoty.

Zročnosť úrokov

77

Odplatné úroky sú zročné v dohodnutom čase, inak spolu so záväzkom vrátiť istinu. Ak je lehota na vrátenie istiny dlhšia ako rok, sú úroky zročné koncom každého kalendárneho roka a úroky za posledný rok spolu so zvyškom istiny. Ak sa má istina vrátiť v splátkach, sú v deň zročnosti každej splátky zročné aj úroky z nej (§ 503 ods. 1 a 2 ObZ *per analogiam*).

Kapitalizačné úroky sú zročné spolu so zročnosťou istiny, ak nebolo nič iné dohodnuté.

A, napokon, **úroky z omeškania** za príslušný deň omeškania sa stávajú zročnými v tento deň.

*

Úroky (bez ohľadu na ich funkciu) sa premlčávajú vo všeobecnej trojročnej lehote od svojej zročnosti (§ 110 ods. 3 OZ). Ak sa však premlčí samotná istina, premlčia sa aj všetky dlžné úroky, a to i tie, ktoré by ešte samy osobe premlčané neboli. Úroky sú totiž príslušenstvom pohľadávky (§ 121 ods. 3 OZ), preto sledujú jej osud. Ak sa teda premlčí istina, premlčia sa aj úroky, bez ohľadu na to, či ide o úroky odplatné, z omeškania alebo kapitalizačné.

Premľčanie úrokov

78

Napríklad za máj vzniklo veriteľovi právo na úroky 10. V júni sa však premlčal celý dlh 1000, preto je premlčaný aj nárok na úroky za máj a aj za skoršie mesiace, i keby ich vlastná trojročná premlčacia lehota sama osebe ešte neuplynula.

Ak však bolo právo na dlžné úroky od pohľadávky odčlenené pred jej premlčaním, napr. tým, že ho veriteľ voči dlžníkovi už osobitne uplatnil alebo že ho postúpil na tretiu osobu, premlčaním istiny sa dlžné a inak ešte nepremľčané úroky (teda ani úroky z omeškania) nepremľčiavajú. Premľčia sa až za tri roky od svojej zročnosti. Ide o dôsledok toho, že veriteľ rozhoduje, či dlžné úroky ostanú príslušenstvom pohľadávky alebo nie (§ 121 ods. 1 OZ *per analogiam*).

Napríklad ak by v predošlom prípade veriteľ ešte v máji zažaloval dlžníka o úroky za máj, na nárok na ne by júnové premlčanie nároku na istinu nemalo dopad. Alebo ak by ešte v máji veriteľ pohľadávku na úroky postúpil na tretiu osobu, dlžník by sa voči nej nemohol dovolávať júnového premlčania nároku na istinu, keďže v čase postúpenia nemohol premlčanie namietat' (§ 529 ods. 1 OZ).⁶⁰

I. Plnenie dôchodku

Dôchodok
(renta)

79

Predmetom niektorých záväzkov je plnenie dôchodku (**renty**), ktoré spočíva v tom, že dlžník v určených periodických časových rozostupoch opakovane plní určenú sumu peňazí (**peňažný dôchodok**) alebo určené množstvo vecí určených čo do druhu (**naturálny dôchodok**). Plnenie dôchodku má teda, podobne ako plnenie úrokov, podobu opakujúceho sa splnenia (m. č. 64). Na rozdiel od úrokov je však plnenie dôchodku hlavným plnením, nie plnením vedľajším a akcesorickým.

Takto sa plní napr. záväzok nahradiť stratu na dôchodku alebo zárobku pri škode na zdraví (§ 445 a nasl. OZ), záväzok poisťovne z poistenia osôb (§ 816 OZ) či záväzok zo zmluvy o dôchodku (§ 842 OZ). Podobu plnenia dôchodku má aj plnenie výživného podľa Zákona o rodine (§ 62 a nasl.).

*

⁶⁰ Pre prehľad názorov k tejto otázke pozri HLUŠÁK, M. Premľčanie úrokov z omeškania (2018).

Zákon všeobecne neustanovuje zročnosť dôchodku. Ak nie je medzi stranami dohodnuté nič iné, každá jedna dávka dôchodku je zročná vždy na dané obdobie dopredu (§ 76 ods. 1 ZoR *per analogiam*, pozri aj § 307 OZ 1950), teda v prvý deň obdobia, za ktoré sa platí.

Každá dávka dôchodku sa premlčiava samostatne vo všeobecnej trojročnej lehote od svojej zročnosti (§ 110 ods. 3 OZ). Či sa premlčiava samotné právo na dôchodok, závisí od povahy tohto práva. Ak sa napríklad premlčí právo na náhradu škody, poškodený nemôže uplatňovať právo na dôchodok za ďalšie obdobie. Naopak, ak napríklad veriteľ zo zmluvy o dôchodku uzavretú doživotne počas prvých piatich rokov neuplatňuje svoje právo na jednotlivé dávky dôchodku, premlčia sa mu len dávky, od zroku ktorých už uplynuli tri roky; budúce dávky sa však nepremľčia (pozri aj m. č. 64).

J. Plnenie náhrady nákladov

Niekedy je predmetom záväzku náhrada nákladov, ktoré jedna osoba dobrovoľne vynaložila, resp. upotrebila na vec inej osoby alebo v jej záujme. Ustanovenia o takýchto záväzkoch sú roztrúsené a týkajú sa rôznorodých situácií. Preto zrejme nie je možné vyvodit' z nich nejaké zásadné zovšeobecnenia.

V súvislosti s náhradou nákladov vzniká predovšetkým otázka, čo možno za náklady vôbec považovať. Zákon výslovnú odpoveď nedáva a vec navyše aj zahmlieva, keď občas nehovorí o nákladoch, ale o výdavkoch (napr. v súvislosti s nálezom v zmysle § 135 ods. 2 OZ alebo so sťahovaním nájomcu do náhradného bytu podľa § 712a ods. 1 OZ). Zrejme však za náklady treba považovať tak výdavky (teda plnenie poskytnuté tretej osobe ako napr. zaplatená cena opravy), ako aj všetky ostatné zdroje, ktoré oprávnený vynaložil, resp. upotrebil na ťarchu svojho majetku (napr. spotrebovaný vlastný materiál).

Ak činnosť, ktorú niekto vykonal v záujme iného bez príkazu (§ 742 a § 743 OZ), spadá do predmetu jeho podnikania, v prípade, ak má nárok na náhradu nákladov, možno medzi ne zahrnúť aj cenu vynaloženej činnosti. Napríklad ak lekár lieči chorého alebo advokát zastúpi neprítomného. Ak totiž takémuto konateľovi bez príkazu vznikne nárok na náhradu nákladov, možno usúdiť, že sám by danú záležitosť konateľovi zveril a zaplatil by mu za jej obstaranie.

Druhy nákladov

82

To, že oprávnený vynaložil, resp. upotrebil nejaké náklady v záujme iného, ešte neznamená, že v prípade, ak zákon s touto situáciou spája vznik práva na ich náhradu, má oprávnený právo na náhradu *všetkých* nákladov. Zákon totiž niekedy právo na náhradu nákladov obmedzuje. Používa pritom rôzne formulácie. Niekedy hovorí o nevyhnutných nákladoch, inokedy o účelne vynaložených, užitočných, potrebných, nevyhnutne a účelne vynaložených či primeraných nákladoch.

S cieľom zjednodušiť túto terminológiu by sa náklady dali deliť na:

- a) potrebné (nevyhnutné) náklady a
- b) účelné náklady.

Ak zákon hovorí len o nákladoch, treba vždy osobitne posúdiť, či má na mysli účelné náklady, alebo len potrebné (nevyhnutné) náklady.

Potrebné (nevyhnutné) náklady

Potrebné (nevyhnutné) náklady sú náklady, ktoré sú nevyhnutné na udržanie nejakého stavu, napr. stavu veci, ktorý umožňuje jej bežné fungovanie a využitie. Takéto náklady sa zväčša nahrádzajú v plnom rozsahu, keďže možno pri nich predpokladať, že by ich vzhľadom na ich potrebu vynaložil aj ten, pre koho boli vynaložené.

O náhrade potrebných nákladoch hovorí zákon napr. v § 131 ods. 1 OZ (náklady, ktoré na vec vynaložil neoprávnený držiteľ), alebo v § 742 OZ (náklady vzniknuté pri odvracaní škody hroziacej inému).

Účelné náklady

Účelné náklady sú náklady, ktoré síce nemusia byť nevyhnutné, ale objektívne zlepšujú určitý stav, napr. ktoré zlepšujú fungovanie alebo využitie veci, prípadne zvyšujú jej hodnotu. Rovnako by sa mali chápať aj užitočné náklady (§ 728 OZ). Takéto náklady sa zvyčajne nahrádzajú len v rozsahu, v akom z nich mal ten, pre koho boli vynaložené, reálny prospech (§ 130 ods. 3 OZ).

O náhrade účelných nákladoch hovorí zákon napr. v § 419 OZ, podľa ktorého ten, „[k]to odvracal hroziacu škodu, má právo na náhradu účelne vynaložených nákladov“.

Účelnými nákladmi nebudú náklady účelné výlučne subjektívne. Napríklad ak držiteľ premaľoval neoprávnene držanú vec len preto, lebo sa mu pôvodná farba nepáčila.

Výška náhrady

Náhrada nákladov sa určí vo výške toho, čo oprávnený skutočne vynaložil. Právo na náhradu nákladov sa však vždy týka len takých nákladov, ktorých výška je **primeraná opodstatnenému cieľu**, na

ktorý boli vynaložené (bez ohľadu na to, či ide o náklady potrebné, alebo o náklady účelné).

Ak napríklad mohol oprávnený rovnakú službu obstarat' za 50, no obstaral ju za 100, potom má právo na náhradu len do výšky 50. Dôvodom je to, že keby nebol náklady vynaložil, jeho majetok by bol vyšší len o 50, nie 100.

V prípade, ak náklad spočíval vo vynaložení vlastnej činnosti alebo spotrebovaní vlastného materiálu (m. č. 81 *in fine*), výška náhrady sa určí podľa trhových cien takejto činnosti či materiálu v čase vynaloženia činnosti, resp. spotrebovania materiálu.

Ak napríklad hodnota materiálu, ktorú spotreboval konateľ bez príkazu, bola 50, no v čase rozhodovania súdu je už 60, má právo len na 50.

*

Zákon väčšinou neurčuje zročnosť práva na náhradu nákladov. Vychádzať preto treba z toho, že právo sa stáva zročným ihneď, ako vzniklo, teda hneď, ako bol príslušný náklad učinенý, teda vynaložený alebo upotrebený. Od tohto okamihu plyní všeobecná trojročná premlčacia lehota (§ 101 OZ). V niektorých prípadoch sa však dá zo zákona vyvodiť aj neskorší zrok.

**Zročnosť a
premlčanie**

83

Takto je to zrejme napr. v súvislosti s nákladmi príkazníka alebo konateľa bez príkazu, kde, podľa nás, zrok nadíde až po dokončení obstarávania veci.

*

V niektorých prípadoch zákon nedáva tomu, kto dobrovoľne vynaložil, resp. upotrebil náklady v záujme iného, právo na ich náhradu. Aby však nedošlo k bezdôvodnému obohateniu toho, v záujme koho boli náklady učinенé, právny poriadok dáva tomu, kto ich učinil, právo, aby si *in natura* vzal to, čo na svoje náklady obstaral (lat. *ius tollendi*), avšak len za podmienky, že je to možné bez toho, aby poškodil cudzí majetok.

Ius tollendi

84

Napríklad konateľ bez príkazu, ktorému nevznikne právo na náhradu nákladov vynaložených na obstaranie cudzej záležitosti, si môže vziať, pokiaľ je to možné, čo obstaral na svoje náklady (§ 745 OZ). Obdobne si neoprávnený držiteľ môže oddeliť od veci, ktorú vydáva vlastníkovi, to, čím ju na svoje náklady zhodnotil, pokiaľ je to možné bez zhoršenia podstaty veci (§ 131 ods. 2 OZ).

K. Niektoré vedľajšie plnenia

Vedľajšie plnenie

85

V rámci záväzkového vzťahu môže byť niekedy strana zaviazaná k určitému vedľajšiemu plneniu, ktoré neuspokojuje žiadny samostatný záujem druhej strany, ale nejako napomáha, podmieňuje alebo zabezpečuje hlavné plnenie.

Predloženie správ a vyúčtovania

Takýmto vedľajším plnením je napr. **podanie správ a predloženie** vyúčtovania. Strana je na takéto plnenie zaviazaná napr. v súvislosti s vykonávaním príkazu (§ 727 OZ). Nejde o hlavné plnenie, pretože záväzok nevznikol preto, aby niektorá strana dostala správy a vyúčtovanie. Nepredloženie správy či vyúčtovania, alebo ich neúplnosť však môže mať vplyv na plnenie záväzku druhej strany, napr. bez riadneho vyúčtovania nemusí byť príkazca povinný nahradiť náklady.

Danie zábezpeky

Na vedľajšie plnenie je zaviazaný aj ten, kto má **povinnosť dať zábezpeku** (t. j. zabezpečenie) záväzku. Tá vzniká jednak vtedy, keď sa strany na tom dohodnú, no nešpecifikujú, v čom má zábezpeka spočívať, a jednak vtedy, keď tak ustanoví zákon, ako je to napríklad v prípade takých vzájomných plnení, keď jedna strana má plniť skôr než druhá. Skôr plniaca strana môže v takomto prípade odoprieť plnenie, kým nebude protiplnenie zabezpečené (§ 560 OZ). Zábezpeku možno dať najmä zriadením záložného práva alebo spôsobilými ručiteľmi (§ 555 OZ). Ak má byť predmetom zábezpeky nejaká vec alebo právo, potom ich odhadná hodnota musí byť aspoň o tretinu vyššia, než je hodnota zabezpečovaného záväzku; výnimkou je zábezpeka, ktorej predmetom sú vklady v bankách alebo štátne cenné papiere (§ 556 a § 557 OZ), keďže ich hodnota nemusí prevyšovať hodnotu zabezpečovaného záväzku. Ak dlžník napríklad dlhuje 100 a ponúkne veriteľovi ako zábezpeku záložné právo k nehnuteľnosti v hodnote 100, veriteľ nemusí takúto zábezpeku prijať, lebo dlh je vyšší ako dve tretiny hodnoty nehnuteľnosti. Ponúknutá nehnuteľnosť by preto mala mať hodnotu aspoň 150. Ak mu ale dlžník ako zábezpeku ponúkne záložné právo k pohľadávke z vkladu v banke, ktorý má hodnotu 100, veriteľ musí túto zábezpeku akceptovať.

* * *

Na zapamätanie

1. Čo je to plnenie a aký je jeho zmysel?
2. V čom môže spočívať plnenie z hľadiska veriteľa?
3. Čo znamená, že je predmet plnenia určený len čo do druhu alebo jednotlivo?
4. Aké sú to alternatívne záväzky a záväzky s oprávnením plniť alternatívne (*facultas alternativa*)?
5. Čo je to počiatočná nemožnosť plnenia a aký je jej dôsledok?
6. Aký je rozdiel medzi jednorazovým, trvajúcim a opakujúcim sa plnením?
7. Aký význam má delenie plnení na deliteľné a nedeliteľné?

8. V čom sa líšia sumárne a hodnotové peňažné záväzky?
9. Ako možno rozdeliť úroky podľa ich funkcií?

Použitá literatúra

- BOEMKE, B. – ULRICI, B. BGB Allgemeiner Teil. 2. Auflage. Berlin/Heidelberg : Springer-Verlag, 2014, 514 s.
- BUDJAČ, M. Civilnoprávna úžera a odplata pri poskytnutí peňažných prostriedkov spotrebiteľom. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018, 156 s.
- CSACH, K. – GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, L. – JÚDOVÁ, E. Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018, 314 s.
- CSACH, K. – HLUŠÁK, M. O vzdaní sa práva a nároku a o preklúzii a časovom obmedzení práva. Súkromné právo, roč. 8, 2022, č. 6, s. 186 – 190.
- CSACH, K. Dôvera a lojalita v obchodnom práve (inauguračná prednáška), 2025.
- CSACH, K. Glosa k rozsudku Najvyššieho súdu SR sp. zn. 7 Cdo 163/2020 z 28. 2. 2020, R 18/2022 (zmluva s ochranným účinkom na tretie osoby). Súkromné právo, roč. 9, 2023, č. 1, s. 26 – 30.
- CSACH, K. Miesto dispozitívnych a kogentných právnych noriem (nielen) v obchodnom práve. 1. a 2. časť. Právny obzor, roč. 90, 2007, č. 2, s. 102 – 122, a č. 3, s. 247 – 259.
- CSACH, K. O pomenovaných, nepomenovaných a zmiešaných zmluvách. Súkromné právo, roč. 8, 2022, č. 5, s. 150 – 153.
- CSACH, K. Synalagmatické záväzky a ich súdne uplatňovanie. Právny obzor, roč. 101, 2018, č. 5, s. 475 – 492.
- CSACH, K. Zodpovednosť auditorov v práve obchodných spoločností - súčasný stav a európske inšpirácie. In SUCHOŽA, J. – HUSÁR, J. (eds.). Obchodné právo a jeho širšie kontexty. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Právnická fakulta, 2010, 305 s.
- CZACHÓRSKI, W. Prawo zobowiązań w zarysie. Warszawa: PWN, 1968, 759 s.
- ČENTÍK, T. Vzájomná reštitučná povinnosť a formulácia žalobného návrhu. Dostupné online na: <https://www.ulpianus.sk/judikatura-s-komentarom/vzajomna-restitucna-povinnost-a-formulacia-zalobneho-navrhu> [14-06-2025].
- DNISTRJANSKÝ, S. Základy moderného práva súkromného. Praha : Česká akademie věd a umění, 1928, 347 s.
- DUFALOVÁ, L. a kol. Občiansky zákonník. Komentár. Bratislava : C. H. Beck, 2025, 1165 s.
- DULAKOVÁ JAKÚBEKOVÁ, D. a kol. Zmluvy o prenechaní veci na užívanie. Bratislava : C. H. Beck, 2012, 808 s.
- DULOVIČ, J. Účinky rozhodnutia o priznaní náhrady za nemajetkovú ujmu – konštitutívne alebo deklatórne. In ADAMOVIČ, Z. (ed.). Teoretické úvahy o práve 19. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 348 s.
- FEKETE, I. Občiansky zákonník IV. Veľký komentár. 2. vydanie. Bratislava : Eurokódex, 2015, 950 s.

- FIKENTSCHER, W. – HEINEMANN, A. Schuldrecht. Allgemeiner und Besonderer Teil. 12. Auflage. Berlin/Boston : Walter de Gruyter, 2022, 1099 s.
- FILAGOVÁ, L. Zápis nájomných zmlúv do katastra nehnuteľností. In MASLÁK, M. (ed.). Špecifiká nájmov, prevodov a prechodov vlastníckeho práva k poľnohospodárskym pozemkom. Trnava : Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 199 s.
- FUNDÁREK, J. Z právnej terminológie. Slovenská reč, roč. 8, 1941, č. 7 – 9, s. 218 – 222.
- HLUŠÁK, M. – TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. Súkromné právo, roč. 4, 2018, č. 3, s. 117 – 125.
- HLUŠÁK, M. Ešte raz ku kumulácii bežných úrokov a úrokov z omeškania (a o sankciách v súkromnom práve). Právny obzor, roč. 105, 2022, č. 2, s. 165 – 172.
- HLUŠÁK, M. K niektorým otázkam premlčania (o účinku, predmete a námietke premlčania a trochu aj o nároku). In HAVEL, B. – VOSTRÁ, L. (eds.). Pocta Karlu Eliášovi k 70. narodeninám. Praha : Ústav státu a práva ČR AV – Wolters Kluwer, 2025, 844 s.
- HLUŠÁK, M. Náhrada škody pri negatívnom zmluvnom záujme. Súkromné právo, roč. 3, 2017, č. 3, s. 179 – 184.
- HLUŠÁK, M. O pôvode výrazu „nárok“. Historia et theoria iuris, roč. 14, 2022, č. 2, s. 47 – 56.
- HLUŠÁK, M. O výpovedi nájmu nebytových priestorov pri zmene vlastníctva. Súkromné právo, roč. 1, 2015, č. 9, s. 8 – 14.
- HLUŠÁK, M. Pár slov o kauze v súkromnom práve. Súkromné právo, roč. 11, 2025, č. 3, s. 66 – 68.
- HLUŠÁK, M. Pojem nároku v súkromnom práve. Historia et theoria iuris, roč. 15, 2023, Supplementum, s. 40 – 50.
- HLUŠÁK, M. Poznámku ku konštitutívnosti rozsudku o náhrade nemajetkovej ujmy. Súkromné právo, roč. 8, 2022, č. 4, s. 136 – 138.
- HLUŠÁK, M. Premlčanie a niektoré ďalšie otázky pri strate výhody splátok. Súkromné právo, roč. 5, 2019, č. 3, s. 109 – 115.
- HLUŠÁK, M. Premlčanie úrokov z omeškania. Súkromné právo, roč. 4, 2018, č. 4, s. 155 – 163.
- HLUŠÁK, M. Viacnásobná kvalifikácia nárokov v súkromnom práve (habilitačná práca). Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2025.
- HLUŠÁK, M. Záujmy chránené zodpovednosťou za škodu. Bratislava : Wolters Kluwer, 2023, 154 s.
- HLUŠÁK, M. O zodpovednosti postupcu pohľadávky voči postupníkovi. Súkromné právo, roč. 6, 2020, č. 5, s. 144 – 156.
- HORÁK, G. – RUŽIČKA, J. (red.). Jazyková poradňa III. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1964, s. 296.
- HULMÁK, M. Uzavírání smluv v civilním právu. Praha : C. H. Beck, 2008, 203 s.
- HUNGR, P. – PRUSÁK, J. Objektivní a subjektivní právo. Vybrané problémy. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1983, 153 s.

- KLEIN, A. Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2021, 196 s.
- KLEŇOVÁ, V. Iusta causa traditionis: Obligačný právny úkon zaväzujúci k prevodu vlastníctva alebo účel odovzdania? Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 29, 2021, č. 4, s. 725 – 739.
- KLEŇOVÁ, V. Modus v systéme kauzálnej tradície (Je modus samostatným, od titulu oddeleným právnym úkonom?) Právny obzor, roč. 106, 2023, č. 4, s. 302 – 320.
- KLEŇOVÁ, V. Odkladacia podmienka (condicio suspensiva) a počiatková lehota (dies a quo) v závete podľa občanského zákoníka č. 89/2012 Sb. Právnik, roč. 157, 2018, č. 1, 157s. 14 – 30.
- KLETEČKA, A. Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band 1. 14. Auflage. Wien : Manz 2014, s. 673 s.
- KNAPP, V. – LUBY, Š. a kol. Československé občanské právo. Svazek II. 2. vydání. Praha : Orbis, 1974, 587 s.
- KNAPP, V. a kol. Učebnica občianskeho a rodinného práva. II zväzok. 2. vydanie. Bratislava : SVPL, 1956, 385 s.
- KNAPP, V. O důvodu vzniku závazků a o jejich kause. Stát a právo, roč. IV, 1957, s. 44 – 62.
- KNAPP, V. O právu kogentním a dispozitivním – a také o právu heteronomním a autonomním. Právnik, roč. 134, 1995, č. 1, s. 1 – 11.
- KNAPP, V. Splnění závazků a jiné způsoby jejich zániku. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, 327 s.
- KRÁLIK, L. Stručný etymologický slovník slovenčiny. 2. vydanie. Bratislava : Veda, 2019, 702 s.
- KRATOCHVÍL, Z. a kol. Nové občanské právo. Praha : Orbis, 1965, 717 s.
- KROŠLÁK, D. Teória a metodológia práva. Bratislava : Bratislava Policy Institute, 2025, 382 s.
- LARENZ, K. Lehrbuch des Schuldrechts. Band I. Allgemeiner Teil. 14. Auflage. München : C. H. Beck, 1987, 668 s.
- LAVICKÝ, P. Koncepční východiska změny žaloby. In GEŠKOVÁ, K. Žalobné právo. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2020, s. 131 – 157.
- LAZAR, J. a kol. Občianske právo hmotné 2. Bratislava : Iuris Libri, 2018, 660 s.
- ŁĘTOWSKA, E. Zbieg norm w prawie cywilnym. Warszawa : C. H. Beck, 2002, 150 s.
- LUBY, Š. Československý občiansky zákonník a slovenské súkromné právo. Bratislava : Právnická jednota, 1947, 343 s.
- LUBY, Š. Občianskoprávny nárok. Právnické štúdie, roč. 6, 1958, č. 1, s. 3 – 56, a č. 2, s. 256 – 321.
- LUBY, Š. Peňažné pohľadávky. Bratislava : Učená spoločnosť Šafaříkova, 1937, 508 s.
- LUBY, Š. Povaha, funkcie a zásady záväzkového práva podľa obč. zákonníka. Právnik, roč. 91, 1952, č. 3, s. 158 – 182.
- LUBY, Š. Slovenské všeobecné súkromné právo. Bratislava : Právnická jednota, 1941, 439 s.

- LUBY, Š. Teoretické otázky týkajúce sa predmetu a obsahu záväzku. Právnické štúdie, roč. 2, 1954, č. 3, s. 480 – 532.
- LUBY, Š. Základy všeobecného súkromného práva. 2 vydanie. Bratislava : Slovenská univerzita, Právnická fakulta, 1947, 287 s.
- LUBY, Š. Zmena a zánik záväzkov najmä splnením z hľadiska predmetu a obsahu záväzkov. Právnické štúdie, roč. 3, 1955, č. 3, s. 427 – 489.
- MACUR, J. Předmět sporu v civilním soudním řízení. Brno : Masarykova univerzita, 2002, 203 s.
- MELZER, F. Konkurence nároků na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení. In NOVOTNÁ, M. – ZORIČÁKOVÁ, V. Dve strany jednej mince. Problémy na pomedzí deliktneho, zmluvného a vecného práva. Bratislava : Veda, 2022, s. 56 – 76.
- MELZER, F. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, 276 s.
- NEUNER, J. Allgemeiner Teil des Bürgerliches Rechts. 13. Auflage. München : C. H. Beck, 2023, 753 s.
- NOVOTNÁ, M. – ZORIČÁKOVÁ, V. Náhrada nemajetkovej ujmy pozostalých blízkych osôb. Bratislava : C. H. Beck, 2025, 232 s.
- NOVOTNÁ, M. – ZORIČÁKOVÁ, V. Úvod do mimozmluvných záväzkov. Trnava : Trnavská univerzity v Trnave, Právnická fakulta, 2025, 152 s.
- OHANOWICZ, A. – GÓRSKI, J. Zarys prawa zobowiązań. Warszawa: PWN, 1970, 571 s.
- OVEČKOVÁ, O. – CSACH, K. Obchodné právo 1. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019, 314 s.
- OVEČKOVÁ, O. Podstata a účel inštitútu premlčania de lege lata a de lege ferenda. Právny obzor, roč. 102, 2019, č. 1, s. 67 – 84.
- OVEČKOVÁ, O. Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky. Kumulácia úrokov z úveru a úrokov z omeškania. Právny obzor, roč. 104, 2021, č. 6. s. 428 – 442.
- PECENĚ, P. – MELIŠ, R. Bankové právo záväzkové. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018,, 774 s.
- RADWAŃSKI, R. – OLEJNICZAK, A. Zobowiązania – część ogólna. 14. wydanie. Warszawa : C. H. Beck, 2020, 434 s.
- REBRO, K. – BLAHO, P. Rímske právo. 4. vydanie. Plzeň : Aleš Čeněk, 2019, 414 s.
- SADLOŇOVÁ, M. Je lehota v článku 20.1 FIDIC naozaj prekluzívna? Bulletin slovenskej advokácie, roč. 31, 2025, č. 4, s. 14 – 18.
- SEDLAČKO, F. – ŠTEVČEK, M. K postate a účelu premlčania v súkromnom práve. Právny obzor, roč. 102, 2019, č. 4, s. 346 – 365.
- SOLNAŘ, V. Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha : Academia, 1972, 368 s.
- SPIŠIAK, J. Kooperácia a špecializácia z hľadiska občianskoprávnej zodpovednosti. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1958, 387 s.
- ŠTEVČEK, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2022, 1723 s.

- ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. – FEČÍK, M. – SEDLAČKO, F. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník. Komentár. I. a II. diel. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2019, 3297 s.
- TILSCH, E. – SVOBODA, E. Občanské právo. Část všeobecná. 3. vydání. Praha : Všeherd, 1925, 205 s.
- TOTH-VAŇO, P. Veľké „NIE“ vecno-právnym účinkom odstúpenia od zmluvy. Justičná revue, roč. 65, 2013, č. 10, s. 1290 – 1317.
- TROJČÁKOVÁ, V. Pactum de non petendo a následky jej porušenia. In DOBROVIČ, Ľ. – HIŠEMOVÁ, T. – KMECOVÁ, D. (eds.). Vymožitelnost práva v kontexte vývoja spoločnosti – právne, historické a politologické východiská. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Právnická fakulta, 2017, 570 s.
- TROJČÁKOVÁ, V. Vyporiadanie zrušených a neplatných zmlúv. Dizertačná práca. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2019, 177 s.
- TRÖSTER, P. K pojmu „nárok“ ve vztahu k subjektivnímu právu. Právník, roč. 109, 1970, č. 6, s. 460 – 472.
- VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné. 1. a 2. diel. 2. vydanie. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021, 381 + 378 s.
- VYBÍRAL, B. Pojem a význam objektu trestného činu v československém socialistickém trestním právu. Rozpravy Československé akademie věd, roč. 66, 1956. Řada společenských věd. Sešit 1, 161 s.
- WRONKOWSKA, S. – ZIEMBIŃSKI, Z. Zarys teorii prawa, Poznań : Ars boni et aequi, 2001, 257 s.
- ŽITŇANSKÁ, L. Glosa k rozsudku Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3 Obdo 57/2019 z 27.11.2019. Súkromné právo, roč. 6, 2020, č. 4, s. 165 – 168.

